

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra: PRIMÁRNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ
Studijní program: UČITELSTVÍ PRO ZÁKLADNÍ ŠKOLY
Studijní obor: UČITELSTVÍ PRO 1. STUPEŇ ZŠ

DOMÁCÍ VZDĚLÁVÁNÍ – VÝHODY A NEVÝHODY

HOMESCHOOLING – ADVANTAGES AND DISADVANTAGES

DIE HAUSSCHULE – VORTEILE UND NACHTEILE

Diplomová práce:

Autor:

Simona Kadlečková

Podpis:

Adresa:

Jizerská 2911/20
400 11, Ústí nad Labem

Vedoucí práce: PhDr. Vladimír Píša

Počet

Stran	slov	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
		0	2	47	3

V Liberci dne: 2.12. 2005

Zadání diplomové práce

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce.

V Liberci dne:

Simona Kadlečková

Poděkování:

Děkuji všem, kteří mi jakýmkoli způsobem pomohli s vytvořením této práce. Zejména bych chtěla poděkovat PhDr. Vladimíru Píšovi za jeho cenné rady a informace při vypracovávání této diplomové práce. Dále bych ráda poděkovala všem rodičům a dětem, za ochotu a čas, který věnovali vyplňování dotazníků.

DOMÁCÍ VZDĚLÁVÁNÍ (výhody a nevýhody)

KADLEČKOVÁ Simona

DP- 2005

Vedoucí DP: PhDr. Vladimír Píša

Resumé

Tato práce se zaměřuje na domácí vzdělávání, zejména na jeho výhody a nevýhody. Podává přehled o systému domácího vzdělávání, který se v ČR několik let postupně ověřoval a teprve letos v lednu 2005 ho povolil nový školský zákon. Práce podrobně rozebírá podmínky domácího vzdělávání, historii u nás i ve světě, důvody, které vedou k tomu, že rodiče tento systém vzdělávání volí.

Nalezneme zde také přehled škol, na kterých experiment domácího vzdělávání probíhal.

Summary

This Diploma Thesis is focused on homeschooling, especially on its advantages and disadvantages. It gives a summary about the system of homeschooling, which has been several years gradually verified and only this year in January 2005 was authorized by the New school law. The Thesis gives details about the requirements of homeschooling, its history in our country and in the world; parents' reasons for choosing to teach their children at home. We can also find the summary of schools where the experiment was carried out.

Zusammenfassung

Diese Arbeit richtet sich auf die Hausschule, vor allem auf Vorteile und Nachteile. Die Arbeit gibt die Übersicht über das System der Hausschule, das in unserer Republik nach und nach übergeprüft war und erst im Januar 2005 bei dem Schulgesetz bewilligt war. Die Arbeit analysiert ausführlich die Bedingungen der Hausschule, die Geschichte in unserer Republik und auch in der Welt, die Gründe, die die Eltern für die Hausschule beeinflussen, dass sie ihre Kinder zu Hause lernen wollen,

Wir finden hier auch die Übersicht der Schulen, wo das Experiment lief.

OBSAH

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. VLIV RODINY PŘI DOMÁCÍM VZDĚLÁVÁNÍ NA ÚSPĚŠNOST ŽÁKA ..	1
1.1 ÚVOD	1
1.2 DĚDIČNOST A PROSTŘEDÍ	3
1.3 RODINA	4
1.4 HISTORICKÝ VÝVOJ RODINY A MANŽELSTVÍ	5
1.5 RODINA JAKO SKUPINA	5
1.6 ZNAKY RODINY	6
1.7 FUNKCE RODINY	6
1.8 STYLY VÝCHOVY V RODINĚ	6
1.9 STRUKTURA RODINY	9
1.10 ZNAKY SOUČASNÉ RODINY	10
2. DOMÁCÍ VZDĚLÁVÁNÍ	11
2.1 POJEM DOMÁCÍ VZDĚLÁVÁNÍ	11
2.2 HISTORIE DOMÁCÍHO VZDĚLÁVÁNÍ	12
3. EXPERIMENT	14
3.1 ROK 1998	15
3.2 ROK 2000	17
3.3 ROK 2001	18
3.4 ROK 2002	21
3.5 ROK 2003	22
3.6 ROK 2004	22
3.7 ROK 2005	23
4. SHRUTÍ (ARGUMENTY PRO A PROTI)	27
4.1 KDO NEJČASTĚJI VOLÍ FORMU DOMÁCÍHO VZDĚLÁVÁNÍ	27
4.2 ARGUMENTY PROTI	31
4.3 ARGUMENTY PRO	33
4.4 NĚKOLIK KONKRÉTNÍCH PŘÍPADŮ	38
4.5 JAK FUNGUJE DOMÁCÍ VZDĚLÁVÁNÍ V ČR	41
4.6 ZÁKLADNÍ PRAVIDLA PRO VYTVOŘENÍ ÚSPĚŠNÉHO PROSTŘEDÍ DOMÁCÍHO VZDĚLÁVÁNÍ	43
4.7 ZKOUŠENÍ	44
4.8 PRŮBĚH SAMOSTATNÉ VÝUKY, POMŮCKY	48
5. DOMÁCÍ VZDĚLÁVÁNÍ VE SVĚTĚ	50
5.1 STÁTY, VE KTERÝCH JE UZÁKONĚNO POVINNÉ VZDĚLÁVÁNÍ A DOMÁCÍ ŠKOLA JE LEGÁLNÍ ALTERNATIVOU PRO VŠECHNY ZÁJEMCE	51
5.2 STÁTY, VE KTERÝCH JE UZÁKONĚNA POVINNÁ ŠKOLNÍ DOCHÁZKA, ALE VŠECHNY DĚTI, KTERÉ JSOU VZDĚLÁVÁNY JINÝM, ÚČINNÝM ZPŮSOBEM, MAJÍ PRÁVO NA VYJMUTÍ Z TÉTO POVINNOSTI	54

5.3	STÁTY, VE KTERÝCH JE UZÁKONĚNA POVINNÁ ŠKOLNÍ DOCHÁZKA, ALE PRÁVO NA VYJMUTÍ Z TÉTO POVINNOSTI MÁ JEN MALÁ SKUPINA DĚTÍ	57
5.4	STÁTY, VE KTERÝCH JE UZÁKONĚNA POVINNÁ ŠKOLNÍ DOCHÁZKA PRO VŠECHNY BEZ VÝJIMKY, ALE PŘESTO EXISTUJÍ INDIVIDUÁLNÍ PŘÍPADY, KDY JE TENTO ZPŮSOB VZDĚLÁVÁNÍ UMOŽNĚN	58
5.5	STÁTY, VE KTERÝCH JE SITUACE KOMPLIKOVANĚJŠÍ A JE SLOŽITÉ JE JEDNOZNAČNĚ ZAČLENIT DO NĚKTERÉ ZE SKUPIN	59
5.6	POČTY DOMA VZDĚLÁVANÝCH DĚTÍ	59

II. EMPIRICKÁ ČÁST

1. METODOLOGIE	62
1.1 FORMULACE PROBLÉMU	62
1.2 METODY	63
1.3 ZKOUMANÝ VZOREK	64
1.4 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DOTAZNÍKU	65
2. INTERPRETACE VÝSLEDKŮ	67
2.1 ZPRACOVÁNÍ DOTAZNÍKŮ PRO RODIČE	67
2.2 ZPRACOVÁNÍ DOTAZNÍKŮ DĚTÍ	72
3. DISKUSE	75

ZÁVĚR	76
--------------------	-----------

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	79
--	-----------

SEZNAM CITACÍ	80
----------------------------	-----------

SEZNAM PŘÍLOH

1. DOTAZNÍK PRO RODIČE	81
2. DOTAZNÍK PRO DĚTI	88
3. SEZNAM ŠKOL, NA KTERÝCH PROBÍHAL EXPERIMENT DV	92

1. VLIV RODINY PŘI DV NA ÚSPĚŠNOST ŽÁKA

1.1 Úvod

Na úvod své diplomové práce se pokusím objasnit, proč jsem si vybrala zrovna téma „Domácí vzdělávání (výhody a nevýhody pro rozvoj osobnosti)“.

Každé září musí školáci s aktovkou na zádech zpátky do lavic. V Česku ale najdeme přes 300 žáků prvního stupně, kteří do školy nechodí. Přesto umějí číst, psát a počítat. Učí se totiž doma. Ráno nejdou s ostatními dětmi do školy, ale sednou si ve svém pokojíku k psacímu stolu a probírají s maminkou nebo tatínkem počty, češtinu, vlastivědu ... Neučí je profesionální pedagogové, ale jejich rodiče.

Systém domácího vzdělávání se u nás několik let pokusně ověřoval a teprve od ledna 2005 ho povolil nový školský zákon. Za tu dobu si jeho odpůrci i zastánci leccos vyjasnili.

Před sedmi lety se bouřlivě diskutovalo o tom, jestli povolit nebo nepovolit domácí výuku. Padaly nejrůznější argumenty pro i proti. Někteří psychologové namítali, že dítě vyřazené z kolektivu spolužáků se nenaučí komunikovat, prosazovat své názory ani spolupracovat. Další předvíдали, že mnohé děti čeká místo školy nelegální práce včetně prostituce. Spousta rodičů zase nevěřila, že se někdo dobrovolně vzdá možnosti, aby o jeho potomka alespoň pár hodin denně pečoval někdo jiný. A z druhého břehu se ozývaly hlasy, že individuální péče má přece větší efekt než výuka v přeplněných třídách.

Vzdělání je samozřejmě zcela nezbytné a bezpochyby by mělo být povinné. Ovšem měla by být povinná také školní docházka? Nestačí skládat pravidelně zkoušky z předmětů, které jsou v osnovách? A nenaučí se dítě více v rodinném prostředí, kde na něj má učitel čas a nikdo ho nebrzdí, nebo naopak nenutí k výkonům, k nimž ještě nedozrálo? Proč se někteří rodiče rozhodnou vzdělávat svého syna nebo dceru doma?

Domácí vzdělávání je spojováno v očích veřejnosti s řadou otázek. Většina veřejnosti má minimum informací o domácím vzdělávání a žádné zkušenosti. Veřejnost často považuje rodiče, kteří se rozhodnou učit své děti doma, za podivíny. Oni jsou naopak přesvědčeni, že mají právo nést zodpovědnost nejen za výchovu svých dětí, ale také za jejich vzdělání.

Většina rodičů upřednostňuje klasickou školu a to hned z několika důvodů. Zdaleka ne každý rodič má schopnosti, nadání a potřebné vzdělání k tomu, aby mohl své dítě učit sám, a na domácího učitele mu scházejí finance. Mít domácího učitele je u nás navíc považováno za výstřední záležitost.

Podle mého názoru by měly existovat obě alternativy. Není pravda, že rodiče ze sociálně slabších vrstev budou domácí školu zneužívat a že se zvýší negramotnost. Pokud se ukáže, že děti neprospívají nebo že je nežádoucí, aby

se učily doma, budou prostě muset usednout do školních lavic. Každému by měla být dána možnost, aby se učil v prostředí, které mu nejvíce vyhovuje.

Od 1.1. 2005 je termín *domácí vzdělávání* nahrazen termínem *individuální vzdělávání* (podle zákona č. 561/2004 Sb. § 41). V České republice i ve světě se spíše užívá termín domácí vzdělávání (dále jen DV), který budu pro lepší přehlednost diplomové práce používat.

Ve své práci se pokusím zjistit, jaké jsou výhody a nevýhody domácího vzdělávání a proč rodiče tuto formu volí.

1.2 Dědičnost a prostředí

Souhrn všech změn v duševní činnosti od narození do dospělosti tvoří duševní vývoj člověka. Zdá se téměř nepochopitelné, že novorozeně a dospělý člověk jsou členy téhož živočišného druhu – tak gigantické jsou rozdíly mezi duševní činností obou. Novorozeně je ve své bezmocnosti zcela odkázáno na péči dospělých, sleduje sice na okamžik pohybující se předmět, ale je naprosto neschopné po něm sáhnout a nerozlišuje osoby kolem sebe, reaguje na zvuky úlekem či nehybností, ale není schopno pátrat, odkud přicházejí. Čím je způsobeno, že se v průběhu let stává duševní činnost dítěte stále složitější a dokonalejší? Je užitečné rozlišovat dvě skupiny činitelů působících na duševní vývoj dítěte. Do první skupiny patří činitelé uvnitř organismu dítěte, jež můžeme označit jako činitele biologické nebo jako jeho vrozené, dědičné vybavení. Druhou skupinu tvoří činitelé působící na dítě zvenčí neboli vlivy prostředí, v němž dítě vyrůstá.

Lidé se rodí s rozličnými dědičnými předpoklady duševního vývoje a setkávají se v životě s rozdílnými vlivy prostředí. Duševní rozdíly mezi lidmi jsou způsobeny jak dědičností, tak prostředím. Je však možno se ptát, který z obou činitelů má větší význam pro rozvoj určité duševní vlastnosti. Pokud jde o osobnost člověka, nalézá dnešní věda stále více důkazů svědčících pro důležitost vlivu prostředí. Zda z dítěte vyroste člověk poctivý, či nepoctivý, vytrvalý, či nestálý, sebevědomý, nebo nejistý – záleží převážně na životních okolnostech, s nimiž se setká, zvláště na působení jeho rodiny. Prostředí do značné míry ovlivňuje i rozvoj rozumových schopností – zejména slovní zásobu a úroveň vyjadřování. Nelze však popřít, že děti se rodí s rozdílnými rozumovými vlohami. Na prostředí, na výchově závisí, jaké schopnosti se z těchto vloh rozvinou. Dítě s normálními vrozenými předpoklady se bude vyvíjet opožděně, bude-li značně výchovně zanedbáno.

Rodiče, kteří se rozhodli pro DV svého dítěte, jsou přesvědčeni, že rodinné prostředí a zázemí je pro vzdělání jejich dětí mnohem lepší než prostředí, které jim nabízí klasická škola. Pro předškolní dítě jsou nejdůležitějšími osobami matka a otec. Během školních let se citové pouto pomalu uvolňuje, dítě si stále více rozumí se svými kamarády, stále více uznává jejich názory. Školní dítě si musí najít své místo mezi ostatními dětmi, osvojuje si nesnadné umění být zároveň jejich kamarádem i soupeřem. Učí se oceňovat sebe i druhé, stále více chápe význam spravedlnosti, pravdy, práce a jiných hodnot. Je toto možné docílit i v domácí škole? Nejprve bych se chtěla pokusit o charakteristiku rodiny hned z několika hledisek.

1.3 Rodina

K dobré práci učitele (ať už domácího či klasického učitele ve škole) nestačí pouze poznatky o samotném učení a vyučování, žádoucí je pokud možno ucelený obraz o vývoji a formování osobnosti žáka. Na formování osobnosti každého člověka, to znamená i žáka, se podílí prostředí. Prostředí bychom mohli rozdělit do tří skupin: mikroprostředí, mezoprostředí a makroprostředí.

- mikroprostředí - zahrnuje nejbližší prostředí tzn. rodinu (pokud navštěvuje žák klasickou školu pak školní třídu, školní družinu) nebo zájmový kroužek
- mezoprostředí - zahrnuje zejména obec, sídliště, region s přírodními, ekonomickými i kulturními podmínkami
- makroprostředí - zahrnuje podmínky příslušné doby

Vzhledem k tématu bych se chtěla pokusit o charakteristiku rodinného prostředí hned z několika hledisek. Jak jsem už výše uvedla, rodina patří do mikroprostředí, které se podílí na formování osobnosti, v našem případě žáka na 1.stupně ZŠ. Rodina začleňuje dítě do určitého způsobu života a předává mu určité sociální požadavky a normy, které se později musí ve škole projevit.

Jak se vlastně taková rodina v minulosti vyvíjela?

1.4 Historický vývoj rodiny a manželství

V dějinách společnosti existovalo velké množství forem manželství a rodiny. Co vlastně rozumíme pod pojmem manželství?

Manželství je relativně trvalé emocionální, intelektuální a sexuální soužití a společné hospodaření muže a ženy, stvrzené určitou institucí – církví, státem. Společenským účelem manželství je založení rodiny.

Známý americký právník a etnograf L.H. Morgan (1870) uvádí následující etapy vývoje rodiny:

- promiskuita
- rodina typu punalua – skupinové manželství, zahrnující všechny bratry s jejich ženami nebo skupinu sester s jejich muži
- polygamie – soužití jedince s více jedinci druhého pohlaví
- monogamie – soužití jedince s jedním jedincem druhého pohlaví

V současné době se v civilizovaném světě setkáváme s těmito formami manželství:

1.Monogamie – jevnosnubné manželství – trvalé soužití jednoho muže s jednou ženou

2. Polygamie – mnohosnubné manželství

- a) polygynie - soužití jednoho muže s několika ženami - v oblastech Asie a Afriky
- b) polyandrie - soužití jedné ženy s několika muži, obvykle bratry - v oblastech Tibetu, v sev.vých. Indii

1.5 Rodina jako skupina

Rodina je pro dítě první sociální skupinou, ve které se ocitá. V ní se dítě seznamuje s určitým žebříčkem životních hodnot, morálkou, řešením konfliktů a vzájemnou úctou mezi jednotlivými členy rodiny. Nezáleží na tom, zda se jedná o vztah mladší – starší, nebo o vztah mezi sourozenci. Podle mého názoru si dítě přináší s sebou základ výchovy z rodiny a stejným způsobem se potom chová mimo ni, protože si myslí, že právě toto chování je správné.

Rodina je malá, primární sociální skupina. Primární znamená, že se jedná o skupinu, v jejímž rámci dochází k uspokojování primárních biologických a společenských potřeb jejich členů. Jestliže má tato skupina fungovat, musí plnit určité funkce (úkoly) a její členové mají dané povinnosti. Rodina může vzniknout uzavřením manželství, pokrevním příbuzenstvím nebo adopcí.

1.6 Znaky rodiny

Základní znaky rodiny:

- společensky schválená forma stálého soužití
- je složena z osob vzájemně spjatých pokrevními svazky, manželstvím či adopcí
- členové rodiny bydlí pod jednou střechou
- členové rodiny spolu spolupracují v rámci dělby rolí

Rodina je též společenskou institucí, tedy zařízením, které je právně uznávané, vymezené a normované. V současné rodině jsou vymezeny funkce, povinnosti členů rodiny, okolnosti, za nichž má rodina fungovat, ale také povinnosti, které musí členové rodiny plnit po rozvodu.

1.7 Funkce rodiny

Základní funkce rodiny:

- **funkce biologická a reprodukční** – rodina je místem legalizovaného pohlavního styku a místem reprodukce lidského rodu
- **funkce výchovná** – rodina patří do šesti let dítěte k hlavním činitelům vývoje, je zároveň první sociální skupinou, v níž dítě žije a získává zkušenosti lidského soužití, společenských požadavků a norem
- **funkce ochranná a poskytování bezpečí** – v rodině by dítě mělo mít pocit jistoty a bezpečí
- **funkce materiální – ekonomická** – zabezpečuje uspokojení materiálních a kulturních potřeb všech jejích členů
- **funkce emocionální** – rodina by měla být pro dítě citovým zázemím, ale nejenom pro něj by měla zajišťovat potřebu lásky, soucitu a porozumění

Rodinu hodnotíme vždy podle toho, jak plní jednotlivé funkce. Jestliže dojde k tomu, že je narušena kterákoliv z výše uvedených funkcí, jedná se o **rodinu dysfunkční**. Nezáleží na tom, která z těchto funkcí byla porušena, žádnou nelze podceňovat, protože vždy dochází ke strádání některého člena rodiny.

1.8 Styly výchovy v rodině

Jednou ze základních funkcí rodiny je funkce výchovná. Co rozumíme pod pojmem výchova?

Výchova se většinou chápe jako záměrné, více nebo méně soustavné působení na jedince i skupiny podle určitého výchovného cíle, s použitím výchovných prostředků a metod. Rodiny můžeme rozdělit podle různých **způsobů výchovy**. Pod pojmem způsob výchovy rozumíme obecné znaky výchovného působení vychovatele (rodiče, učitele) na vychovávaného. K. Lewin se svými spolupracovníky uvádí tři styly výchovy.

Styly výchovy:

Liberální – slabé vedení, vychovatel řídí děti málo nebo je neřídí vůbec, neklade výchovné požadavky a nekontroluje dostatečně jejich plnění

Autokratický – dominantní, autoritativní, vychovatel mnoho přikazuje, hrozí a trestá, málo dbá na potřeby a přání dítěte, na jejich individuální zvláštnosti. Dává dětem málo prostoru k vlastnímu vyjádření k samostatnosti. Jednoznačně určuje činnost dítěte.

Integrační – demokratický, vychovatel méně přikazuje, více podněcuje aktivitu, působí spíše příkladem než množstvím příkazů a zákazů. Má porozumění pro děti, pro jejich potřeby, problémy a individualitu.

Každý z těchto stylů vytváří u dětí jiný způsob chování a prožívání. Pro děti je nejpřístupnější *liberální typ*, protože dětem dává určitou volnost, ale časem sami přijdou na jeho nedostatky např. slabé vedení, nedostatečná kontrola apod.

Autokratický styl vede děti k vyššímu napětí, dráždivosti a agresivitě k ostatním členům skupiny. Mnohdy se stává, že se skupina rozdělí na dvě skupiny. Některé děti se přimknou k vychovateli a jsou mnohdy až úzkostlivě poslušné, oddané až apatické. Jiné se naopak začnou bouřit proti autoritám a jsou agresivní.

Integrační styl se považuje za optimální, i když je pro některé vychovatele obtížný. Samozřejmě se integrační styl neobejde bez určité míry dominantních forem (napomenutí, příkaz), ale jde o to, aby nepřevažovaly.

Rozdělení způsobů výchovy do jednotlivých stylů má svoje přednosti i nedostatky. Praxe ukázala, že ne vždy se všechny případy dají přesně zařadit k jednomu ze tří uvedených typů. Muselo by dojít k zavedení většího počtu stylů a nebo dojít ke smíšeným typům (autokraticko-liberální).

Podle výzkumu posluchačů Univerzity Karlovy v Praze uvedeného v publikaci J.Čápa *Psychologie výchovy a vyučování* (str. 341-342) by se způsob výchovy v rodině mohl posuzovat takto:

Emoční vztah k dítěti kladný – rodiče provádějí veškerou činnost s dítětem v dobré náladě a pohodě. Projevují porozumění pro dítě v běžných i náročných situacích.

Emoční vztah k dítěti záporný – rodiče projevují nenávisť k dítěti ve styku s ním nebo v rozhovoru s učitelem, s jinými lidmi. Rodiče opětovně vyčítají dítěti, jak se pro něj obětovali. Minimum společných činností. Lhostejnost k dítěti, k jeho úspěchům i problémům, časté používání trestů, které dítě ponižují a zneklidňují. Pochvala dítěte jen výjimečně.

Řízení v rodinné výchově – silné – rodiče zdůrazňují, že dítěti poručí, přísně je potrestají, že dítě musí poslechnout. Strach dítěte z trestů a z rodičů. Dítě je celkově bázlivé, zakřiknuté. Přinucení dítěte k plnění povinnosti bez ohledu na podmínky, nucení k maximálnímu výkonu ve škole nebo zájmové činnosti bez ohledu na schopnosti dítěte a jeho individuální zvláštnosti.

Řízení v rodinné výchově – slabé – požadavky na dítě chybí, nebo jsou nízké a nedůsledné: v kázni, v plnění školních povinností nebo úplně chybějící. Rodiče podléhají přáním a požadavkům dítěte. Vytvářejí mu tzv. „skleníkové podmínky“. Odstraňují mu překážky z cesty.

Řízení v rodinné výchově – rozporné – rodiče se vyznačují znaky silného i slabého řízení. Vyskytují se dva druhy.

1. Jeden z rodičů velmi přísný, druhý velmi slabý, chrání dítě před tresty, omlouvá ho.
2. Otec si dlouho nevšímá výchovy dítěte, až po stížnostech se uchyluje k trestu.

Řízení v rodinné výchově – střední – dítě se stalo odpovědným členem rodiny, který má své úkoly a povinnosti a jejich plnění považuje za samozřejmé. Projevy silného, slabého nebo rozporného řízení se běžně nevyskytují.

Na závěr této části bych ráda uvedla výsledek výzkumu, který uveřejnil Jan Čáp ve své knize Psychologie mnohostranného vývoje člověka, se kterým plně souhlasím.

Získané údaje podporují naši hypotézu o působení způsobu výchovy v rodině na mnohostranný- jednostranný vývoj dítěte. Rodinná výchova charakterizována kladným emočním vztahem rodičů k dítěti a řízením bez extrémů podporuje vývoj učebních i zájmových činností dítěte a také stabilitu osobnosti, což jsou důležité momenty v mnohostranném vývoji. Naproti tomu ostatní způsoby výchovy působí v uvedených aspektech nepříznivě. Zvlášť nepříznivě se vyvíjejí děti, jejichž rodinná výchova se vyznačuje záporným emočním vztahem a rozporným řízením.¹⁾

1) Čáp, J.: Psychologie mnohostranného vývoje člověka. SPN, Praha 1990 (kapitola 3.3 str. 119 Výzkum působení způsobu výchovy v rodině na mnohostranný – jednostranný vývoj dítěte. - viz. konečný seznam literatury č. 4)

1.9 Struktura rodiny

Struktura rodiny je tvořena soustavou jejích členů, souhrnem chování, které se v rodině rozvíjí, souhrnem pravidel, kterými se vzájemné vztahy řídí, aby se mohly uskutečnit rodinné úkoly.

Typy rodinné struktury:

1. rodina - orientační
- rozmnožovací
2. rodina - nukleární – je tvořena rodiči a jejich nedospělými dětmi
- vícegenerační neboli rozšířená zahrnuje i další příbuzné
3. rodina - prvotní založena dvěma svobodnými, bezdětnými lidmi
- druhotná založena rozvedenými nebo ovdovělými manžely
- rodičovského typu
- nerodičovského typu
4. rodina - úplná, nechybí žádný člen (otec, matka, děti)
- neúplná, chybí jeden člen (otec, matka) vzniklá rozvodem nebo úmrtím
5. rodina - přirozená
- zájmová

1.10 Znaky současné rodiny

Charakteristické znaky současné rodiny:

V každé době rodinné soužití bylo jiné a rodina vypadala jinak. V dnešní uspěchané době, kdy lidé nemají moc času, jsou charakteristickými znaky asi tyto:

1. Převaha rodin dvougeneračních neboli nukleárních – jedná se o soužití manželů a jejich dětí
2. Tendence mít děti až v pozdějším věku a menším množství
3. Problémy ve vztahu k dětem :
 - nedostatek citového zázemí
 - nedostatek času věnovaný dětem hlavně u rodičů, kteří podnikají
 - výchovný praktikismus – rodiče vychovávají děti k účelovému jednání, nevštěpují jim etické formy
 - kult dítěte – dítě je centrem pozornosti, vše si může dovolit, vše dostane, všechno mu projde

4. Problém rovnoprávnosti mezi mužem a ženou – na jedné straně rovnoprávnost právní i ekonomická, na druhé straně boj o dominanci ve vztahu.
5. Flexibilita rolí – není přesně vymezena role mužská a ženská. Žena zvládne to, co dříve dělali muži a současně se od ní očekává to, co je dáno tradicí a biologickou přirozeností.

Seznam použité literatury v kapitolách 1.3 až 1. 10

- Bouchalová, M.: Vývoj během dětství a jeho ovlivnění. Avicenum, Praha 1987 (viz. konečný seznam č. 2)
- Čačka, O.: Psychologie dítěte. Sursum, Tišnov 1994 (viz. konečný seznam č. 3)
- Čáp, J.: Psychologie pro učitele. SPN, Praha 1980 (viz. konečný seznam č. 5)
- Čáp, J.: Psychologie mnohostranného vývoje člověka. SPN, Praha 1990, ISBN 80-04-22 9670 (viz. konečný seznam č. 4)
- Čáp, J.: Psychologie výchovy a vyučování. Karolinum, Praha 1993 (viz. konečný seznam č. 6)
- Čáp, J., Mareš, J. : Psychologie pro učitele. Portál (viz. konečný seznam č. 7)
- Fontana, D.: Psychologie ve školní praxi. Portál, Praha (viz. konečný seznam č. 8)
- Hartl, P.: Psychologický slovník. Nakladatelství Budka, Praha 1994 (viz. konečný seznam č. 9)
- Helus, Z., Hrabal, V., Kulič, V., Mareš, J.: Psychologie školní úspěšnosti žáka. SPN, Praha 1979 (viz. konečný seznam č. 11)
- Hrabal, V.: Pedagogickopsychologická diagnostika žáka. SPN, Praha 1989 (viz. konečný seznam č. 12)
- Kubička, L.: Psychologie školního dítěte a jeho výchova v rodině. SZN 1972 (viz. konečný seznam č. 16)
- Miňhová, J., Trpišovská, D.: Kapitoly ze sociální psychologie. UJEP v Ústí nad Labem, PF 1993 (viz. konečný seznam č. 17)
- Procházka, M.a kolektiv: Program SET 97, Ústav pro informace a vzdělávání 1998, Praha (viz. konečný seznam č. 20)
- Šmahel, I.: Psychologie osobnosti pro učitelské obory. SPN, Praha 1983 (viz. konečný seznam č. 24)
- Vágnerová, M.: Psychologie školního dítěte. Karolinum, Praha 1997 (viz. konečný seznam č. 29)

2. DOMÁCÍ VZDĚLÁVÁNÍ

2.1 Pojem domácí vzdělávání

CO TO JE DOMÁCÍ VZDĚLÁVÁNÍ?

Domácí vzdělávání – Synonymum rodinné vzdělávání. Forma poskytování základního, popř. středního vzdělání, rozšířená např. v USA. Žák je v tomto případě na základě rozhodnutí rodičů vzdáván doma vlastními rodiči nebo rodiči spolupracujícími v rámci svépomocné skupiny. Dochází do školy pouze skládat státem předepsané zkoušky. Impulsem pro rozvoj této formy vzdělání je nedůvěra vůči veřejnému školství. V současné době jsou k dispozici v mnoha zemích profesionálně zpracované programy domácího vzdělávání. Odpůrci argumentují tím, že škola plní kromě vzdělávání žáka další důležité socializační funkce, které v tomto systému zůstávají stranou.

Vzdělávání není docházka do školy na 4 nebo 5 hodin denně, ale nikdy nekončící práce, kterou člověk vykonává sám na sobě a pro sebe. Formální znalosti jsou jen malou částí toho, co dělá z vlastníka diplomu či maturitního vysvědčení skutečně vzdělaného a kulturního člověka.

Psycholog PhDr. Václav Mertin působí v pedagogicko-psychologické poradně a na katedře psychologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Na DV má svůj vyhraněný názor:

„Ve věku prvního stupně je pro dítě rodina dominujícím prostředím pro rozvoj, výchovu a vzdělávání. DV je ekonomičtější. Když chodíte do školy, ztrácíte spoustu času. Škola, tak jak ji známe, není schopna zajistit efektivní využití času. Rodičům doma nejde o známky nebo o to, aby se nějak předvedli. Jde o to, aby se dítě něco naučilo. Normálnímu rodiči je úplně jedno, jestli dítě umí na jedničku, nebo na dvojku. Buď to dítě umí nebo neumí. Dokud rodiče nenaučí dítě psát bez chyb, učí ho to dál. Škola takhle neuvažuje, má osnovy a určité věci třeba věnuje osmnáct hodin. Pakliže se to dítě nenaučí, dostane pětku a musí se to doučit doma. Velmi důležité je propojení vzdělání se životem a emocionální podpora rodiny. Není pravda, že děti, které se vzdělávají doma, nejsou schopné uplatnit se v kolektivu a jsou izolované. Možná jsme si to mysleli před deseti lety všichni, neměli jsme totiž žádné zkušenosti. Kdo tohle ale říká i dnes, je ignorant. Ať ukáže jediné dítě, které je izolované a bez sociálních kontaktů, a dokáže, že je to proto, že bylo vzdělávané doma, že nejde o osobnostní nebo rodinnou charakteristiku. Mezi lidmi jsou přece také dospělí, kteří chodili do školy, a přesto žijí izolovaně, neumějí komunikovat – a nikdo neříká, že je to proto, že chodili do školy. Rodičům, kteří se rozhodnou pro DV se na prvním místě říká, že by jejich dětem mohly sociální kontakty chybět. V případě, že má rodina šest členů, pak to je malá skupina, ve které kontakty existují. Navíc výzkumy z USA ukazují, že mimoškolní, a tedy i sociální aktivity u dětí, které jsou vzdělávány doma, jsou nadprůměrné.“²⁾

- Průcha, J. a kol. : Pedagogický slovník. Portál, Praha 1995, str. (viz. konečný seznam č. 21)

2) Krobová, T. : Škola v obýváku. Vlasta 2004, č.36

2.2 Historie domácího vzdělávání

DV se praktikuje mnoho let. Děti byly vyučovány dokonce již před vznikem veřejných škol. Když byly založeny veřejné školy (1774 – Marie Terezie), pohled na neformální a DV se začal měnit.

V minulých dobách byly děti vyučovány doma, protože byl nedostatek veřejných škol nebo byly jejich školy vzdáleny příliš daleko od domova. V současnosti volí DV rodiče, kteří chtějí své děti vzdělávat doma z důvodu bezpečí a hodnotného a kvalitního vzdělávání.

Profesorka Jane Van Galen z Youngstown State University popisuje rodiče, kteří učí své děti doma buď jako ideology (teoretiky) nebo pedagogy.

Ideologové mají sklon vidět DV jako příležitost pro vytvoření formálního učebního prostředí používající předurčené učební plány, učebnice a stabilní rozvrhy. Tito rodiče často kopírují veřejnou školu. Kromě toho tito „domácí školáci“ mají sklon zdůrazňovat význam a přesvědčení o DV a považují se za důležité – to rozrývá jejich osobní anamnézu.

Pedagogové mají sklon umístit žáky do centra veškerého dění doma. Pro tyto rodiče škola neznámá vždy jen vzdělávání. Často se drží přesvědčení, že učení by mělo být méně členěné, více názorné a více experimentální. Žák je zodpovědný za to, co se učí.

Pro konzervativnější „domácí školáky“ obsahují učební plány hlavní skupinu šesti předmětů – čtení, psaní, matematiku, přírodovědu a vlastivědu.

Liberálnější „domácí školáci“ mají méně členěný přístup a využívají dětské vrozené schopnosti fantasticky vnímat samotný průběh učení.

Od té doby se DV různí od domova k domovu, je nemožné říci, co bude účinné pro všechny rodiče, kteří si zvolili individuální vzdělávání pro své děti.

Zatímco u nás je DV neboli homeschooling novinkou, ve většině západoevropských zemí kromě Německa má dlouholetou tradici. Nejvíce „domácích školáků“ mají ale jednoznačně USA, kde se podle údajů z roku 2003 učily doma téměř dva miliony dětí. U nás se v domácí škole učí asi tři stovky dětí.

-
- Schwubová-Tomsová, K.: Svoje děti do školy nedám. Žena a život 2005, č.22 (viz. konečný seznam literatury č. 23)
 - Dostupné z : [http:// www.homeschooling.cz](http://www.homeschooling.cz) (Williams, T.: Factsheet. Homeschooling: An Overview online).

Počátky moderního DV sahají do 60. let do Spojených států. Prvotním impulsem byla stále rostoucí nespokojenost se státními školami. Tato nespokojenost měla dvě příčiny; v první řadě špatná úroveň vzdělanosti u absolventů škol a ve druhé pak ve školách se rozmáhající sociálně patologické jevy jako zneužívání drog, násilí a šikana. V šedesátých letech 20. století nespokojenost s veřejnými školami v USA kulminovala a vyústila v řadu experimentů s alternativními způsoby vzdělávání, které během 70. a 80. let získalo řadu stoupenců. Během 80. let se do DV zapojily i nábožensky založené rodiny, jejichž hlavní výhrady vůči veřejným školám se netýkaly ani tak pedagogických otázek, jako spíše ideologického obsahu učiva a mravní výchovy dětí. Jejich vstup do DV znamenal jeho značné rozšíření; dodnes tvoří tyto rodiny většinu v rámci DV ve Spojených státech. Se vzrůstem popularity DV vzrostl ovšem i odpor k němu. DV sklidilo v 70. letech kritiku školských úřadů; přičemž akademická veřejnost DV ignorovala. V mnoha státech rodiče zároveň přestoupili zákon, což vyvrcholilo soudními spory. V tomto směru nastal bod obratu v roce 1979, kdy ve státě Massachusetts vyhráli soud doma vzdělávající rodiče, kterým tak bylo povoleno neomezovat se vzdělávacími osnovami veřejných škol, ale vybrat si jinou vzdělávací alternativu.

Postupem času, po období vzájemných třenic, se ukázala jako výhodnější spolupráce – pro školy i pro rodiče. Svou roli tu hrála otázka finanční; soud většinou rozhodl ve prospěch rodičů a náklady tedy musela platit škola. Ale sami rodiče, ač zpočátku odmítali se školami spolupracovat, se stávali otevřenější a projevovali zájem hovořit s učiteli a dalšími pracovníky ve školství o svých problémech. Soudy také často doporučovali školám vypracovat určité směrnice upravující DV. Některé školy začaly vycházet rodičům vstříc tím, že umožňovaly částečnou docházku dítěte na speciální předměty. Spolupráce rodičů a školy při vzdělávání dítěte začala být v 80. letech také podporována odbornými kruhy; výsledky výzkumů totiž jasně prokázaly, že rodičovská účast je velmi důležitá pro dosažení optimálního učení. V 90. letech se DV v USA konsolidovalo. Zvýšil se počet DV dětí, rozšířily se podpůrné organizace, organizační podpora (což dokazuje vydávání řady publikací a osnov) a DV přijala veřejnost. Jestliže na začátku svého vývoje bylo DV praktikováno především na venkově, nyní se díky změnám v legislativě rozšiřuje i v městské populaci.

Situaci v zahraničí rozvádím podrobněji v kapitole č. 5 DV ve světě.

- Nitschová, D.: Kudy přišlo domácí vzdělávání. Literární noviny 2005, č. 39 (26.9.2005) (viz. konečný seznam literatury č. 18)

3. EXPERIMENT

TATO SPOLEČNOST UZNÁVÁ ZÁKLADNÍ ZODPOVĚDNOST RODIČŮ ZA DÍTĚ, TEDY MUSÍ BÝT I PRAVOMOC RODIČŮ ROZHODOVAT O TOM, KDO A ZA JAKÝCH PODMÍNEK BUDE JEJICH DÍTĚ VZDĚLÁVAT.³⁾

Ministerstvo školství v souladu s literou zákona (§ 58, písm.a) zákona č. 29/1984 ve znění pozdějších předpisů), povolilo experiment, ne jehož základě se od 1. září 1998 v České republice vzdělávalo 60 žáků různých ročníků 1. stupně základní školy doma (jedno dítě bylo po krátké době vráceno po dohodě s rodiči do běžného režimu). Po páté třídě přecházejí děti do normálních základních škol nebo osmiletých gymnázií. Podle dostupných informací s tímto přestupem nemělo žádné z nich potíže, děti byly v některých předmětech dokonce napřed, navíc se nebály ptát a mnohem více spolupracovaly.

DV v ojedinělých situacích, například vyžadoval-li to zdravotní stav dítěte, umožňoval zákon i dříve. Přesto rozšíření této možnosti přineslo do začátku školního roku 1998/1999 vzruch – alespoň v tisku. Někdo je vítal jako další příspěvek k demokratizaci našeho školství, jiný je zatracoval jako návrat do minulého století. Nejspíš, že po této formě nesáhli dospělí ze zdravotních důvodů, ale někdy i proto, že metody práce škol v okolí nevyhovovaly rodičovským představám.

Experiment byl povolen od školního roku 1998/1999 na dobu dalších čtyř let, eventuálně do doby platnosti tehdejších právních předpisů.

Součástí experimentu bylo i sbírání důvodů, kvůli nimž nebyli rodiče se svou bývalou školou spokojeni, aby se jim mohlo předejít dál. Předpokladem experimentu bylo, že by neměl působit jen na domácí, ale i na běžné vzdělávání v tradičních školách. Měly by vědět, čeho se mají vyvarovat. Hlavním zájmem je, aby dobře fungovaly běžné školy, aby rodiče neměli důvod od nich odcházet.

3) Mertin, V.: Domácí vzdělávání má zelenou. Dnes (25.7. 2003)

3.1 1998

Jak jsem se již zmínila, od školního roku 1998/1999 povolilo ministerstvo pokusné ověřování odlišné organizační formy základního vzdělávání. Dvě základní školy, shodou okolností obě církevní (jedna v Praze a druhá v Liberci), se staly nositelkami experimentu DV.

Děti, které se experimentu účastní, nejsou žáky svých rodičů (i když je rodiče vyučují), ale žáky školy, která převzala za jejich vzdělávání garanci. Stát se tak chrání před tím, aby experimentu nemohlo být zneužito. Například kdyby se někdo tímto způsobem chtěl vyhnout povinnosti školní docházky. Doma vzdělávání žáci patří kmenově do pověřených škol.

Odpovědnou osobou za experimentální ověřování byl v té době ředitel Bratrské školy – církevní školy v Praze 7 a ředitelka Církevní základní a mateřské školy v Liberci. Ve 48 rodinách, které zvolily u nás netradiční formu vzdělávání, nebyl ani jeden kvalifikovaný učitel, často šlo o děti kazatelů různých církví. V obou školách byly shromážděny děti z celé republiky. Hodně dětí bylo z Moravy – Bojkovice, Nový Jičín, Valašské Meziříčí, Zlín...

Tehdejší ředitel odboru základního vzdělávání na ministerstvu školství Mgr. Bohumír Šumský informoval veřejnost: „Není to klasická forma DV, jakou známe ze zahraničí. Nejde ani o novinku v naší legislativě, ale o využití možnosti pokusného ověřování, kterou zákon dává.“

Většina rodičů dle slov spolupracovnice Mgr. Bohumíra Šumského PhDr. Jitky Brunclíkové vypadala skvěle a zdálo se, že mají všechno rozmyšlené. Byli přesvědčení, že dětem dají víc, než jim dosud dávala škola.

Vyučujícími byli ve všech případech rodiče. I když nekvalifikovaní, všichni údajně dostatečně vzdělaní na to, aby výuku na 1. stupni základní školy zvládli. O tom, že zvládnou výuku obsahově, nebylo pochyb. Šlo hlavně o to, aby také zvládli metodiku, aby své děti skutečně naučili. Celá třída by byla pravděpodobně nad jejich síly, ale předpokládalo se, že vlastní děti by naučit měli.

Po metodické stránce vzdělávala dospělé škola, která výuku garantovala. Rodiče se s ní mohli kdykoliv kontaktovat. Učitelé jim vysvětlovali, jak při výuce postupovat, čím se řídit a podobně. Veřejnost si neuměla, upřímně řečeno, dvojroli rodič-učitel, v praxi představit. Bývá obtížná v tradičních jednotřídkách, kde není zbylí, i pro zkušeného pedagoga. Podle výsledků si rodiče ale zatím rady věděli a všichni potvrzovali, že jim dodržování pravidelného výukového režimu nedělá potíže.

Na návrh ekonomů MŠMT se oběma školám hradily normativní prostředky na mzdy učitelů – metodiků a vyučovací pomůcky. Školské úřady mohly škole povolit další nutné finanční prostředky. Pro školu samotnou to byl také další balík starostí – výdaje, objížďení rodin, vzdělávání rodičů o víkendech. Protože jsou to malé školy, tolik toho na svůj experiment neušetřily, jako by mohla uspořít škola s tisícovkou žáků.

Objevují se obavy, že by nebylo dobře, kdyby státní příspěvek šel přímo do rukou rodičů kvůli možnému zneužití. Tato část byla v dané době nedořešena. Jisté nebezpečí, že by normativ plynul místo do skutečného vzdělávání do rodinného rozpočtu, objektivně existovalo a muselo se mu zamezit.

Rodiče i děti byli pod pravidelnou kontrolou. Po určité době se žáci účastnili pohovorů, které ověřovaly jejich vědomosti a dovednosti, pevnost návyků. Svou činnost i na těchto školách vykonávala Česká školní inspekce. Stále bylo třeba dopracovat podrobnější metodiku.

První komplexní hodnocení proběhlo v lednu 1999 a na jeho základě dostali žáci stejně jako jejich vrstevníci na státních školách své pololetní vysvědčení.

Řádné vysvědčení vydala podle podmínek stanovených ministerstvem kmenová škola. K tomu ovšem musela mít dostatek podkladů. Podobně jako byl netradiční způsob výuky, mělo být netradiční i zkoušení. Mohlo mít formu rozhovoru, ale také besídky, na níž děti předvedly, co se samy naučily. Nebylo snadné přesvědčit některé rodiče, že i pololetní vysvědčení je nutné. Nakonec se usneslo, že je děti budou dostávat v podobě slovního hodnocení na dvoulistovém formuláři schváleném ministerstvem školství. Návrh dělali rodiče a v průběhu ledna proběhly na kmenových školách zkoušky v netradiční podobě.

Rodiče se zkoušení v jakékoliv podobě dlouho bránili. Vstřícný způsob a citlivé zkoušení všichni přivítali.

Základní škola v Šeríkově ulici v Ostravě - Výškovicích je třetí v pořadí, která se u nás ujala DV. Od září 1999 má mezi svými žáky zapsáno 35 dětí, které učí jejich rodiče doma. Nejvíce je prvňáčků - 14, s přibývajícím číslem ročníku počet žáků klesá, 5. ročník je poslední, který experiment DV umožňuje.

Závěr:

„Po prvním roce experimentu nelze ještě říci, zda ano či ne. První rok ještě neotevřel úplně oči. Je to otázka dalších tří, čtyř let, možná i déle, až přijdou na 2. stupeň žáci, kteří procházeli DV od 1. ročníku. Pokud budou rodiče věnovat dětem náležitou péči, mělo by být vše v pořádku. Zatím dostáváme dva druhy dopisů: jedny žádají povolit DV v co největším rozsahu, druzí je chtějí zakázat. Přitom zastánci obou krajností jsou velice nesmlouvaví.“ Mgr. Bohumír Šumský⁴⁾
Ředitel odboru základního vzdělávání MŠ.

4) Štefflová, J.: Homeschooling po česku. UN 1999, č. 22

3.2 Rok 2000

Objevují se názory, že záměr nabídnout tento model výuky dětem, které se z jakéhokoliv důvodu nemohou účastnit běžné školní docházky, je jistě dobrý a každý rodič musí zvážit přínos DV pro své dítě. Rozhoduje-li se k tomuto řešení například na základě špatné dopravní obslužnosti, tělesného handicapu, nebo převyšuje-li dítě své vrstevníky natolik, že běžná základní škola „nemá co nabídnout“, lze jen obdivovat rodiče, kteří tento nelehký úkol zvládnou. Bohužel, experiment nebyl dostatečně ošetřen.

Objevuje se případ, kdy díky absenci přijímacích kritérií pro zařazení rodin do DV ze strany MŠMT a školy, bylo umožněno dvěma žákům ZŠ Šeříková v Ostravě - Výškovicích vyhybat se povinné školní docházce. Nastupovali do experimentu jako žáci, z nichž jeden neprospěl na konci 2. ročníku a druhý po dvou odkladech podruhé opakoval 1. ročník. V podmínkách experimentu nejsou ze strany MŠMT stanovena přesná kritéria pro to, které rodiny lze do experimentu zařadit a které ne. ZŠ Šeříková v Ostravě - Buškovicích taková kritéria však má a při přijímání rodin do DV je i používala. Ne všechny přihlášené rodiny byly do experimentu zařazeny. Rodiny, které z rámce těchto kritérií nevybočily, ale pro některé nejasnosti a „podezřelé“ skutečnosti byly do experimentu zařazeny s tím, že jde o rodinu pro experiment „rizikovou“.

Problém zařazování žáků do experimentu není tak jednoduchý, jak se může prvoplánově jevit. Bylo by zapotřebí co nejvíce omezit možnost, aby se do systému DV dostaly rodiny, jejichž prvotním zájmem je vyhnout se povinné školní docházce. Rozhodnout o tom, co je skutečným zájmem rodiny ještě před jejím vřazením do DV, je však velmi obtížné.

Financování (r. 2000):

- žádná z rodin nedostává volně k dispozici peníze
- veškeré finance procházejí řádně účetnictvím školy
- rodiny dostávají v souladu nařízením vlády č.15/1994 Sb. ve znění nařízení vlády č.195/1996 Sb. učebnice a školní potřeby a to tím způsobem, že jsou jim nevratně vydány učebnice pro žáky 1. ročníku, nebo zapůjčeny pro žáky vyšších ročníků, učebnice jsou vydávány ze skladu učebnic školy stejně jako žákům školy
- žáci 1. ročníku v DV dostávají školní potřeby v částce 200 Kč a to opět prostřednictvím školy, která je hromadně nakupuje

Žádné další prostředky rodiny nedostávají. Je tedy vyloučené, aby si někdo kupoval něco za normativ. Rodiny dojíždějí do školy na schůzky rodičů a metodická setkání. Kdybychom spočítaly náklady na cestu, bylo by zřejmé, že rodina do domácího vzdělání naopak investuje nemalé peníze.

3.3 Rok 2001

Experiment má za sebou dva roky. Je průběžně vyhodnocován odborníky. MŠMT v tomto roce zpřísnilo podmínky pro jeho realizaci. Ministerstvo zvolilo typicky český přístup. Domácí školu rovnou nezakázalo, ale omezilo ji. Bude jen pro handicapované nebo naopak nadprůměrné děti (což bývá v naší zemi také nezřídka určitý handicap). Z podstaty věci je řada dětí jaksí na hraně a je velmi těžké objektivně rozhodnout, zda je už dítě dostatečně retardováno nebo naopak dostatečně geniální.

Část návrhu našeho ministerstva uvedená v Učitelských novinách, který nebyl schválen :

§85 Podmínky domácího vzdělávání (r.2001)

- O povolení individuálního vzdělávání žáka podle § 83 písm.d) rozhoduje kraj v přenesené působnosti na základě písemné žádosti zákonného zástupce dítěte nebo žáka. Žádost musí být doručena tomuto orgánu nejpozději tři měsíce před navrhovaným termínem zahájení individuálního vzdělávání. Individuální vzdělávání lze povolit pouze žákovi prvního stupně základní školy.

Žádost zákonného zástupce o individuální vzdělávání musí obsahovat:

- jméno a příjmení, datum narození, rodné číslo, bydliště, popřípadě dosavadní průběh vzdělávání žáka,
- uvedení období včetně ročníku, popřípadě pololetí, kdy má být žák individuálně vzděláván,
- důvody pro individuální vzdělávání žáka,
- popis prostorového, materiálně technického a hygienického zabezpečení vzdělávání individuálně vzdělávaného žáka,
- údaje o nejvyšším dosaženém vzdělání osoby, která bude žáka vzdělávat, o její zdravotní způsobilosti a bezúhonnosti v rozsahu upraveném v § 178 odst. 1 doloženém výpisem z evidence Rejstříku trestů,
- seznam učebnic a učebních textů, které budou ve výuce užívány, pokud nejde o učebnice stanovené v § 84 odst. 4,
- další skutečnosti, které mají vliv na průběh vzdělávání žáka,
- vyjádření ředitele školy uvedené v § 84 odst. 1 a školského poradenského zařízení.

Kraj v přenesené působnosti žádost posoudí a rozhodne o ní na základě:

- posouzení důvodů pro individuální vzdělávání žáka,
- dostatečnosti a vhodnosti podmínek, v nichž má být žák individuálně vzděláván,
- posouzení odborných a pedagogických předpokladů osoby, která bude žáka vzdělávat, včetně její zdravotní způsobilosti a bezúhonnosti,
- vhodnosti učebnic a učebních textů, podle nichž se má žák vzdělávat, pokud nejde o učebnice stanovené v § 84 odst. 4,
- vyjádření ředitele školy uvedené v § 84 odst. 1 a školského poradenského zařízení.

Následuje ještě další stránka, která podrobně upravuje, jak má vypadat komisionální přezkušování dětí každý půlrok, atd.

Během pokusného ověřování nemuseli rodiče splňovat téměř žádné podmínky. V novém školském zákoně (č. 561/2004 Sb. § 41) se jich ovšem pár objevuje: kdo chce vzdělávat své dítě doma, musí uvést důvod a ještě úředníkům dodat - slovy zákona - „popis prostorového a materiálně technického zabezpečení vzdělávání a podmínek ochrany zdraví individuálně vzdělávaného žáka.“

Ani další podmínka - aby měl rodič alespoň maturitu - během předchozího experimentu neplatila. Tenhle požadavek se sice zdá pochopitelný, ale pokus ukázal, že důležitější než úřední papír je nasazení a motivace rodiče.

V tisku se objevují názory, že by bylo možná smysluplnější místo vymýšlení nic neříkajících podmínek povolit domácí vzdělávání každému, kdo o to projeví zájem. A soudit až podle výsledků. Podle zákona je totiž za vzdělávání žáků zodpovědný ředitel školy a ten si také může určit, jak často bude dítě chodit na konzultace. Pokud má podezření, že školák neprospívá, může ho mít v kanceláři klidně každý týden. A když se jeho podezření potvrdí, může dítě zařadit zpět do školní docházky.

Dosavadní zkušenosti potvrdily, že takhle nastavený systém funguje. Přesto se úředníci zdráhají povolit podobný experiment i na druhém stupni základních škol, přestože ve většině zemí, kde má domácí vzdělávání tradici, je naprosto běžné, že rodiče zdělávají i starší žáky. Ale takové rozhodnutí není možná tak překvapivé. Výsledky dětí, které se učí s vlastními rodiči, totiž nechtěně odkrýly jeden z nejbolavějších problémů našeho školství: jeho obrovskou neefektivitu.

„V tomto období se objevují názory, že pokud bude návrh schválen v této podobě, čeká naše rodiče ještě dlouhá cesta, než si na úřadech vybojují stejná práva, jaká mají rodiče v členských státech Evropské unie.“

Nic nedokumentuje lépe postoj našeho ministerstva školství k rodičům jako k nesvéprávným bytostem, kterým pouze osvícený úředník školského úřadu může zabránit, aby svým dětem neškodili. Nikoli rodič, který zná sebe i své dítě nejlépe, nikoli pedagog prověřující výsledky domácího vzdělávání dítěte, ale pouze úředník ve své kanceláři na základě prohlédnutí několika kusů papíru dokáže posoudit nejlépe oprávněnost důvodů rodičů a rozhodnout, smí-li vzdělávat své dítě doma. Co na nich bude zkoumat tři měsíce, vědí asi pouze autoři návrhu zákona.“ RNDr. Jiří Tůma, DrSc., ⁵⁾

5) RnDr. Tůma, J.: UN č.37 (30.10. 2001)

Objevují se názory jako :

Zlí socialisté chtějí s DV zatočit, chtějí zarovnat vzdělání do jedné řady, mít žáčky v jednom šanonu, aby stát měl větší slovo než rodina, bezohledně a čelně tím útočí na samu občanskou svobodu. Česká škola prý neumí dát většině svých absolventů návyk číst, přemýšlet o souvislostech přečteného a dělat si na to vlastní názor. Naši maturanti prý čtou chaoticky, pokud vůbec, jen výjimečně umějí vyložit, co přečetli a co si o tom myslí. (viz MFD 20. a LN 22. srpna 2001).

Čím dál více se v reakci na toto objevují názory, že k dobré škole, ke šťastnému a úspěšnému dítěti se dostaneme pouze přes kreativní a spokojené učitele. Ti sice v Česku mají vysokou prestiž, dokonce před starostou, ministrem, konstruktérem, poslancem i novinářem ..., ale tak mizerný plat, že od toho nejcennějšího - od dětí - utíkají k práci s papírem, počítačem, kovem, dřevem..... V souvislosti s tím vším by se mělo v tisku trvale připomínat, že sliby se mají plnit, nebo nemají dávat. Slogany Učitel víc než bankéř, Škola je nejdůležitější budova v obci, Vzdělání je brána do Evropské unie jsou jenom slogany, ale oněm šesti procentům na školství z HDP v roce 2002 i učitelskému platu o třicet procent vyššímu než je republikový průměr, se věřilo.

Kvalita školy stojí a padá s kvalitou učitelů. Věděl to již Karel Havlíček Borovský, když napsal: „Jsou toliko dvě strany politické na světě: strana poctivých a nepoctivých. Poznáte a rozeznáte je podle toho, kterak školství podporují.“

3.4 Rok 2002

Předchozí vedení MŠMT se v průběhu tohoto období několikrát pokusilo experiment zrušit. Nejprve restriktivními podmínkami, posléze snížením finančního příspěvku, který MŠMT přiděluje školám na každého žáka. Tyto problémy přiměly na konci školního roku 2002/2003 rodiče - vzdělavatele k založení Asociace pro DV.

Asociace pro DV vznikla v květnu 2002 jako dobrovolné sdružení rodičů doma vzdělávaných dětí, kmenových škol a sympatizantů DV.

Asociace pro DV je služební organizace, která vznikla pro to, aby prosazovala právo rodičů zvolit jak, kde a jakým způsobem budou jejich děti vzdělávány.

Usiluje o to, aby DV bylo jedním z mnoha způsobů, jak lze v naší zemi naplnit právo dětí na vzdělání. Zároveň usiluje o to, aby se DV stalo standardní a nedílnou součástí českého vzdělávacího systému.

Usiluje o rozšíření možnosti legálně vzdělávat děti v rámci DV na prvním, druhém i středním stupni.

- Peadr. Vízek, F.: (poradce místopředsedy Senátu PČR) Povinné vzdělávání bez školní docházky? UN č. 32 (25.9.2001) (viz. konečný seznam literatury č. 31)

Nabízí podporu a informace těm, kdo se pro DV teprve rozhodují.

Aktivně vytváří platformu pro veřejnou diskusi otevřenou všem zájemcům o DV - ať už jde o rodiče, ředitele škol, pedagogy, studenty, odborníky, politiky i nejširší veřejnost.

Poskytuje pravdivé informace o DV široké veřejnosti a sice formou tiskových prohlášení, rozhovorů ve sdělovacích prostředcích a veřejných přednášek zástupců ADV.

Pokouší se o restauraci tradičních hodnot spojených s rodinou, navrácení důležitosti a postavení ve společnosti, které rodině skutečně náleží - místa základní stavební buňky společnosti, jež je hodna veřejné podpory, úcty a ochrany.

Toto programové prohlášení bylo schváleno Valnou hromadou dne 18.5. 2002 v Praze.

3.5 Rok 2003

Doma vzdělávání žáci patří kmenově do 4 pověřených škol (2 v Praze, 1 v Liberci a 1 v Ostravě), kde mají své učitele - konzultanty a škola je hodnotí a vydává jim vysvědčení. V současné době se DV účastní něco málo přes tři sta dětí. Do DV jsou s výjimkou jedné školy přijímány děti bez předběžných podmínek. Dosavadní výsledky ověřování jsou pozitivní. Očekává se proto, že DV bude začleněno do zákona o vzdělávání a že bude současně alespoň experimentálně rozšířeno i na druhý stupeň základní školy.

3.6 Rok 2004

Experiment trvá a diskutuje se stále více a více o tom, zda výuku doma povolit či ne. Během ověřování na čtyřech základních školách se ukázalo, že systém funguje velmi dobře. Závěrečná zpráva Výzkumného ústavu pedagogického, který nad projektem bděl, ještě není dokončená, ale už teď je jisté, že doma vzdělávané děti nemají s učivem problémy.

3.7 Rok 2005

Od ledna 2005 začíná platit nový školský zákon č. 561/2004 Sb. - přesněji Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. Poprvé máme zákon nikoli o školách jako institucích, ale o vzdělávání.

Povinná školní docházka už není povinná. Alespoň ne pro děti do páté třídy. Výše zmíněný nový školský zákon s účinností k prvnímu lednu 2005 umožnil rodičům neposílat své děti do školy, ale učit je doma. Navázalo se tak na pokusné ověřování experimentu DV, které probíhalo od roku 1998 nejprve na dvou a postupně pak na čtyřech základních školách v celé republice. Důvodem rodičů, kteří o povolení k DV (v zákoně nově individuálnímu) žádají, přitom nemusejí být zdravotní problémy jejich dětí, pro které by nemohly školu navštěvovat. Může to být jen a jen touha vzdělávat své děti doma. Řečeno se zákonem, k povolení stačí závažný důvod. Pokud tedy rodina splňuje zákonem dané podmínky - maturita vzdělavatele a vyjádření pedagogicko-psychologické poradny, není důvod žádost odmítnout.

V experimentu MŠMT umožňovalo DV jen při čtyřech vybraných základních školách. Teď to může být kterákoli. O povolení rozhoduje ředitel školy, do níž byl žák přijat k plnění povinné školní docházky. Má také pravomoc zrušit povolení DV - opět za podmínek stanovených výše zmíněným zákonem č. 561/2004 Sb.

Paragraf věnující se INDIVIDUÁLNÍMU VZDĚLÁVÁNÍ (§ 41) – (viz níže přesná citace) určuje podmínky, za nichž může být žák na prvním stupni základní školy zařazen do individuálního vzdělávání. Co musí obsahovat žádost zákonného zástupce o individuální vzdělávání, za jakých podmínek je ředitel školy povolí. Uvádí se zde také, jak je žák v takovém případě hodnocen.

Učit děti doma je alternativní způsob vzdělávání dětí, který byl u nás takřka vždy akceptován (např. F.L. Čelakovský, A. Rajska a mnoho dalších českých národních buditelů učilo své děti doma) a ani v Evropě není neobvyklý (slavná autorka detektivek A. Christie se také učila doma). Zákony téměř všech zemí Evropské unie umožňují rodičům převzít odpovědnost za vzdělání svých dětí a učit je doma. Nyní tedy i zákony ČR.

- Havránková, K. : Škola hrou, domov hernou. Literární noviny 2005, č. 39 (26.9.2005) (viz. konečný seznam literatury č. 10)

Zákon č. 561/2004 Sb.

§ 41

Individuální vzdělávání

- (1) O povolení individuálního vzdělávání žáka rozhoduje ředitel školy, kam byl žák přijat k plnění povinné školní docházky, na základě písemné žádosti zákonného zástupce žáka. Individuální vzdělávání lze povolit pouze žákovi prvního stupně základní školy.
- (2) Žádost zákonného zástupce o individuálního vzdělávání musí obsahovat:
 - a) jméno a příjmení, rodné číslo a místo trvalého pobytu žáka,
 - b) uvedení období, ročníku, popřípadě pololetí, kdy má být žák individuálně vzděláván,
 - c) důvody pro individuální vzdělávání žáka,
 - d) popis prostorového a materiálně technického zabezpečení vzdělávání a podmínek ochrany zdraví individuálně vzdělávaného žáka,
 - e) doklady osvědčující splnění vzdělání osoby, která bude žáka individuálně vzdělávat,
 - f) seznam učebnic a učebních textů, které budou ve výuce užívány, pokud nejde o učebnice uvedené v § 27 odst. 1,
 - g) další skutečnosti, které mají vliv na průběh vzdělávání žáka,
 - h) vyjádření školského poradenského zařízení.
- (3) Ředitel školy individuální vzdělávání povolí, pokud:
 - a) jsou dány závažné důvody pro individuální vzdělávání,
 - b) jsou zajištěny dostatečné podmínky pro individuální vzdělávání, zejména podmínky materiální a ochrany zdraví žáka,
 - c) osoba, která bude žáka vzdělávat, získala alespoň střední vzdělání s maturitní zkouškou,
 - d) jsou zajištěny vhodné učebnice a učební texty, podle nichž se má žák vzdělávat.
 - e) Individuálně vzdělávaný žák koná za každé pololetí zkoušky z příslušného učiva, a to ve škole, do níž byl přijat k plnění povinné školní docházky.
- (4) Nelze-li individuálně vzdělávaného žáka hodnotit na konci příslušného pololetí, určí ředitel školy pro jeho hodnocení náhradní termín, a to tak, aby hodnocení bylo provedeno nejpozději do dvou měsíců po skončení pololetí.
- (5) Pokud má zákonný zástupce pochybnosti o správnosti hodnocení žáka, může do 8 dnů od konání zkoušek písemně požádat ředitele školy o přezkoušení žáka, byl-li zkoušejícím žáka ředitel školy, krajský úřad. Pokud ředitel školy nebo krajský úřad žádosti vyhoví, nařídí komisionální přezkoušení žáka.

(6) Ředitel školy zruší povolení individuálního vzdělávání:

- a) pokud nejsou zajištěny dostatečné podmínky ke vzdělávání, zejména podmínky materiální, personální a ochrany zdraví žáka,
- b) pokud zákonný zástupce neplní podmínky individuálního vzdělávání stanovené tímto zákonem,
- c) pokud žák na konci druhého pololetí příslušného školního roku neprospěl,
- d) nelze-li žáka hodnotit způsobem uvedeným v odstavcích 4 a 5, nebo
- e) na žádost zákonného zástupce žáka.

(7) Ředitel školy rozhodne o zrušení individuálního vzdělávání žáka nejpozději do 30 dnů od zahájení řízení a zároveň zařadí žáka do příslušného ročníku základní školy. Odvolání proti rozhodnutí ředitele školy o zrušení individuálního vzdělávání žáka nemá odkladný účinek.

(8) Výdaje spojené s individuálním vzděláváním hradí zákonný zástupce žáka, s výjimkou učebnic a základních školních potřeb podle § 27 odst. 3 a 6, speciálních učebnic a speciálních didaktických a kompenzačních pomůcek podle § 16 odst. 7 a výdajů na činnost školy, do níž byl žák přijat k plnění povinné školní docházky.

K § 41

Povolit individuální vzdělávání lze podle zákona pouze žákům prvního stupně základní školy. Přitom je třeba odlišit tento pojem od pojmu individuální vzdělávací plán, který povoluje ředitel základní, střední a vyšší odborné školy podle § 18 žákům se speciálními vzdělávacími potřebami nebo s mimořádným nadáním. O povolení individuálního vzdělávacího plánu rozhoduje ředitel školy, kam byl žák přijat k plnění povinné školní docházky (podle předchozí právní úpravy rozhodoval o tehdejších domácím vzdělávání krajský úřad). Rozhoduje-li o povolení individuálního vzdělávání ředitel veřejné školy, jde o správní rozhodnutí, na které se vztahuje správní řád. V těchto případech je tedy k dispozici i opravný prostředek pro situace, že rodiče nejsou s rozhodnutím ředitele spokojeni.

Zákon stanovuje podmínky, které musí žadatel o povolení individuálního vzdělávání splnit. Při splnění všech zákonem stanovených podmínek nemůže ředitel školy povolení odmítnout.

Žák, kterému bylo povoleno individuální vzdělávání, se musí podrobit přezkoušení z vybraných předmětů ve škole, kde je evidován, a to tak, aby mohl být hodnocen za každé pololetí školního roku. Zákonný zástupce žáka má právo požádat o komisionální přezkoušení žáka, pokud bude mít pochybnosti o tom, že žák byl školou hodnocen správně.

Ředitel školy je povinen zařadit žáka do příslušného ročníku základního vzdělávání v základní škole, jakmile o to zákonný zástupce požádá nebo poté, co svým rozhodnutím zrušil povolení individuálního vzdělávání. Důvody, pro něž

ředitel zruší povolení individuálního vzdělávání, jsou rovněž taxativně vyjmenovány zákonem.

Na individuální vzdělávání žáka poskytuje škola, kam byl žák přijat k plnění povinné školní docházky, zákonnému zástupci pouze učebnice a základní školní potřeby v rozsahu, ve kterém jsou v souladu s ustanovením § 16 odst. 7 poskytovány žákům základní školy bezplatně. Žákům se zdravotním postižením bude škola bezplatně poskytovat speciální učebnice a speciální kompenzační a didaktické pomůcky, které potřebují s ohledem na své postižení. Jiné výdaje na individuální vzdělávání, dopravu do školy k přezkoušení, případně na další učební pomůcky hradí zákonný zástupce individuálně vzdělávaného žáka, s výjimkou výdajů na činnost školy, do níž byl žák přijat k plnění povinné školní docházky (mzdové výdaje na pedagogické pracovníky, kteří budou žáka metodicky vést a přezkušovat apod.).

Srpen 2005 - Vláda projednává návrh zjednodušit podmínky pro DV. Vláda 17.8.2005 posuzuje mimo jiné i návrh novely školského zákona, který má zjednodušit podmínky pro DV, kdy dítě vyučují vlastní rodiče. Předlohu vypracovala skupina poslanců ODS a KDU-ČSL. Ať už kabinet rozhodne jakkoli, definitivně o novele rozhodne až parlament. Jednou z podmínek pro to, aby ředitel školy individuální vzdělávání povolil, je i dnes „závažný důvod“ pro takové vzdělávání. Poslanci navrhli tuto podmínku zrušit, podle nich je naprosto subjektivní.

Stav trvá i na konci roku 2005. Novela školského zákona dosud neproběhla.

- ŠKOLSKÉ ZÁKONY s komentářem a prováděcí předpisy (právní stav k 23.2.2005) 1.vydání PhDr. Jiří Valenta ISBN 80-7263-265-5 nakl. ANAG 24.2.2005 (viz. konečný seznam literatury č. 30)
Dostupné z: <http://www.ucitelskenoviny.cz> (13.8. 2005)

4. SHRUTÍ (ARGUMENTY PRO A PROTI)

Kdo vašemu dítěti uškodí víc? Klasická škola s vystresovanými učitelkami, nebo domácí učitel? Oboje má své pro i proti.

Vzdělání je samozřejmě zcela nezbytné a bezpochyby by mělo být povinné. Ovšem měla by být povinná také školní docházka? Nestačí skládat pravidelně zkoušky z předmětů, které jsou v osnovách? A nenaučí se dítě víc v rodinném kruhu, kde na něj má učitel čas a nikdo ho nebrzdí a nenutí k výkonům, k nimž ještě nedozrálo?

Názory veřejnosti se liší. Jedni jsou pro, druzí DV odsuzují. Ti, co jsou pro, tvrdí, že domácí učitelé se mohou věnovat dětem důkladněji, nejsou omezeni počtem žáků, zvoněním a mohou rozvíjet ty zájmy a schopnosti, které děti mají. Odpůrci naopak tvrdí, že všechny děti by měly mít do života stejné vstupní podmínky, aby se necítily odlišně a ostraně od ostatních a že by měly trávit co nejvíce času v dětském kolektivu, kde se naučí sociálním dovednostem. Neuvažovali by o DV ani v případě, že by u nás DV bylo běžné. Tvrdí, že z dítěte, které se učí doma, vyroste samotář. Nebude mít žádné kamarády, nebude se dobře cítit v kolektivu a nedokáže se prosadit. Odpůrci DV sice nesouhlasí se spoustou postupů normální školy, nejsou spokojeni s hodnocením a nadřozováním, ale jsou si jisti, že pořád převažují pozitiva. Kdo navíc zaručí, že se dítě naučí všechno, co se naučit má?

Většina rodičů upřednostňuje klasickou školu a to z několika důvodů. Zdaleka ne každý rodič má schopnosti, nadání a potřebné vzdělání k tomu, aby mohl učit své dítě sám, a na domácího učitele mu scházejí finance. Mít domácího učitele je u nás navíc považováno za výstřední záležitost. Podle mého názoru by měly existovat obě alternativy. Není pravda, že rodiče ze sociálně slabších vrstev budou domácí školu zneužívat a že se zvýší negramotnost. Pokud se totiž ukáže, že děti neprospívají nebo že je nežádoucí, aby se učily doma, budou prostě muset usednout do školních lavic. Zastánci DV chtějí úroveň vzdělání zvýšit, dát každému možnost, aby se učil v prostředí, které mu nejvíce vyhovuje.

4.1 Kdo nejčastěji volí formu DV?

Nejčastěji využívají možnost vzdělávat své děti doma rodiny, které mají velmi nadané děti. Jsou nadanější než jejich spolužáci, učení jim jde rychleji a při vyučování v klasické škole se pak většinou nudí. Například v době, kdy mají jít do první třídy, umějí číst a psát. Takové děti potřebují individuální plán sladěný s jejich znalostmi.

Dál se učí doma děti bydlící na samotách, kterým tak odpadne cestování, a také děti handicapované, jimž školy v okolí nenabídnou možnost začlenění do výuky. Mohou to být ale též děti, které trpí dysgrafií či dyslexií. Anebo děti, jež mají se školou špatné zkušenosti, například proto, že se staly obětmi šikany.

„Pro DV se zpravidla rozhodují rodiny, pro které je vzdělání prioritou a tento systém považují za nejlepší možný,“ říká Jaroslava Simonová, zakladatelka Asociace pro DV.⁶⁾

6) Schwubová - Tomsová, K.: Svoje děti do školy nedám. Žena a život 2005, č.22

Naprostá většina rodin praktikujících DV se hlásí ke křesťanství. Jejich vztah k rodinnému životu jako takovému není indiferentní, je předmětem jejich neustálé reflexe, což je dáno tím, že společnost jako celek je rodině jako takové stále méně nakloněna. Ačkoli na našich školách se dosud nestřílí v takové míře jako v USA, motivem řady zájemců o DV je ochránit děti před šikanou, násilím, drogami. Není pochyb o tom, že DV právě toto umožňuje.

Rodiny, které mají o DV zájem, rozdělil již v roce 2003 psycholog Václav Mertin na dvě skupiny. (viz. Škola hrou, domov hernou).

Rodiče z první skupiny se domnívají, že poskytnou dítěti nejlepší vzdělání doma. Většinou ani nepovažují školu za špatnou, jen si myslí, že oni sami to budou dělat lépe. Často jsou to maminky na mateřské dovolené. Do této skupiny lze zařadit i rodiny silně věřící, které chtějí rodinu udržet co nejdéle pohromadě a obávají se negativních vlivů na své děti. Dle slov pana ředitele Jiřího Bakončíka v již zmíněném článku, bývá pak u přezkušování minimum potíží. Děti látku zvládají a motivace rodičů věnovat se dítěti maximálně je zřejmá.

Druhou skupinu tvoří děti s nejrůznějšími zdravotními či sociálními problémy, dysfunkcemi anebo specifickými poruchami. Rodiče jsou ke vzdělávání svých dětí dotlačeni okolnostmi, takže základní motivace, kterou mají rodiče ostatních dětí, děti kvalitně vzdělávat doma, zde chybí. Spolupráce s nimi je mnohem náročnější.

Zastánci DV nikomu svůj názor nevnučují. Uznávají, že pro některé rodiny by to mohla být nevhodná volba. Kromě psychických nároků na rodiče, kteří jsou s dětmi dvacet čtyři hodin denně, musejí se postarat o domácnost a ještě děti naučit číst, psát a počítat, jsou tu ještě faktory ekonomické. Jeden z rodičů se musí vzdát kariéry ve prospěch dětí úplně, druhý rodič se musí situaci přizpůsobit. Je to taková neohodnocená práce, která není navenek moc vidět.

Zdá se, že pro některé děti bude DV cestou, jak se přenést přes své zvláštnosti - přes talent i handicap. Přesto se nelze zbavit dojmu, že kdyby škola fungovala, jak má, experiment zda povolit či nepovolit DV bychom nepotřebovali.

- Havránková, K. : Škola domov, domov hernou. Literární noviny 2005, č. 39 (26.9.2005) (viz. konečný seznam literatury č. 10)

Motivy rodičů pro DV:

V rámci výzkumu prováděného ve Velké Británii v roce 1999 byli rodiče doma vzdělávaných dětí rozděleni do dvou skupin.

V první skupině byli ti, kteří se rozhodli pro tento způsob vzdělávání, kdy dítě bylo v předškolním věku, děti tedy nenastoupily do školy a byly hned vzdělávány doma. Tito rodiče uvádějí následující pořadí motivů:

- a) Uvědomění si omezených možností školy. Rodiče zdůrazňují hlavně nedostatek individuálního přístupu a neuspokojivé sociální prostředí ve školách. Vycházejí přitom z vlastních dětských zkušeností či ze zkušeností svých starších dětí.
- b) Pojetí vzdělávání jako pokračování raného učení. Rodiče vidí, jak velké intelektuální pokroky dítě od narození pod jejich vedením udělalo - naučilo se mluvit, získalo určitou slovní zásobu, naučilo se orientovat ve světě apod. Rodiče uvádějí, že nevidí důvod, proč by měli tento přirozený proces učení přerušovat; jsou přesvědčeni, že jsou schopni i dále vhodně stimulovat intelektový vývoj dítěte.
- c) Značný vliv na ně také měla četba knih o DV a setkání s rodinami, které DV už praktikovaly.

V druhé skupině byli rodiče, kteří do DV vzali své dítě ze školy. Pro ně byli podstatné následující motivy:

- a) Pocit, že děti nejsou dostatečně a vhodně stimulovány. Rodiče vidí, že škola nedokáže rozpoznat a využít všechny schopnosti a možnosti dítěte. Někteří rodiče jsou nespokojeni s tím, jaká změna se s potomkem od začátku školní docházky stala - dříve zvědavé a bystré dítě se stává otupeným, laxním a ztrácí zájem učit se cokoli nového.
- b) Pocit, že dítě zaostává, uvádějí ti rodiče, jejichž dítě mělo ve škole velké učební problémy, mnohdy v důsledku svých speciálních vzdělávacích potřeb (poruchy pozornosti, pomalé pracovní tempo, jiný styl učení, než byl ve škole užíván apod.). Škola reagovala tak, že uložila dítěti zvláštní práci navíc, což nepomohlo, jen zvýšilo vyčerpání a stres dítěte i celé rodiny. Mnozí rodiče přičítají neúspěch školy nedostatku individuálního přístupu, proto volí DV jako efektivnější metodu.
- c) Šikana a sexuální obtěžování - asi třetina rodičů uvedla, že jejich dítě se stalo obětí fyzického či psychického napadání od spolužáků.
- d) Problémy v chování ve škole a doma byly pro část rodičů hlavním důvodem, proč vzít dítě ze školy. Většinou rodiče uváděli, že jejich dítě svým chováním narušovalo vyučování. Někteří rodiče pozorovali změnu chování dítěte doma, poté, co začalo chodit do školy. U dítěte se objevily projevy agresivity vůči mladším sourozencům či známky sebepodceňování a negativního postoje vůči sobě.

Schwubová – Tomšová, K.: Svoje děti do školy nedám. Žena a život 2005, č. 22 (viz. konečný seznam č. 23) Dostupné z: <http://www.rodina.cz/> (Krejčířová, D. : Můj názor na domácí učení, 1.2.2002)

4.2 Argumenty proti

DV u nás příliš mnoho zastánců nemá.

- Varovná upozornění na kvalitu a nekvalifikovanou výuku.
- Málo zkušeností - ti, kteří dnes učí doma, si musí svou cestu prošlapávat sami.
- Upozornění na socializační význam školy (nejčastější a také logický argument).
- Obsahově rodiče výuku na 1. stupni zvládnou, ale zvládnou metodiku? Jak vůbec mohou laici děti učit?
- Dvojroli rodič-učitel si v praxi většina veřejnosti nějak nedovede představit. Bývá obtížná v tradičních jednotřídkách, kde není zbylí, i pro zkušeného pedagoga.
- Dítě se ve škole učí soutěživosti, ale i solidaritě a vzájemné pomoci.
- Obavy, aby nebyl zneužit státní příspěvek, kdyby šel přímo do rukou rodičů. (V roce 1998 je to část, která se stále řeší, protože existuje jisté nebezpečí, že by normativ místo do skutečného vzdělávání „plynul do rodinného rozpočtu a musí se mu zamezit.)
- Kolektiv může chybět dětem bydlícím na samotách, kterým by za normálních okolností klasická škola vyhovovala.
- Škola má osnovy a určité věci věnuje třeba osmnáct hodin. Pakliže se to dítě nenaučí, dostane pětku a musí se to doučit doma. Velmi důležité je propojení vzdělání se životem a emocionální podpora rodiny.
- Na úrovni celospolečenské by mohl prudký rozvoj DV destabilizovat samotné základy vzdělávacího systému. Jediné řešení je učinit školu přitažlivou pro děti všech vrstev obyvatel.
- Peníze. Rodina, ve které se jeden člen ujme kantorování, musí většinou vystačit s jedním platem. Nemalé částky padnou i na nákup různých výukových programů a učebnic.
- Dítě se nějakým způsobem dostává stranou běžné společnosti a neučí se s některými situacemi vyrovnávat. K tomuto věku patří soutěživost, možnost srovnávat se s vrstevníky, podávat výkon, být přijímaný a oceňovaný mimo rodinu. Jestliže je dítě mimo kolektiv vrstevníků, neučí se obstat v soutěži s dětmi, které jsou třeba agresivnější, přitom i s agresivním přístupem okolí se musíme umět vyrovnat. Také nemá takovou příležitost pomáhat slabším. Heterogenní prostředí je přirozené pro předškolní věk. Vezmeme-li si jakoukoli kulturu, všechny vypouštějí

děti kolem šesti let nějakým způsobem mimo rodinu. V tomhle věku je na to dítě zralé a nejedná se přitom o vynález naší současné evropské kultury. Bylo to tak vždycky. Když rodiče děti nevypouštěli do školy, vypouštěli je pomalu do práce, do nějakého pracovního zaučování. Dítě v tomhle věku má schopnost vyrovnávat se s okolím, srovnávat se s vrstevníky, mezi kterými má příležitost vyniknout a soutěžit s nimi, což s různě starými členy rodiny tolik nejde. Pokud jde o nebezpečí podlehnutí skupině nebo o neúměrný tlak skupiny na dítě, ukazuje se, že mnohdy záleží spíše na rodině a na způsobu, jak se dítěti věnuje v době, kdy je celá rodina spolu, kdy není jeden v práci a druhý ve škole. Síla rodinných vlivů nezáleží nikdy tolik na tom, kolik času spolu rodina stráví, ale jak kvalitně a jakým způsobem ho rodina stráví. Co se týká nebezpečí negativního vlivu okolí - jednou dítě do společnosti svých vrstevníků prostě bude muset vstoupit a konfrontovat se s ním.

Dostupné z : <http://www.rodina.cz/rubrika/domaciskola>

- Domácí školu v Čechách hned tak něco neskolí
- Můj názor na domácí učení

4.3 Argumenty pro

- Děti nejsou od svých vrstevníků izolovány, protože navštěvují různé zájmové kroužky, jsou členy dětských organizací a podobně. Kdo říká, že děti, které se vzdělávají doma, nejsou schopné uplatnit se v kolektivu a jsou izolované, ať ukáže jedno dítě, které je izolované a bez sociálních kontaktů, a dokáže, že je to proto, že bylo vzdělávané doma, že nejde o osobnostní nebo rodinnou charakteristiku. Mezi lidmi jsou přece také dospělí, kteří chodili do školy, a přesto žijí izolovaně, neumějí komunikovat – a nikdo neříká, že je to proto, že chodili do školy. (viz. článek Homeschooling po česku)

- Celá třída by asi byla nad síly rodičů, ale vlastní děti by snad i bez metodické průpravy naučit měli.
- Někteří rodiče odmítají určité výukové metody, s nimiž se dosud ve škole jejich děti setkaly, a domnívají se, že by mohly ovlivnit výchovu jejich potomků pro ně nežádoucím směrem.
- Smutná zkušenost z původní školy.
- Náboženské cítění.
(viz. článek Učit děti doma? Nevidáno, neslýcháno.)
- Rodiče si chtějí své děti více užít. Je jim líto, že by se s dětmi měli setkávat až večer. Dochází k výraznému stmelení rodiny.
(viz. článek Když se děti učí samy a rády)
- Je škoda, aby děti seděly hodiny ve škole, když doma se to dá zvládnout rychleji a rodina se nerozpadne.
- Je moc brzy, aby dítě v šesti letech rodinu opustilo a mělo ještě úkoly.
- Klasická škola a okolí začne mít na dítě větší vliv než rodina. Školní děti touží po mobilu, některé kouří, používají vulgární slova.
- V klasické škole se mohou děti setkat s šikanou a ponižováním.
- Dítě se naučí více a za kratší dobu než ve škole. DV je efektivnější.
- Učitel-rodíč se plně věnuje jednomu, maximálně třem dětem, které navíc dobře zná a může tudíž výuku přizpůsobit konkrétním potřebám i schopnostem.
(viz. článek Domácí škola – tolikrát vychvalovaná a tolikrát zatracovaná)
- Důvody technického rázu. Odpadají cesty do školy a ze školy a čas strávený ve třídě, kdy se dítě nudí, protože už svůj úkol udělalo a čeká, až ostatní dokončí práci. Škola, tak jak ji známe, není schopna zajistit efektivní využití času.

- V zimě si mohou děti trochu přispat, aby nemusely vstávat do tmy.
(viz. článek Vyučování v obýváku)
- Když je hezky, mohou se děti učit venku, někdy si místo hodiny zajít třeba do muzea. Neexistuje čas „ohraničený“ pro školu.
- Díky úspoře času má většina dětí z DV mnoho vedlejších aktivit, které provozují v „ušetřeném“ čase.
- Školní kolektiv není přirozený, nikdy v životě se nesetkáváme s věkově jednotnou skupinou. Rodiny, které se pro DV rozhodují, jsou početné, zpravidla mívají tři a více dětí. Větší rodina tvoří podle psychologů dostatek prostoru pro vytváření sociálních kontaktů.
- Zastánci klasického školství nikdy nezmiňují negativní faktory, jako jsou násilí mezi žáky, ponižování, šikana anebo drogy.
(viz. článek Domácí školu v Čechách hned tak něco neskolí)
- Rodiče dětí, které praktikují DV, tvrdí, že právě jejich děti jsou vůdčími typy ve skupině, nenechají si ubližovat a jsou zdravě sebevědomé. Žáci DV mají velmi rozvinutý motivační stimul směřující je k touze po vzdělávání, umí velmi dobře samostatně pracovat.
- Ve věku prvního stupně je rodina pro dítě dominujícím prostředím pro rozvoj, výchovu a vzdělávání.
- Rodičům doma nejde o známky nebo o to, aby se nějak předvedli. Jde o to, aby se dítě něco naučilo. Normálnímu rodiči je jedno, jestli dítě umí na jedničku, nebo na dvojku. Buď to dítě umí, nebo neumí. Dokud rodiče nenaučí dítě psát bez chyb, učí ho to dál. Škola takhle neuvažuje.
- Výzkumy z USA ukazují, že mimoškolní, a tedy i sociální aktivity u dětí, které jsou vzdělávány doma, jsou nadprůměrné.
(viz. článek Malá zpráva o velké cestě)
- Častá nemocnost dítěte.
- Problémy s kolektivem i v kontaktu s pedagogy.
- Klasická škola je stále stejná, nic se v ní nezměnilo. Neustále v ní spěchají.
- Byly zaznamenány případy, kdy poradna doporučovala zvláštní školu, rodina zvolila radši DV a dítě pak uspělo.
- Rodiče vynalézavě včleňují poznatky běžného života do vzdělávání. Dříve to tak nedělali, protože neměli za vzdělávání zodpovědnost, neměli tak velké povědomí o tom, co se ve škole učí, a hlavně škola je zrazovala před velkou samostatností při výuce dítěte. Pro učení jsou v DV využívány i situace, které dřív sloužily výlučně k zábavě a rekreaci.

- Lepší než hluboká znalost oboru a metodiky výuky je vztah k dítěti, schopnost i možnost porozumět mu, nabídnout mu přitažlivý vzor. Učitel musí mít mnohem širší pedagogické i psychologické znalosti a dovednosti, protože on se v jedné třídě setká s dvaceti individualitami naráz. Rodič naproti tomu může vycházet v první třídě ze šestiletých hlubokých znalostí jednoho dítěte. Zahraniční výzkumy přesvědčivě ukazují, že i rodiče s nižším vzděláním dovedou své dítě k výsledkům nad průměrem populace.
- Socializace znamená, že se učíme vycházet s druhými lidmi. Nikde v literatuře se zatím neobjevilo, že socializace se realizuje nutně a výlučně prostřednictvím spolužáků. Navíc vztahy ke spolužákům bývají ve škole nutně omezené na jednu věkovou kategorii.
- Rodiny DV dětí z regionu vytvářejí podpůrné skupiny, které se i s dětmi scházejí o víkendech, někdy i o prázdninách.
- Při nesprávném „zacházení“ s dítětem ubije škola v dítěti přirozenou potřebu učit se.
- Odpadávají domácí úkoly.
- Věci, které děti ve škole považovaly za zbytečné otravování, například vedení čtenářského deníku nebo výuka náboženství, se rázem staly předmětem dobrovolné (!) péče téměř láskyplné.
- Do DV se zatím u nás hlásí spíše rodiče zodpovědní, uvědomující si dominantní význam rodinného prostředí při rozvoji dítěte. Tomu odpovídají i zjišťované výsledky.
- Dítě nemůže počkat se vzděláváním, až dojde ke změnám ve škole a ve třídě, kam má chodit, ale musí řešit situaci teď hned.
- Vzdělávací výsledky doma vzdělávaných dětí se opakovaně jeví jako lepší nebo přinejmenším srovnatelné s dětmi vzdělávanými ve škole. Nejlepší výsledky dosahují děti, které setrvávají v DV celou školní docházku oproti dětem, které jsou DV kratší dobu. Jedna okolnost je zcela jasná. Rodiče vytvářejí dítěti mnohem příznivější podmínky, než může vytvořit škola. Pedagogická psychologie ukazuje, že v menší skupině jsou vzdělávací výsledky lepší. Optimální velikost skupiny jsou 2-3 žáci, u skupiny nad šest žáků výkonnost výrazněji klesá.
- Současná škola stále nemá dostatečné nástroje na to, aby přizpůsobila formy výuky i požadavky možnostem jednotlivých žáků. Opět se mimo jiné ukazuje souvislost s velikostí skupiny. Od určitého počtu dětí ve skupině je individualizace prakticky nemožná. Rodinné vzdělání je při obvyklém počtu dětí (jedno, maximálně dvě, jen výjimečně více) přímo stvořeno pro individualizaci i značnou flexibilitu výuky.
(viz. článek DV má zelenou)

- Došlo ke sblížení školy a rodiny. Rodiče se účastní mnoha akcí pořádaných školou a aktivně se zapojují. Jejich děti se při společných akcích začleňují mezi žáky školy bez obtíží.
- Škola má velmi podrobný přehled o všech žácích zařazených v DV, minimálně jedna z konzultací během školního roku probíhá v rodině.
- Mnoho velmi dobrých zkušeností se zařazením žáků s poruchami učení. U většiny těchto dětí bylo dosaženo výrazného pokroku. Rodiče mohou pro práci s dítětem volit vhodný čas, kdy je dítě schopné se soustředit a může přijímat nové poznatky, mají jistotu v tom, že se výpadkem pozornosti neztratila návaznost učiva, mohou zařadit více procvičování toho druhu učiva, které činí dítěti potíže.
- Velkou předností tohoto způsobu vzdělávání oproti klasickému způsobu je ta, že každý žák má svého osobního učitele. Nemusí tedy čekat až na něj přijde řada, když potřebuje něco od vyučujícího vysvětlit, není zkoušen před ostatními, aby když něco momentálně nezvládá stala se tato informace pro jeho spolužáky zbraní a pro něj samotného velmi nepříjemnou a stresující záležitostí.
- Doma je určitě podnětnější prostředí na rozdíl od některých tříd, ve kterých musí učitelé děti velmi těžce získávat a motivovat jen proto, že ve třídě existuje několik silných jedinců, kteří prosazují udržení co nejnižší úrovně třídy při postupu ve výuce, nošení pomůcek, domácích úkolů ... V nich bývá snaživý žák často označen spolužáky za šprta a je za svou snaživost postaven mimo dětský kolektiv.
(viz. článek Jak dopadlo DV v Liberci ?)

Zastánci DV netvrdí, že je tahle forma studia nejlepší a měla by nahradit povinnou školní docházku. Jen chtějí mít možnost volby.

Seznam použité literatury

V kapitolách 4.1 – 4.3 čerpám z : [http// www.rodina.cz/rubrika/domaciskola](http://www.rodina.cz/rubrika/domaciskola)

- 1) Domácí vzdělávání má zelenou (25.7.2003 PhDr. Václav Mertin)
- 2) Domácí škola – tolikrát vychvalovaná a tolikrát zatracovaná (4.6.2002 Kateřina Chrobáková, Montreal, Kanada)
- 3) Jak náš syn dělal korespondenční školu na Zákonu (16.3.2004 Yukona)
- 4) Domů do školy (5.3. 2002 Majka Vinická)
- 5) Mé děti nepatří státu (7.9. 2001 Dan Drápal)
- 6) Zpráva o průběhu domácího vzdělávání v naší rodině (1.8.2001 David a Vladka Florykovi)
- 7) Už máme vysvědčení (7.6.2001 Jirka Pavlín)
- 8) Kořeny a přínos domácího vzdělávání (5.4.2001 Mgr. Daniela Nitschová)
- 9) Školní lavice v kuchyni (28.2.2000 Mgr. Marta Pumrová)
- 10) Můj názor na domácí učení (1.2.2000 Dana Krejčířová)
- 11) Jak dopadlo domácí vyučování v Liberci? (23.11.1999 Manželé Coufalovi)
- 12) Když se děti učí samy a rády (2.9.1999 Ivo Stehlík)
- 13) Domácí školu v Čechách hned tak něco neskolí (21.6.1999 Karolina Kamberská)
- 14) Vyučování v obýváku (9.6.1999 Petr Kukal)
- 15) Malá zpráva o velké cestě (12.5.1999 manželé Coufalovi)
- 16) První krůček experimentu domácí školy (5.5.1999 Eva Bartoňová)
- 17) Krobová,T.: Škola v obýváku.Vlasta ,2004, č. 36.
- 18) Schwubová-Tomsová,K.: Máma školou povinná. Mladý svět, 2005, roč. 47, č.17, s. 16-17.
- 19) Krejčí,J.: Domácí učitel.Bazaar, červenec-srpen 2004.
- 20) Průcha,J. – Walterová,E. – Mareš,J.: Pedagogický slovník.1.vyd.Praha: Portál 1995
- 21) Williams,T.: FactSheet. Home Schooling: An Overview online. Dostupné z: [http://www. Homeschooling.cz](http://www.Homeschooling.cz)

4.4 Několik konkrétních příkladů:

Kladné ohlasy:

Eliška a František Truxovi, Jablonec nad Nisou:

Rodiče dítěte s diagnostikovanou mentální retardací slabšího stupně, které nemělo při klasifikaci nejmenší úlevu ani při přechodu na silnější léky proti epilepsii a při enormním počtu zameškaných hodin. Pouze byl vyvinut maximální tlak na rodiče k zařazení dítěte do zvláštní školy. S výrokem, že „takové dítě by nic nenaučil ani Komenský“ jim bylo předloženo jako „mimořádná“ možnost zařazení do pomocné školy, kde jsou těžce poškozené děti (nemluvící, nepohyblivé, hluchoněmé).

Rodiče věděli, že umístění snadno manipulovatelného dítěte mezi většinou jen zaostalé děti by přineslo jeho brzké přeřazení do ústavu a psychické vyřízení celé rodiny. Znali podobné případy a zcela jim stačily i takové detaily, že se hoch nemohl na běžné základní škole o přestávce ani nasvačit. K údajně včas nepoznané šikaně se nepřipojilo jen pár těch nejchytřejších dětí. V celém jabloneckém okrese se nenašla jediná základní škola, která by jejich mladšího syna integrovala.

Z nezbytnosti a vzhledem k tomu, že splňovali podmínky (r.2001) – matka má maturitu, otec vysokoškolské vzdělání – si zažádali a následně byli přijati po opakovaném 2. ročníku do 3. ročníku experimentálního ověřování domácího vyučování při Základní a mateřské škole J.A.Komenského v Liberci.

Setkali se s něčím do té doby nepoznaným. Nejen s odborně fundovaným a přitom laskavým přístupem všech pracovníků školy, ale současně s hlubokým lidským postojem a snahou dítěti i rodičům maximálně pomoci. Optimální metodické vedení operativně reagovalo na žádost matky při někdy pomaleji zvládnutém celku. Při pozdějším dobrém zvládnutí byla běžná i písemná pochvala, která dítě kladně motivuje..

Byl to obrovský kontrast proti dříve zdůrazňovaným negacím, které byly často ještě záměrně zveličovány, proti otevřené snaze se „problémového“ žáka zbavit.

Jejich „zatracovaný“ syn, který téměř rok pronáříkal v boji o přežití, aniž by se mohl řádně vyvíjet, se již dokázal orientovat v jízdním řádu, zvládl velmi dobře násobilkou a byl někdy mezi až mimořádně chytrými dětmi pochválen za úspěchy v matematice. V psaní dělal dokonce méně chyb než starší syn – dyslektik⁷⁾

7) Truxová, E.: Náš syn už není „opovrhovaný“. UN 2001, č.6, s. 18 (viz. konečný seznam literatury č. 28)

Sára Soukupová, Plzeň:

Bydlí s rodiči a třemi mladšími sourozenci v Plzni a s domácí školou je spokojená. Učení s maminkou ji moc baví. Čte od tří let a píše asi od pěti. Nejraději má čtení, malování, hudební výchovu a z matematiky zlomky. Když šla Sára do první třídy, četla, psala a počítala. Oficiálně dokončila sice teprve druhou třídu, ale něco se učí už ze čtvrté. Přečetla už na sedmdesát knížek. Její otec je dyslektik, a přestože vysokoškolák, na základní školu nemá hezké vzpomínky. Sárina maminka tvrdí, že jí připadá moc brzy, aby v šesti letech dítě opustilo rodinu, vracelo se večer a mělo ještě úkoly. Myslí si, že okolí a škola pak začnou mít na dítě mnohem větší vliv než rodina. Školní děti touží po mobilu, některé kouří, používají vulgární slova.⁸⁾

Záporné zkušenosti:

ZŠ Šeříková, Ostrava-Výškovice:

Nejmenovaná rodina, která byla zařazena do experimentu jako „riziková“, v období od září do listopadu 1999 odpovídajícím a dohodnutým způsobem spolupracovala se školou a metodickou. Matka se i s dětmi dostavovala na metodická setkání, účastnila se i schůzek rodičů. O této skutečnosti existují záznamy z metodických setkání a prezenční listiny z nich. Co se týče kvality práce, kterou vykazovala matka, a znalostí dětí, které byly zjišťovány v průběhu pololetí, zde problémy byly a byly také řešeny. Poté, co rodina nepředložila požadovanou dokumentaci a byly zjištěny nedostatky ve vzdělání dětí, byla matka v listopadu 1999 upozorněna na plnění svých povinností a na možnost zrušení zařazení do experimentu, jestliže po přezkoušení žáků nedojde k nápravě. Vzhledem k tomu, že k nápravě nedostatků ze strany rodiny nedošlo a k přezkoušení nebyly předloženy požadované dokumenty o průběhu vzdělávání, rozhodl ředitel školy pro tuto rodinu experiment k 31.1.2000 ukončit. K 31.1.2000 byla rodině ukončena možnost domácího vzdělávání, což bylo učiněno písemným rozhodnutím ředitele školy (č.j.18/2000-Ř), jehož převzetí podepsala matka. Zároveň byl s matkou dne 27.1.2000 proveden zápis (č.j.17/2000-Ř), který zdůvodňoval rozhodnutí ředitele a upozorňoval matku na povinnost zařadit dítě od 1.2.2000 do běžné ZŠ. Jednání i zápis byl proveden v přítomnosti dalších tří svědků, kteří zápis podepsali. Matka při tomto jednání sdělila, že se děti nevrátí na bývalou školu a že děti umístí na školu jinou. Ředitel školy Jiří Bakončík nadále sledoval, zda matka plní podmínky ujednání. Zjistil, že snahou matky bylo přesunout děti do jiné školy zajišťující domácí vzdělávání a zde v něm pokračovat. Projednal věc s řediteli těchto škol a nedoporučil zařazení do domácího vzdělávání, což se také stalo. Matka proto hledala další vhodnou školu. Vzhledem k tomu, že nechtěla dát děti do školy v místě bydliště, oslovila jednu v Brně. I zde konzultoval ředitel problematiku s ředitelkou školy, která v té době jednala s rodinou, zda vyhoví její žádosti o individuální výuku dětí. Paní ředitelkou byl v polovině února 2000 informován, že na její školu děti nenastoupí. Poté, co ZŠ Šeříková neobdržela ani ve druhé polovině února žádost o předání

8) Krejčí, J.: Domácí učitel. BAZAAR 2004, č. 7-8 (viz. konečný seznam literatury č.14)

dokumentace z žádné ZŠ, podal ředitel dne 25.2.2000 pod č.j. 30/2000-Ř podání k příslušnému obecnímu úřadu na podezření z porušování povinností vyplývajících z § 36 zákona č. 29/1984 Sb. Do týdne se s ředitelem telefonicky spojila pracovnice Okresního úřadu v Břeclavi, které byl případ postoupen, a s ním p. ředitel projednal problematiku uvedené rodiny. Byl ujištěn, že v této věci budou podniknuty příslušné kroky tak, aby bylo zajištěno vzdělávání dětí.⁹⁾

-
- 9) Štefflová, J.: Jak se zkouší DV?. UN 2000, č. 9 (viz. konečný seznam literatury č. 27)
Polák, J.: Jak se zkouší DV?. UN 2000, č. 19 (viz. konečný seznam literatury č. 19)
Bakončík, J. : Jak se zkouší DV?. UN 2000, č.23 (viz. konečný seznam literatury č.1)

4.5 Jak funguje domácí vzdělávání v ČR

- Děti nechodí do školy, ale učí se doma s rodiči. Několikrát za pololetí přijíždějí do své domovské základní školy, často vzdálené desítky kilometrů, aby třídní učitelka zkontrolovala, zda dělají pokroky.
- Dvakrát za rok skládají zkoušky a podle nich dostávají vysvědčení. Od roku 2005 nemusí cestovat desítky kilometrů do domovské školy, ale mohou o DV požádat na kterékoli základní škole (viz zákon č. 561/2004 Sb. § 41).
- Rodiče, kteří chtějí učit své dítě doma, musejí mít dokončené střední vzdělání a být zdraví.
- Děti, které vzdělává doma jeden z rodičů, začínají den podobně jako většina jejich vrstevníků. Vstanou, nasnídají se a pak usednou k učebnicím a sešitům. Nemají ovšem tak přísný režim: když je hezky, sednou si s rodiči ven, v zimě si mohou trochu přispat, aby nemusely vstávat do tmy.
- Jednotlivé rodiny spolupracují, takže děti se často učí v malých skupinkách – angličtinu vyučuje ten rodič, který ji ovládá nejlépe, matematiku zase jiný.
- Výuka mnohdy probíhá v terénu. Chodí se na různé výstavy nebo do muzeí, např. dějiny se hodně učí i pomocí divadla. (např. v období husitství děti ve výtvarné výchově mohou vyrábět husitské zbraně a pak secvičit hru, třeba nějakou bitvu nebo korunovaci. Nenásilně se tak seznamují s látkou.)
- Každý rodič má vlastní metody, jak své dítě naučit to, co požadují osnovy. Rodiče bez zkušeností využívají tu úplně nejjednodušší: spočítají stránky učebnice a vydělí je počtem týdnů. Zkušenější rodiče si výuku dělí na témata a každému z nich se věnují určitý čas.
- Stejně je to s hodnocením. Některé děti dostávají „včelky“, „sluníčka“ nebo prostě body, jiné jsou hodnoceny slovně. Na konci páté třídy, kdy podle současných zákonů dítě musí přejít do běžné školy, se na vysvědčení objeví známky.
- Rodičům do výuky nikdo nemluví, ale většina škol jim nabízí pomoc. Třeba v podobě konzultací s pedagogy nebo psychology. Důležitá jsou i setkání rodičů, která pořádá Asociace pro DV.
- Každé dítě čeká jednou za půl roku zkouška ve škole.
- Garantem DV je škola.
- Podmínky, které musí před zápisem do DV rodina splnit, jsou obsaženy v zákoně č. 561/2004 Sb. § 41.
- Zastřešující škola se zavazuje, že minimálně dvakrát do roka provede přezkoušení, že poskytne rodičům služby – například metodickou pomoc.

- Často se naskytá otázka, zda může žák propadnout. V případě neúspěchu při DV se spíše volí návrat do klasické školy, ale vždy spíše záleží na konkrétní situaci.

V kapitole 4.5 jsem čerpala z následující literatury:

- Krejčí, J.: Domácí učitel. Bazar 2004, č.7-8 (viz. konečný seznam literatury č. 14)
- Krobová, T.: Škola v obýváku. Vlasta 2004, č. 36 (viz. konečný seznam literatury č.15)
- Nitschová, D.: Kudy přišlo domácí vzdělávání. Literární noviny 2005, č. 39 (26.9. 2005 - viz. konečný seznam literatury č. 18)
- Průcha, J. – Walterová, E. – Mareš, J.: Pedagogický slovník. 1.vyd. Praha: Portál 1995 (viz. konečný seznam literatury č. 21)
- Polák, S.: Jak se zkouší DV?. UN 2000, č. 19 (viz. konečný seznam literatury č. 19)
- Schwubová - Tomsová, K.: Máma školou povinná. Mladý svět 2005, roč. 47, č.17, s.16-17 (viz. konečný seznam literatury č. 22)
- Štefflová, J.: Novinky základního vzdělávání. UN 2004, č. 38 (viz. konečný seznam literatury č. 25)
- Štefflová, J.: Jak se zkouší DV?. UN 2000, č. 19 (viz. konečný seznam literatury č. 27)
- Štefflová, J.: Homeschooling po česku. UN 1999, č. 22 (viz. konečný seznam literatury č.26)
- Zemánková, T.: Jaké novinky čekají žáky, studenty i rodiče?. Tina 2005 (viz. konečný seznam literatury č. 33)
- Williams, T.: FactSheet. Home Schooling: An Overview online. Dostupné z: <http://www.Homeschooling.cz>

4.6 Základní pravidla pro vytvoření úspěšného prostředí domácího vzdělání

- umožněte dětem příležitost kontaktu s dětmi přibližně stejně starými, na mnoha územích existují různé typy asociací domácího vzdělávání nebo podpůrné skupiny domácího vzdělávání, pokud je nějaká taková asociace na vašem území, využijte jejich znalostí pro zlepšení vašeho vlastního DV
- v souvislosti s dnešní moderní technologií využijte co nejvíce možností vyučovacích metod, tyto metody mohou zahrnovat korespondenční kurzy, interaktivní satelitní přenos nebo elektronickou síť mezi školami
- studie zjistily, že dětem, kterým bylo předloženo jen to, co si chtěly přečíst a bez časového omezení s následnou kontrolou a testováním, jejich úroveň čtení značně stoupla. (Holt, 1983)
- pokud je dětem dovolena určitá flexibilita při výběru, pak projevují o učivo daného předmětu mnohem větší zájem, což je rozhodující pro jejich úspěch
- Základní dovednosti jako čtení, psaní nebo matematika by neměly být přehlíženy, ty by měly být začleněny do dalších aktivit. Pokud je to možné, pro mnoho rodin není DV konečným výběrem a mnoho těchto studentů se vrátí po určité době do veřejné školy. Pro žáky je to výhoda, protože jsou na stejné nebo vyšší úrovni svých vrstevníků, a tak nejsou distancováni, pokud vstupují do veřejné školy.
- Pokud se vaše děti dostanou do styku se skupinovými aktivitami jako skaut, baseball, gymnastika, atd....., dáváte jim příležitost pro setkání s jinými dětmi a naučí se tak, jak se stát členem skupiny nebo týmu, toto je důležitý pojem, který je třeba se naučit už v časném dětství.

Dostupné z: <http://www.homeschooling.cz>

(Williams, T.: Factsheet Homeschooling: An Overview online)

4.7 Zkoušení

Na všech českých školách, kde probíhal zmíněný experiment, se praktikuje vcelku stejný systém zkoušení, který platí, až na malé obměny, stále. Vedení škol se snaží průběh zkoušení neustále vylepšovat a hledat další nápady pro zábavné a netradiční zkoušení. Takto probíhá zkoušení na ZŠ Šeříková Ostrava – Výškovice a Bratrské církevní ZŠ v Praze 7:

- děti i rodiče jsou pod pravidelnou kontrolou
- po určité době se žáci účastní pohovorů, které ověřují úroveň jejich dovedností, vědomostí a pevnost návyků
- první komplexnější hodnocení probíhá v lednu, každé dítě čeká jednou za půl roku zkouška ve škole
- děti mohou být omluveny ze zkoušení pouze ze závažných důvodů
- rodiče se s žáky přihlásí v místnosti označené PREZENTACE
- další třída většinou slouží jako šatna a klubovna dohromady, kde si rodiče vyměňují zkušenosti, mladší sourozenci si hrají na koberci....
- dveře tříd jsou označeny cedulkami: 2., 3., 4., 5. ročník, uvnitř jsou vždy dvě a dvě lavice sražené k sobě – každá pro jedno dítě (v jedné sedí, v druhé má rozloženo všechny věci, které si přineslo s sebou: učebnice, sešity, výtvarné práce, fotografie...)
- každé dítě z 1. – 3. ročníku dělá tři testy: z matematiky, Českého jazyka a prvouky, děti ze 4. a 5. ročníku pět: z matematiky, Českého jazyka, přírodovědy, vlastivědy a cizího jazyka (ve většině případů z anglického jazyka)
- probíhá i forma ústního zkoušení
- zkoušení je netradiční, má formu besídky, hry
- na vyhodnocení si škola bere týden, pak rodiče dostanou vysvědčení poštou
- pololetní vysvědčení děti dostávají v podobě slovního hodnocení na dvoulistovém formuláři schváleném MŠ (návrh dělají rodiče)
- žáci si s sebou přinášejí portfolio – souhrn všech sešitů, výkresů, výrobků, s nimiž se děti chtějí pochlubit
- přezkušování probíhá za účasti rodičů (sedí většinou vzadu u zdi), ředitele kmenové školy, metodičky, kterou děti znají a supervizita – ředitele státní základní školy (jmenuje ho školský úřad)

- komise má k dispozici ke každému přezkušovanému žákovi dvě složky obsahující materiály a dokumenty jako: třídní výkazy, osobní složky žáků, které obsahují katalogové listy žáků, zprávy ze škol, výsledky z pedagogickopsychologických vyšetření, žádosti rodičů o zařazení dítěte na DV dohody o podmínkách zařazení, druhá složka obsahuje práce dítěte, které byly vypracovány při konzultacích, čtvrtletní a pololetní práce zpracované žáky ve škole v určeném termínu
- pokud by byla nalezena výrazná disproporce mezi návrhem slovního hodnocení rodičů a školy, dítě by bylo vyzkoušeno podrobněji
- rodiče musí vést třídní knihu, do které zaznamenávají průběh vzdělání, co který den a jak dlouho probírali
- každý rodič má vlastní metody, jak své dítě naučit to, co požadují osnovy
- většina rodičů své děti hodnotí slovně, jiní známkuje nebo rozdávají včelky, sluníčka či body
- na konci 5. třídy, kdy podle současných zákonů musí dítě přejít do běžné školy, se na vysvědčení objevují známky
- rodičům do výuky nikdo nemluví, ale řada škol jim nabízí pomoc např. v podobě konzultací s pedagogy nebo psychology

Podle paní ředitelky Coufalové z Církevní základní a mateřské školy J.A. Komenského v Liberci (viz. Článek Přezkoušení žáků domácí školy) přítomnost tolika dospělých, nové prostředí a u starších dětí kumulace náročných prací výsledky celoroční práce přece jen zkresluje. Tvrdí, že u slovního hodnocení jsou pozitiva vždycky výraznější než negativa. U dětí, které neuspějí, se rozhodne o ukončení DV, protože rodina nedává dostatečné záruky, že by zvládla tak výraznou poruchu, zvláště když odmítá doporučení kontaktu s pedagogicko-psychologickou poradnou. To se ale naštěstí, dle slov paní ředitelky Coufalové, stává jen výjimečně.

Při zkoušení nejlépe reagují mladší žáci – první, druhý a třetí ročník, tréma a nejistota se zde projevuje pouze v kvalitě čtení, kdy si děti uvědomují vážnost situace. Přestože se některé děti setkávají poprvé, jsou okamžitě schopné spolupracovat ve skupině, pracovat s chutí a bez zábran.

Starší žáci vnímají situaci s větším napětím a vědomím zodpovědnosti, u nich se tréma projevuje ve větší míře, pracují samostatně, většina z nich nepotřebuje podrobnější pokyny, jakmile jsou hotovi se zadaným úkolem, sami se hlásí o další práci.

Problematická je práce u tabule, neboť zde mají pocit kontroly mnoha dospělých a děti se tak dopouštějí zdánlivě nepochopitelných chyb – záměna sčítání a násobení... ..Přezkoušení za přítomnosti komise je spíše informativní ukázkou.

Děti, které jsou místní, navštěvují jednou za týden vyučování a konzultaci, později je stanoven počet konzultací minimálně jednou za měsíc. Při každé návštěvě vyučování a konzultace jsou děti přezkušovány ústně i písemně, aby bylo zřejmé, jak dítě postupuje v učivu, aby bylo možné navrhnout nápravu, poradit, jak na další učivo, co je třeba více upevnit, procvičit. Děti v základní škole nejsou nikdy zkoušeny z učiva celého školního roku v daném předmětu.

V rámci experimentu se ustálil názor, že žáci z DV nemají být v žádném případě komisionálně zkoušeni. Je však velmi obtížné najít zodpovědně ten nejlepší způsob jednorázového ověření, zda je dítě vzděláváno systematicky či nikoliv.

Pokud je ve způsobu ověřování experimentu DV zakotvena povinnost pravidelných konzultací, pak velké přezkoušení žáků před komisí není nutné. Děti i rodiče pravidelně docházejí do školy, jsou s ní v úzkém kontaktu a děti jsou neustále prověřovány testy či ústním přezkoušením. Konzultantky děti i jejich rodiče velmi dobře znají, v průběhu celého školního roku nasbírají dostatečné množství podkladů a závěrečné přezkoušení k hodnocení dítěte nepotřebují.

Závěrečné přezkoušení by mělo být slavnostní, kdy žáci předvedou to, čemu se naučili a budou mít příležitost pochlubit se svými výtvary. Jinak sice bude vypovídat o znalostech dětí, ale pouze částečně, naprosto však nemůže zachytit změny ve vztazích a nastartování morálních postojů dětí.

Nelze opominout právě nastartování dětí k vlastní zodpovědnosti za zvládnutí učební látky a k tomu, co se skutečně naučí. Ve všech případech je patrné přijetí odpovědnosti za to, co budu umět, samotným žákem, což u dětí, docházejících do školy denně, pozorujeme až ve vyšších ročnících. U starších dětí došlo ke změně postoje k rodičům – je zde více vážnosti a užší vztah k rodičům. V rodinách byla vyznívána lepší spolupráce rodičů ve vzdělání a výchově dítěte, otcové se zapojují do práce s dítětem mnohem více, než pokud dítě chodilo do školy denně – to byla zpravidla úloha matky.

Dostupné z : <http://www.rodina.cz/clanek385.htm>

- Přezkoušení žáků domácí školy (Manželé Coufalovi, 23.11.1999)
Zpráva o přezkoušení žáků Církevní základní a mateřské školy J. A. Komenského v Liberci zařazených do experimentu DV
- Jak dopadlo DV v Liberci?
Hodnocení průběhu prvního roku experimentu DV v Liberci

Těžké srovnávání

Jaké jsou vědomosti dětí vzdělávaných doma v porovnání s těmi, které chodí do školy, se odhaduje těžko. Neexistuje jediná studie o tom, na jaké školy se tito žáci dostali či nedostali nebo jaká měli v dalších ročnících vysvědčení. Zbývají jen zkušenosti ředitelů a rodičů a výzkumy ze zahraničí.

Bohumil Bulíř, ředitel pražské Bratrské školy, která má asi sto „domácích“ žáků, potvrzuje, že před třemi lety u nich žáci pátých tříd – jak ti, co chodí do školy, tak ti, kteří se učí doma – dělali celostátní testy Kalibro. A děti z DV z nich vyšly mnohem lépe. Tento názor není potvrzen vědeckou studií, ale je zachycen ve článku *Svoje děti do školy nedám*.

Podle zkušeností rodičů, které shromažďuje Asociace pro DV, zvládají děti přechod třeba na víceletá gymnázia obvykle bez větších problémů. Často dokonce lépe než jejich rodiče, jimž mnohdy připadá, že výuka ve školách je pomalá a nepružná. Pokud už se nějaké problémy vyskytnou, bývají spíš úsměvné (např. jeden chlapec z osmiletého gymnázia přinesl poznámku: *Neustále doplňuje výklad*.)

Z dětí, které absolvovaly DV, se na gymnáziích často stávají vůdčí osobnosti. Ostatní děti je volí jako předsedy tříd, snad proto, že mají jednu velkou výhodu: hluboké zázemí. Když jde dítě brzy do kolektivu, často ho formuje víc ten kolektiv než rodina. Dostává podněty z různých stran a může z toho být zmatené. Kdežto když na ně působí jen rodina, je pevnější a sebejistější.

-
- Schwubová – Tomsová, K.: *Svoje děti do školy nedám*. Žena a život 2005, č. 22 (viz. konečný seznam literatury č. 23)
 - Schwubová – Tomsová, K.: *Máma školou povinná*. Mladý svět 2005, č. 17 (viz. konečný seznam literatury č. 22)

4.8 Průběh samostatné výuky

- vzdělávací plán vychází ze vzdělávacího programu
- většinou jsou základem vzdělávacího procesu pravidelné vyučovací bloky v pracovních dnech věnované především ČJ a M
- výchovným předmětům jsou věnovány převážně odpolední a víkendové časy
- podstatnou součástí DV jsou pravidelné „mimoškolní“ aktivity
- součástí výuky VV a HV je i pravidelný poslech vážné hudby, návštěvy koncertů, divadel ...
- TV je otázkou životního stylu, ke kterému jsou děti vedeny, děti tráví mnoho času v terénu v přírodě, jezdí na kole, chodí plavat.....
- Průběh DV je zachycen v každodenních „záznamech o vzdělávání“ – zpravidla mají „šanon“, ve kterém jsou archivovány všechny žákovské práce, a dále všechny „předměty doličné“, získané na cestách a jiných školních akcích, jako např. fotky či jiné doklady

Pomůcky pro vyučování:

- pomocí programů na počítači, výukové CD-ROMY
- vlastní vyrobené pomůcky: např. tělo člověka s jeho vnitřními orgány, vyjmenovaná slova visící na prádelní šňůře na kolíčkách, tabule s notovou osnovou a notami z kartonu atp.
- encyklopedie
- slovníky
- audiovizuální technika
- pracovní sešity
- učebnice

Dle slov pana ředitele základní školy na Šeříkové ulici v Ostravě Jiřího Bakončíka (viz. Škola hrou, domov hernou) rodiče nejvíce podceňují výchovy. Potřebu znát český jazyk a matematiku uznávají všichni rodičové. Běhat po parku s dětmi anebo je systematicky učit výtvarnou výchovu se už mnohým nechce. Důležité je tedy přesvědčit rodinu, že hudební výchova, výtvarná výchova a tělesná výchova jsou rovnocenné s prvoukou nebo matematikou. Děti často chodí na tyto výchovy do kroužků.

-
- Havráňková, K.: Škola hrou, domov hernou. Literární noviny 2005, č. 39 (26.9.2005) (viz. konečný seznam literatury č. 10)

Seznam použité literatury v kapitolách 4.1 až 4.8

- Havránková, K.: Škola hrou, domov hernou. Literární noviny 2005, č. 39 (26.9.2005) (viz. konečný seznam literatury č. 10)
- Krobová, T.: Škola v obýváku. Vlasta, 2004, č. 36. (viz. konečný seznam literatury č. 15)
- Krejčí, J.: Domácí učitel Bazaar 2004, červenec-srpen (viz. konečný seznam literatury č. 14)
- Nitschová, D.: Kudy přišlo domácí vzdělávání. Literární noviny 2005, č. 39 (26.9.2005 viz. konečný seznam literatury č. 18)
- Polák, S.: Jak se zkouší DV ? UN 2000, č. 19 (viz. konečný seznam literatury č. 19)
- Průcha, J. – Walterová, E. – Mareš, J.: Pedagogický slovník. 1. vyd. Praha: Portál 1995, ISBN 80 71 78-029-4 (viz. konečný seznam literatury č. 21)
- Schwubová-Tomsová, K.: Svoje děti do školy nedám. Žena a život 2005, č. 22 (viz. konečný seznam literatury č. 23)
- Schwubová - Tomsová, K.: Máma školou povinná. Mladý svět, 2005, roč. 47, č. 17, s. 16-17. (viz. konečný seznam literatury č. 22)
- Štefflová, J.: Novinky základního vzdělávání. UN 2004, č. 38 (viz. konečný seznam literatury č. 25)
- Štefflová, J.: Jak se zkouší DV? UN 2000, č. 9 (viz. konečný seznam literatury č. 27)
- Štefflová, J.: Homeschooling po česku. UN 1999 (viz. konečný seznam literatury č. 26)
- Williams, T.: FactSheet. Home Schooling: An Overview online. Dostupné z: <http://www.Homeschooling.cz>
- Zemánková, T.: Jaké novinky čekají žáky, studenty ... i rodiče ? Tina 2005, srpen (viz. konečný seznam literatury č. 33)

- 7) Truxová, E.: Náš syn už není opovrhovaný. UN 2001, č. 6, str. 18
- 8) Krejčí, J.: Domácí učitel. Bazar 2004, č. 7-8
- 9) Štefflová, J.: Jak se zkouší DV ? UN 2000, č. 23

Dostupné z : <http://www.Homeschooling.cz>
<http://www.rodina.cz/rubrika/domaciskola>

5. DOMÁCÍ VZDĚLÁVÁNÍ VE SVĚTĚ

Článek I. Právní úprava DV v některých vybraných zemích

Pokusila jsem se z dostupných zdrojů získat informace o právní situaci DV ve vyspělých zemích. Do sledovaného souboru zemí jsem zařadila všechny státy Západní Evropy (s výjimkou tzv. trpasličích států) a ty jsem doplnila o některé neevropské země, o nichž se podařilo zjistit dostatečné množství informací. Následující text shrnuje informace o DV ve dvaceti sedmi převážně vyspělých státech světa. Konkrétně jde o: Belgii, Dánsko, Finsko, Francii, Irsko, Island, Itálii, Lucembursko, Maďarsko, Německo, Nizozemí, Norsko, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Rumunsko, Rusko, Řecko, Španělsko, Švédsko, Švýcarsko, Velkou Británii (zvláště Anglii, Skotsko a Severní Irsko), z mimoevropských pak o Austrálii, Japonsko, Izrael, Jižní Afriku, Kanadu, Nový Zéland a USA, Taiwan.

V následujícím textu se zaměřím pouze na současný stav a státy začlením podle dnešní situace do dvou základních kategorií:

- státy s uzákoněným povinným vzděláváním

Státy, ve kterých je uzákoněno povinné vzdělávání je DV legální alternativou pro všechny zájemce (například Anglie, Belgie, Dánsko, Finsko, Norsko, Francie, Lucembursko, Portugalsko, Rusko, Severní Irsko, Skotsko, Izrael)

- státy s uzákoněnou povinnou školní docházkou

Státy ve kterých je uzákoněna povinná školní docházka můžeme dále dělit:

- A. Státy, ve kterých je uzákoněna povinná školní docházka, ale všechny děti, které jsou vzdělávány jiným, účinným způsobem, mají právo na vyjmutí z této povinnosti (například Švédsko, Belgie, Jižní Afrika, některé provincie Kanady – Ontario, Quebec-, Nový Zéland, USA, Rusko, Taiwan, Maďarsko)
- B. Státy, ve kterých je uzákoněna povinná školní docházka, ale právo na vyjmutí z této povinnosti má jen malá skupina dětí (jedná se především o nemocné, handicapované, nebo děti, kterým by povinná školní docházka dělala značné potíže) (například, Itálie, Španělsko, Řecko, Island)
- C. Státy, ve kterých je uzákoněna povinná školní docházka pro všechny bez výjimky, ale přesto existují individuální případy, kterým je tento způsob vzdělávání umožněn (například Nizozemí, Japonsko, Německo)

5.1 Státy, ve kterých je uzákoněno povinné vzdělávání a DV je legální alternativou pro všechny zájemce

V Anglii a Severním Irsku bylo DV vždy existující legální alternativou školy. Podle zákona z roku 1996 mají rodiče dětí ve věku pět až šestnáct let povinnost zajistit jim efektivní vzdělání vhodné vzhledem k jejich věku, schopnostem, nadáním s ohledem na jejich specifické vzdělávací potřeby. Toto vzdělávání mohou získat pravidelnou školní docházkou způsobem. Pokud dítě před zahájením DV nebylo vzděláváno v některé z existujících škol, není povinnost rodičů o svém záměru informovat místní školní úřad. Zákon také nenařizuje rodičům, jakou formu má mít DV. Neexistují žádné předpisy ohledně vybavení místa určeného ke vzdělávání, neexistují žádné požadavky na kvalifikaci rodičů, ve vyučování není podmínkou, aby bylo dítě vzděláváno podle národního vzdělávacího programu. Rodiče nemají povinnost připravovat detailní studijní plány, rodiče nemusí dodržovat pevný rozvrh hodin, pracovní dny, svátky, prázdniny..... Pro rodiče není závazné ani dodržování věkově specifických standardů. To, jakým způsobem rodiče prokážou, že je jejich dítě vzděláváno, je otázkou jejich volby. Rodiče mohou například předložit portfolio dítěte, případně mohou přistoupit na osobní kontakt s inspektorem. Setkání se může uskutečnit doma, nebo na jiném místě, za přítomnosti dítěte, nebo i bez něj.

Rodiče dětí, které již dříve navštěvovaly školu, musí svůj úmysl (vzdělávat dítě doma) písemně oznámit řediteli školy. Škola má povinnost o vyškrtnutí dítěte z registru žáků školy informovat místní školní úřad. Právo doma vzdělávat děti se specifickými vzdělávacími potřebami je explicitně zmíněno v sekci 7 zákona o vzdělávání z roku 1996. Podle tohoto zákona mají rodiče dětí ve věku pět až šestnáct let povinnost zajistit jim vhodné efektivní vzdělání s ohledem na jejich specifické vzdělávací potřeby. Toto vzdělání mohou děti získat pravidelnou školní docházkou nebo jiným způsobem. K DV těchto dětí rodiče nepotřebují žádnou speciální kvalifikaci. Taktéž není povinnost rodičů svůj záměr vzdělávat dítě se specifickými vzdělávacími potřebami doma oznamovat místnímu školskému úřadu.

V současné době přibývá dětí, které jsou vzdělávány formou kombinace domácího a školního vzdělávání. Tyto děti absolvují část svého vzdělání ve škole, zbytek jim poskytuje rodina. Konkrétní aranžmá je individuální a záleží na dohodě mezi školou s rodinou. Díky tomu, že na všechny tyto děti pobírá škola stejné státní příspěvky jako na regulérní žáky, mnohé školy je rády přijímají. Děti pak mají stejný status jako ostatní žáci školy.

V Anglii funguje organizace HEAS, která vydává čtvrtletně časopis HEAS Bulletin a vytváří podpůrnou síť pro ty z rodičů, kteří si přejí učit děti doma. Tato organizace byla založena roku 1995 rodiči, kteří již měli zkušenosti s DV. Mezi její činnosti patří i mimo jiné předávání zkušeností, šíření informací mezi širokou veřejností, vyjednávání s úřady atd. Mezi další významné organizace tohoto typu se v Anglii řadí i Education Otherwise, jejíž činnost je zaměřena na šíření informací užitečných pro potenciální zájemce o tento způsob vzdělávání, či Home Education Advisory Service, Home Service.

Obdobná situace jako v Anglii a Severním Irsku je i ve **Skotsku**. V současné době zde existuje jedenáctileté povinné vzdělávání pro děti od pěti do šestnácti let. Rodiče si mohou vybrat, zda dítě pošlou do jedné ze škol, nebo je budou vzdělávat doma. Není povinnost rodičů o DV žádat ani se nikterak registrovat. Pokud však dítě již bylo v předchozích letech vzděláváno v některé z existujících státních škol, je přechod do DV složitější, neboť je potřeba požádat o souhlas s vynětím dítěte z této školy. V takovém případě rodiče musí oznámit svůj úmysl místnímu školskému úřadu, od kterého obdrží souhlas.

Ve **Francii** má všeobecné státem organizované vzdělávání mnohaletou tradici. Přestože francouzský systém vzdělávání je pod silným státním vlivem, DV bylo ve Francii vždy legální alternativou školní docházky. Od roku 1882 zde totiž platil zákon, který zaváděl povinné vzdělávání pro děti od šesti do šestnácti let. Zákon přímo stanovoval, že dítě může být vzděláváno ve státní škole, v soukromé škole nebo doma, prostřednictvím rodičů či jimi pověřené osoby. Do roku 1998 mělo DV ve Francii velmi vstřícné legislativní podmínky. Povinností rodičů bylo pouze oznámit své rozhodnutí starostovi města a příslušnému regionálnímu školskému úřadu nejméně 14 dní před plánovaným zahájením výuky. Kontrola výsledků vzdělávání byla vyžadována ve věku 8,10,12 let dítěte. V roce 1998 však došlo k podstatnému zpřísnění zákona o DV. Tato změna je obecně mezi příznivci homeschoolingu považována za krok zpět, vycházející vstříc byrokratickým požadavkům úředníků a zároveň omezujícím individuální rozvoj jedince. Podle některých názorů byla jedním z hlavních motivů vedoucí parlament ke změně zákona obava státu z vlivu sekt na děti. Jiní se domnívají, že k zpřísnění zákona vedl parlament strach z muslimské minority.

Podle nových podmínek je potřeba žádost o DV doručit k rukám „L'Inspecteur d'Academie, Directeur des Service Departementaux de l'Education Nationale“ v departmánu, ve kterém by dítě chodilo normálně do školy. Do žádosti je třeba uvést : jméno dítěte, jeho narození, jména rodičů, profese rodičů, kvalifikace rodičů (není povinné, ale doporučuje se), adresu, navrhovanou dobu domácího vzdělávání a podmínky, za nichž bude dítě vyučováno. Zákon dává právo zaměstnancům „Academie de l'Education“, sociálním pracovníkům a psychologům provést kdykoli neohlášenou návštěvu v domácnosti. Při hodnocení se požaduje, aby děti vzdělávané doma měly výsledky stejné nebo lepší než jsou průměrné výsledky dětí ve školách. To omezuje možnost učit doma děti se specifickými vzdělávacími problémy. Při nedodržení zákonem stanovených podmínek se rodiče vystavují riziku vyměření vysoké pokuty, případně riziku vězení.

Ve Francii se zastánci DV sdružují v organizacích „Les enfants d'abord“ a „L'école a la Maison“. Tyto organizace nabízejí právní poradů, pořádají semináře, setkání a další akce, podle potřeb a zájmů jednotlivých členů. Čtvrtletně vydávají časopis „Grandir Sans Ecole“.

Podobná situace jako ve Francii je i v **Lucembursku**. Vzdělávací systém v Lucembursku je velmi centralizovaný. Povinné vzdělávání je v Lucembursku jedenáctileté. DV je velmi ojediněle používanou alternativou školnímu vzdělávání. Důvodem je, že požadavky na DV jsou velmi striktní, což z něho činí nepopulární vzdělávací formu. Rodiče, kteří si přejí vzdělávat své děti doma mají

povinnost o svém úmyslu včas informovat příslušný úřad a vzdělávat dítě podle schválených vzdělávacích programů.

Také **Finsko** je zemí s povinným vzděláváním. DV je ve Finsku legální alternativou běžné školy, neboť v souladu se zákonem platí, že děti mohou získat ekvivalentní dovednosti i jiným způsobem, než jen návštěvou školy. I když nový zákon o vzdělávání z roku 1998 DV nikterak nedefinuje, možnost DV je zde explicitně upravována v sekcích 24,26 a 45 (Beck,2002). Pokud se rodiče rozhodnou vzdělávat své děti doma, obecní úřady v místě bydliště přebírají zodpovědnost za ověřování učebních pokroků těchto dětí – například formou testů. Pokud rodiče odmítnou povolit testování svých dětí vystavují se riziku udělení pokuty (Beck,2002). Počet doma vzdělávaných dětí je však velmi nízký. Hrubé odhady hovoří přibližně o 300 dětech. Tento počet je stabilizován. Rodiny, které učí doma nemají nárok na státní příspěvek na vzdělávání.

DV je umožněno také v **Polsku** Povinné vzdělávání pro děti od 7 do 17 let je dáno zákonem z roku 1991 v oddíle 2, článku 16, odstavci 8. Podle tohoto zákona může ředitel školy, do které dítě spadá svým bydlištěm, povolit dítěti plnění povinného vzdělávání i mimo školu. Doma vzdělávané dítě je na konci každého školního roku zkoušeno a výsledky tohoto hodnocení jsou podkladem pro závěrečné vysvědčení. Podle vyjádření ministerstva školství je takto vzdělávaných dětí v Polsku jen velmi málo.

Rovněž **Portugalsko** je zemí s povinným vzděláváním pro děti od šesti do patnácti let. Rodiče mají právo vybírat i vést vzdělání svých dětí tak, aby co nejlépe vyhovovalo jejich představám. Pokud se rodiče rozhodnou vyučovat své děti doma, registrují se v místní škole ensino basico, která dohlíží nad vzděláváním těchto dětí(A.J.Petrie,1995). Tento způsob kontroly, kdy místní škola dohlíží na průběh vzdělávání dítěte, je podobný systému, který byl použit u nás během experimentu.

V **Dánsku** je uzákoněno povinné školní vzdělávání nikoli povinná školní docházka a rodiče mají právo si zvolit, jakým způsobem budou jejich děti vzdělávány: zda pošlou dítě do školy a nebo ho budou učit doma. Zdá se však, že po DV není v Dánsku velká poptávka. Jedním z hlavních důvodů je bohatá a přitom finančně dostupná síť soukromých škol. Odhaduje se, že v celém Dánsku je doma vzděláváno pouze 100-200 dětí (Beck,2002).

Dalším státem této skupiny je **Norsko**. DV umožňoval již první zákon o vzdělávání z roku 1739. 13.6. 1969 byl přijat zákon, který v odstavci 2 stanovuje právo a zároveň povinnost dětí navštěvovat základní školu, pokud nezískávají ekvivalentní vzdělávání z jiného zdroje. Tento zákon byl doplněn roku 1989.Požadavek řídit se předepsanými kurikuly ovšem z domácího vzdělávání předem vylučoval obtížně vzdělavatelné děti, pro které by jinak DV mohlo být vhodnou alternativou. Na počátku 90.let 19. století se znovu začínal probouzet zájem o DV. Do roku 1998 bylo DV v Norsku většinou záležitostí vesnických rodin. V posledních letech stoupá v DV počet dětí z městských aglomerací. Informace o DV po celém Norsku poskytuje informační centrum Opplysningstjenesten for hjemmeundervisning (OTH).

Taktéž Izrael patří mezi státy s uzákoněným povinným vzděláváním. DV je v Izraeli legální, pokud rodiče získají oficiální povolení ministerstva školství. Písemná žádost o povolení DV musí obsahovat jméno dítěte, jeho identifikační číslo a identifikační číslo rodičů. O toto povolení je potřeba žádat a následně ho získat pro každé jednotlivé dítě zvlášť. Mnoho rodin ovšem učí své děti doma i bez tohoto povolení. Ministerstvo školství takové rodiče nikterak nepronásleduje a DV jim pardonuje.

Velkou změnu prodělal po pádu komunismu ruský vzdělávací systém. V roce 1992 byl přijat nový zákon o vzdělávání. Zákon dává rodičům právo vybírat si způsob vzdělávání dětí podle jejich potřeb a možností. Děti tak mohou být vzdělávány jak v běžné škole, tak v soukromé škole, ale také prostřednictvím večerního a korespondenčního studia či rodinného nebo DV. Kontrola nad tímto způsobem vzdělávání fakticky neexistuje. Děti, které si přejí pokračovat v dalším vzdělávání, mají za povinnost podstoupit v devátém a jedenáctém ročníku školy speciální zkoušky.

5.2 Státy, ve kterých je uzákoněna povinná školní docházka, ale všechny děti, které jsou vzdělávány jiným, účinným způsobem, mají právo na vyjmutí z této povinnosti.

Tato skupina států zahrnuje Švédsko, USA, Kanadu (Ontario, Quebec), Belgie, Nový Zéland, Irsko, Austrálii, Taiwan a Jižní Afriku.

USA je stát, z něhož vzešel podnět k „znovuobjevení“ DV i jinde ve světě. Od poloviny 19. století bylo USA státem s uzákoněnou povinnou školní docházkou. Významný vliv na postupnou legalizaci DV v USA mělo rozhodnutí Nejvyššího soudu v kauze *Parham v. J.R.* z roku 1979. Přes velmi těžké začátky se podařilo DV legalizovat a v současné době je legální alternativou ve všech padesáti státech Unie. Podle míry regulace je možné dělit státy USA přibližně do čtyř skupin: (státy bez oznamovací povinnosti, státy s nízkou regulací, státy se střední regulací, státy s vysokou regulací). Mezi státy bez oznamovací povinnosti patří Texas, Oklahoma, Illinois, Indiana, Michigan, Idaho, New Jersey, Aljaška, Missouri. Rozhodování o způsobu vzdělávání dětí je v těchto státech výhradně záležitostí rodičů. Rodiče dokonce nemají ani povinnost svůj záměr, doma vzdělávat děti, úřadům ohlašovat. Druhou skupinu tvoří státy s nízkou regulací. Mezi tyto státy patří: Kalifornie, Nevada, Arizona, Nové Mexiko, Montana V těchto státech se po rodičích vyžaduje pouze písemné oznámení záměru vyučovat děti doma. Státy se střední regulací: Florida, Louisiana, Arkansas, Georgia, Severní a Jižní Karolína..... V těchto státech rodiče musí svůj úmysl písemně oznámit. Dále musí odpovědným úřadům zasílat výsledky standardizovaných testů dětí, nebo profesionální ohodnocení pokroků dítěte. Mezi státy s velkou regulací patří: New York, Pennsylvania, Západní Virginie, Rhode Island..... V těchto státech musí rodiče jednak svůj úmysl doma vzdělávat své dítě písemně oznámit, musí odpovědným úřadům zasílat výsledky standardizovaných testů. Kromě toho mají tyto státy další požadavky. Například některé vyžadují schválení zamýšleného vzdělávacího programu, nebo požadují inspekce v domácnostech, případně kladou určité požadavky na vzdělání rodičů. Ojediněle se vyžaduje, aby rodiče učící své děti doma měli učitelský certifikát.

DV je v současné době v USA velmi populární, o čemž svědčí rezoluce senátu z roku 1999. Smyslem této rezoluce bylo vyzdvihnout a ocenit zásluhy DV o zlepšení kvality vzdělávání ve Spojených státech. Proto byl týden od 19. do 25. září 1999 prohlášen za národní týden DV. Rezoluce uznává význam rodiny a její participace na vzdělávání, oceňuje schopnost rodin předávat dětem morální hodnoty, přispívat ke kulturní diverzitě potřebné pro zachování zdravé společnosti, budovat sebedůvěru a občanské ctnosti dětí. Rezoluce připomíná významné Američany, kteří byli vzdělávání doma a mimořádně dobré výsledky domácích školáků, které pravidelně prokazují v celonárodních testech, ale i jejich nadprůměrné výsledky v dalším vzdělávání.

Švédsko patří tradičně mezi státy s velmi malým podílem soukromého školství. Až do roku 1992, kdy byl přijat nový školský zákon, bylo ve Švédsku jen několik soukromých škol. Od tohoto roku jejich počet stoupal. V roce 2003 tvořily nezávislé a soukromé školy 5% všech školských zařízení. Švédsko je zemí s přibližně 150 let trvající tradicí veřejných škol, a tak se nově rozšiřující DV neseťkává s nadšeným přijetím státních úředníků ani veřejnosti. Většina z nich vůbec neví, že DV je legální alternativní způsob vzdělávání. V porovnání s ostatními skandinávskými zeměmi je DV ve Švédsku nejprísněji regulováno. Přesto, že možnost DV legálně existuje, jeho praktická realizace není jednoduchá, neboť se o povolení učit doma musí žádat odpovědný úřad. Díky tomu, že neexistují jednoznačná kritéria, podle kterých by se dalo posoudit, jestli bude DV dítěte stejně hodnotnou alternativou státní školy, jednotlivé úřady se výrazně liší svým přístupem k žadatelům. Často jsou žádosti o DV zamítány s poukazem na to, že tento způsob vzdělávání nemůže dítěti poskytnout stejné příležitosti pro učení se sociální interakcí v rozsahu, jaký by mu poskytovala škola. Některé z rodin, které měly problémy s povolením DV se odstěhovaly do sousední země, nejčastěji do Norska. Povolení k DV se vydává pouze na jeden školní rok. Po každém školním roce musí být kvalita vzdělávání hodnocena. Až po úspěšném vyhodnocení je možno podat žádost o jeho prodloužení na další školní rok. Během školního roku místní úřad zpravidla vykoná dvě inspekce. Pokud rodiče nebudou dodržovat zákonem stanovené podmínky vzdělávání dětí, mohou být pokutováni. Finanční podpora na vzdělávání se rodinám nevypláčí. Přestože je doma vzděláván jen marginální počet dětí, vznikla zde malá podpůrná organizace MATS (My Alternativ To School). Členy této organizace jsou rodiny domácích školáků a sympatizující veřejnost.

Právní úprava DV se v jednotlivých státech Kanady mírně liší. Zde uvádím několik příkladů.

Ontario – v tomto státě nezáleží na tom, zda dítě vzdělání obdrží ve veřejné škole, soukromé škole, doma nebo kdekoli jinde. Jsou zde tisíce dětí, které se učí doma. DV v tomto státě je možné až do úrovně high school. Taktéž je možné navštěvovat několik vybraných předmětů (kurzů) v public high school a zbytek studovat prostřednictvím korespondenčních kurzů ministerstva vzdělávání. Tyto kurzy organizuje *Independent Learning Centre* a jsou zdarma. Rodinám domácích školáků jsou poskytovány daňové úlevy.

Alberta – zde je možné DV provozovat, pokud rodiče při vzdělávání používají schválený vzdělávací program. DV je možné pod dohledem školní rady

nebo akreditované soukromé školy. Rodiny musí vyplnit speciální oznamovací formulář a zaslat ho příslušné školní radě, případně škole. Tyto instituce kryjí menší část nákladu na vzdělávání dítěte. Pokud si rodiče vyberou některý program dálkového vzdělávání dítěte, jsou náklady na toto vzdělávání hrazeny ze státního rozpočtu kompletně.

Článek II. Manitoba – rodiče, kteří si přejí vzdělávat své děti doma, mají povinnost toto oznámit písemnou formou ministerstvu školství a speciálnímu úřadu pro DV „*Training Home Schooling Office*“. Povinností rodičů je předložit zamýšlený studijní plán dítěte. Rodiče pravidelně zasílají odpovědným úřadům zprávy o pokrocích dítěte.

V Kanadě pracuje mnoho homeschoolingových organizací. Patří mezi ně například ***Home School Legal Defense Assotiation of Canada, Homeschoolers of Colour Connection, Manitoba Association of Christian Home Schools*** a mnoho dalších.

Irsko – podmínky pro DV jsou ze strany rodičů domácích školáků značně kritizovány. Jedním z důvodů, proč došlo ke zpřísnění zákona o DV je existence velkého množství záškoláků, kterých bývá v ulicích Dublinu každý den téměř dva tisíce. Mnohdy dochází k záměně záškoláků s domácími školáky. Zdá se, že rozdíl mezi domácími školáky a záškoláky si mnohdy neuvědomují ani někteří státní úředníci. To samo o sobě ohrožuje postavení DV v této zemi. DV v Irsku však také komplikuje skupina tzv. „travellers“, což jsou z 95% lidé negramotní, ale přesto někdy projevující zájem o DV.

Organizace sdružující rodiny podporující DV – **H.E.N. (Home Education Network), Sa Bhaile**, což v irštině znamená „doma“.

Austrálie – DV je možné v pěti státech a třech teritoriích. Situace v Austrálii se liší v jednotlivých státech federace, neboť státy mají své vlastní zákony upravující vzdělávání dětí.

Tasmánie – DV existovalo vždy. Některé z rodin učily děti doma v souladu se zákonem, jiné i nezákonně. Současný zákon z roku 1994 DV zmiňuje jako jednu ze dvou možností, jak zajistit vzdělávání dítěte. Podle tohoto zákona musí děti ve věku 6-16 chodit do školy nebo jim musí být poskytováno DV. DV je legální, pokud rodiče předem ohlásí úmysl učit své dítě doma.

Jihoafrická republika – DV je zde umožněno zákonem „*South African Schools Act No. 84*“ z roku 1996. Podle tohoto zákona mají právo na vyjmutí z povinné školní docházky všechny děti, které jsou registrovány jako domácí školáci. Žájemci o DV musí podat žádost k „*Head of Department*“ . Odhaduje se, že více než 10 000 rodin vzdělává své děti doma.

Taiwan – je země s uzákoněnou povinnou školní docházkou. DV je však bez jakékoliv větší restrikce umožněno. Přesto se odhaduje, že tuto možnost využívá jen velmi malý počet rodin.

Maďarsko – DV je zde v počátcích své existence. V roce 2002 byla založena maďarská Home Schooling Association, jejímiž zakládajícími členy bylo 25 rodin. I když je DV možné, jeho praktická realizace je v porovnání s jinými evropskými zeměmi netradiční. Rodiče, kteří si přejí vzdělávat své děti doma, musí dítě nejprve zapsat do státní školy, a poté školu žádat o speciální status soukromého žáka. Tento status je po žádosti rodičů zpravidla udělován. Většinou se požaduje, aby byly děti vzdělávány v souladu s národními kurikuly, není o však podmínka. Doma vzdělávané děti musí dvakrát ročně podstoupit hodnocení.

Rakousko – systém veřejného vzdělávání má své počátky již v době absolutismu. Marie Terezie v roce 1774 v zákoně o Reformě škol zavedla systém státních škol s šestiletou povinnou školní docházkou. V současné době je Rakousko zemí s devítiletou povinnou školní docházkou, určenou pro děti od šesti let. Tato povinnost vyplývá ze zákona o školní docházce (Schulpflichtgesetz), který platí pro všechny děti s trvalým bydlištěm na území Rakouska, pokud pobývají v zemi více než jeden semestr za rok. Pokud však tomu tak není a děti bydlí v Rakousku kratší dobu, je v pravomoci rodičů rozhodnout, zda dítě pošlou do školy či nikoliv. Z povinnosti chodit do školy jsou dále vyjmuty děti se speciálními potřebami, jako například děti fyzicky či mentálně handicapované nebo děti, kterým pobyt ve škole činí z nějakého důvodu vážné problémy. Tyto děti jsou pozorovány odborníky a pokud stále vykazují neschopnost navštěvovat školu, jsou od této povinnosti osvobozeny tak dlouho, dokud trvá jejich handicap.

5.3 Státy, ve kterých je uzákoněna povinná školní docházka, ale právo na vyjmutí z této povinnosti má jen malá skupina dětí (jedná se především o nemocné, handicapované nebo děti, kterým by povinná školní docházka dělala značné potíže.)

Itálie – DV je upraveno zákonem z roku 1994. Rodiče mohou učit své děti jen při udání „pádných důvodů“ (giusto motivo) (a.j.Petrie, 1995). Není přitom definováno, které důvody mají být úřady považovány za dostatečně „pádné“ a které nikoliv. Rodiče vzdělávající děti doma musí tuto okolnost každoročně ohlašovat.

Španělsko – DV je omezováno jen na specifické případy. Funguje zde homeschoolingová organizace Arpender Sin Escuela.

Řecko – DV je umožněno dětem se speciálními potřebami. Tato možnost je dána zákonem z 30.9. 1985 (kapitola 10, odstavec 4, článek 32 řeckého zákona 1566 – A.J. Petrie, 1995). Podle tohoto zákona může být jedinec zařazen do DV z vážných rodinných důvodů („vážnost“ důvodů posuzuje učitelská asociace, která posílá doporučení šéfovi administrace pro konečné rozhodnutí), a z vážných zdravotních důvodů, potvrzených státní nemocnicí. Zákon nikterak neupravuje způsoby, jakými má být DV provozováno, je-li povoleno.

Rumunsko – patří mezi státy s uzákoněnou povinnou školní docházkou, DV je zde v ojedinělých případech umožněno. Je poskytováno především dětem nemocným, dětem se specifickými vzdělávacími potřebami a dětem cizinců. Asociace DV spolupracuje s Home School Legal Defence Association v USA.

5.4 Státy, ve kterých je uzákoněna povinná školní docházka pro všechny bez výjimky, ale přesto existují individuální případy, kdy je tento způsob vzdělávání umožněn.

Tato skupina států je velmi zvláštní, neboť přestože se jedná o státy s povinnou školní docházkou a v zákonech není ani zmínka o DV, existují individuální případy, v nichž byl nebo je tento způsob vzdělávání prokazatelně provozován. Řadíme k nim Nizozemí a Japonsko.

Nizozemí - DV je zde velmi komplikované. Žadatel, který chce dostat výjimku a učit své děti legálně doma, musí mimo jiné přesvědčit odpovědné úřady, že DV je integrální součástí jeho filozofického přesvědčení a že současné DV je zásadně odlišné od DV, jak bylo chápáno v době vzniku zákona o povinné školní docházce z roku 1969 (v tomto zákoně je počítáno s možností odůvodněného osvobození dítěte z povinné školní docházky, ale DV není pro vyjmutí dítěte z této povinnosti dostatečným důvodem.). Státní úřady každoročně zamítnou 90% těchto žádostí. Možnost DV komplikuje také skutečnost, že všechny děti ve věku povinné školní docházky musí být registrované v jedné ze státem uznávaných škol.

Japonsko – DV nemá jasnou legislativní pozici. Důvodem je zřejmě skutečnost, že japonská ústava je s výjimkou několika článků téměř totožná s americkou ústavou, a je tudíž pravděpodobné, že by rodiče domácích školáků případný soudní spor se státními úřady vyhráli. Jedním ze způsobů praktikování DV v Japonsku je zápis dítěte do některé ze zahraničních korespondenčních škol, neboť úřady nebrání dětem získávat vzdělávání v zahraničí, i když mnohá takto získaná vysvědčení nejsou akceptována japonskými středními a vysokými školami. V současné době popularita DV roste V roce 2001 byla založena organizace podporující DV v Japonsku – *Home School Support Association of Japan* (HOSA). Další japonskou organizací podporující DV je *Church and Home Educators Association of Japan* (CHEA of Japan). Tato organizace je zaměřena především na podporu křesťansky orientovaných rodin domácích školáků.

Německo – je všeobecně považováno za zemi s nejméně vstřícnou politikou vůči DV. Podle A.J. Petrie (1995) bylo DV na území Německa bez problémů možné až do 24.4. 1920, kdy vešla v platnost tzv. Výmarská ústava. Dokonce i po tomto roce bylo možné založit malou rodinnou školu. Např. Pedagog Berthold Otto (1859 – 1933) doma učil svých pět dětí a zároveň v roce 1901 začal vydávat časopis *Der Hauslehrer* o DV (M. Cipro, 2002) DV bylo v Německu v individuálních případech možné po celou historii snad s výjimkou válečných let (Petrie, 1995). Jsou například zdokumentovány případy DV židovských dětí v nacistickém Německu, dětí po druhé světové válce, ale i v současnosti. V roce 2003 se tímto způsobem vzdělávalo přibližně 500 rodin (HSLD). DV podporuje asociace *Schulunterricht zu Hause*.

5.5 Státy, ve kterých je situace komplikovanější a je složité je jednoznačně začlenit do některé ze skupin.

Švýcarsko - mírně odlišná, ale podobně komplikovaná situace jako v Německu. Podle *Code Civile Suisse* z 10. prosince 1907 jsou rodiče zodpovědní za vzdělávání svých dětí a měli by zajistit jejich fyzické, intelektuální a morální prospívání. Toto bývá interpretováno rozdílně v různých kantonech, a tak je podle výzkumu Martiho (Petrie 1995) ve dvou kantonech povoleno DV jen pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami, v dalších jedenácti kantonech je potřeba k DV mít povolení školských úřadů, zatímco v šesti dalších kantonech stačí pouze oznámit školskému úřadu úmysl vzdělávat dítě doma a zaslat zamýšlený vzdělávací program

5.6 Počty doma vzdělávaných dětí

Je jasné, že DV není ve všech zemích stejně populární. Získat bližší informace o rozsahu DV je v některých zemích velmi těžké, neboť většina ministerstev školství ve zkoumaných zemích nevede přesné statistiky o počtu takto vzdělávaných dětí. V mnoha zemích navíc nemají rodiče zákonem danou povinnost ohlašovat úřadům, že budou doma vzdělávat své děti. Pokud získáme nějaké odhady o některé ze zkoumaných zemí, jsou často jen orientační a mnohdy vycházejí ze statistik, které si vedou homeschoolingové organizace samy. Přestože se situace velmi různí stát od státu, obecně se dá konstatovat, že počet dětí vzdělávajících se tímto způsobem neustále roste a to téměř ve všech zkoumaných zemích, ve kterých je tato forma vzdělávání legální. Přesto se stále jedná jen o malé procento z celkového počtu vyučovaných dětí. Počet doma vzdělávaných dětí přitom nezávisí na tom, jak dlouho je tato možnost v zemi legální. Jsou země s dlouholetou tradicí DV, v nichž je tato možnost využívána jen marginálním počtem rodin, a na druhou stranu jsou země, ve kterých je tato alternativa legální mnohem kratší dobu, a přesto je tak vzděláváno relativně velké množství dětí.

Seznam použité literatury v kapitolách 5.1 až 5.6

- Dostupné z : <http://www.volny.cz/domvzd/> (Domácí vzdělávání, Yvona Kostecká, Universita Karlova v Praze, 2003)
[http:// www.rodina.cz/clanek2542.htm](http://www.rodina.cz/clanek2542.htm) (Domácí škola - tolikrát vychvalovaná, tolikrát zatracovaná)
- Schwubová – Tomsová, K.: Máma školou povinná. Mladý svět 2005, č.17 (viz. konečný seznam literatury č. 22)
 - Nitschová,D.: Kudy přišlo domácí vzdělávání. Literární noviny 2005, č. 39 (26.9.005 – viz. konečný seznam literatury č. 18)

II. EMPIRICKÁ ČÁST

1. Metodologie

1.1. Formulace problému

Na otázky, co všechno patří pod pojem DV, jaké jsou podmínky pro DV, jaké výhody a nevýhody, klady a zápory má, jsem se pokusila odpovědět již v teoretické části.

Člověk by měl vědět, že vzdělávání není docházka do školy na čtyři nebo pět hodin denně, ale nikdy nekončící práce, kterou člověk vykonává sám na sobě a pro sebe, a že formální znalosti jsou jen malou částí toho, co dělá z vlastníka diplomu či maturitního vysvědčení skutečně vzdělaného a kulturního člověka.

Sociální život dítěte začíná doma. V letech, kdy se utváří jeho osobnost, tráví dítě více času doma či v nejbližším okolí než ve škole. U pětiletého je poměr doby strávené doma a mimo domov přibližně 5:3. U Adolumenta potom tento poměr vzrůstá na přibližně 2:1. Doma obvykle vznikají i naše nejtěsnější vztahy. Zde má dítě také nejvíce věcí, jež pokládá za své. Zde, v době volna realizuje i většinu svých zájmů. Nepřekvapuje tedy, že domov má rozhodující vliv na psychický vývoj dítěte. Doma se učí užívat vlastních schopností, zde si tvoří své postoje a názory, zde se vyvíjí jeho motivace ve vztahu k učení a k vlastní budoucnosti.

Všechna tato fakta přímo vybízejí k položení otázky : Učit své dítě doma a sám? Proč ne? Kde jinde by mělo dítě optimálnější prostředí pro výuku? Kdo zná mé dítě lépe než já? Dostane se mu v klasické škole stejně individuálního přístupu jako doma?

Proto se příznivci tohoto systému od šk. r. 1998/1999 snaží o to, aby tento způsob vzdělávání u nás našel své pevné místo, aby se stal dalším rovnocenným vzdělávacím programem schváleným MŠMT ČR pro žáky 1. a 2. vzdělávacího stupně ZŠ.

Cílem práce je zjistit: **Jaké výhody a nevýhody má DV.**

V čem konkrétně může být DV pro děti přínosnější než tradiční školní docházka? Co rodiče přivedlo na myšlenku DV? Které důvody vedou rodiče k tomu, že své děti raději vzdělávají doma, než by je posílali do školy? Jaké pomůcky při vyučování využívají ? Jak je práce dětí v domácím vzdělávání hodnocena? Dostanou děti vyučované doma stejně kvalitní vzdělání jako jejich vrstevníci, uvážíme-li, že rodiče mnohdy nemají žádné pedagogické ani odborné vzdělání?

Snažím se ověřit předpoklad:

Většina rodičů se rozhodne pro DV kvůli vlastním negativním zkušenostem v klasické ZŠ a nedůvěře v klasickou školu. Hlavní výhodu spatřují v individuálním přístupu k dětem a v tom, že znají své děti nejlépe.

1.2 Metody

Ve své práci jsem použila tyto metody:

Dotazník

Dotazník má podobné charakteristiky jako rozhovor. Dotazovanému předkládáme předem formulované otázky, zpracované písemně, obvykle předtištěné na zvláštním formuláři. Hlavní zásada pro vytváření všech otázek je stejná, vždy je třeba mít na paměti maximální srozumitelnost. Konstrukce dotazníků vychází z principu introspekce. Odpovědi dotazovaného jsou závislé na jeho vnitřních poznatcích. Jde přitom o metodu nepřímého sebeposouzení, neboť osoba nebývá dotazována přímo na osobnostní rys, ale obvykle popisuje svoje chování v určitých konkrétních situacích, v nichž se sledovaná vlastnost může projevit.

Svůj výzkum jsem postavila právě na dotaznících vlastní konstrukce. Byly určeny jak pro rodiče, tak pro děti.

Dotazník pro rodiče

Testování se rodiče zúčastňovali dobrovolně a anonymně. Vyplňovali na moji žádost předtištěný formulář. Odpovědi, které jim byly v dotazníku nabízeny a které jim nejvíce vyhovovaly, označovali křížkem nebo kolečkem. V dotazníku jim byla dána i možnost případného doplnění svojí odpovědi o vlastní názor.

Vzor dotazníku pro rodiče – viz příloha 1.

Rodičům jsem prostřednictvím dotazníku položila 12 otázek, na základě kterých jsem chtěla zjistit základní údaje potřebné pro výzkum. V prvních třech otázkách jsem zjišťovala, proč rodiče zvolili formu DV, kdo dítě v rodině učí a jaká je úroveň jeho dosaženého vzdělání.

Domnívám se, že právě tyto údaje jsou klíčové pro mnou zkoumaný vliv rodiny na školní úspěšnost.

Dalšími zjišťovanými údaji byly údaje o dalším vzdělávání rodičů, jaké jsou využívány pomůcky a prostředky k výuce, jak probíhá výuka výchovných předmětů, jaká je četnost hodin a přestávek, celková časová dotace věnovaná výuce, zda daný systém rodičům a dětem vyhovuje natolik, aby tímto způsobem byly děti vzdělávány celých 9 let povinné školní docházky.

Těmito údaji jsem chtěla svůj výzkum doplnit, protože se domnívám, že i ony budou potvrzovat závěrečné zjištění.

Výsledkem tohoto výzkumu by měl být přehled toho, proč rodiče zvolili tuto formu vzdělávání, kdo a jakým způsobem výuku v rodině zajišťuje, jaké činnosti spolu obvykle provozují, jaká je časová dotace věnovaná výuce a zda jim samotný systém vyhovuje natolik, aby byly děti takto vzdělávány celých 9 let povinné školní docházky.

Dotazník pro děti

Otázky určené dětem byly podobné jako dotazy pro rodiče. V dětském dotazníku jsem vynechala otázku týkající se vzdělání rodičů a otázku, zda jim systém tohoto vzdělávání vyhovuje natolik, že by se takto chtěly vzdělávat po celých 9 let povinné školní docházky.. Děti dotazníky zpracovávaly samostatně. Byla však nutná vzhledem k jejich věku, přítomnost dospělé osoby. V mém případě jsem volila jako nejjednodušší alternativu osobu rodiče, jednak z důvodu rychlé časové návratnosti dotazníků a i proto, že jsem výzkum prováděla „na dálku“.

Tuto zprostředkovanou formu jsem zvolila proto, aby odpovědi dětí byly co možná nejbezprostřednější. Domnívala jsem se, že přítomnost cizí osoby by mohla děti rozptylovat, nehledě na to, že ba výzkum takto nebyl proveditelný, protože žáci jsou rozptýleni po celé ČR.

Testování bylo prováděno podobně jako u dospělých. Na jednotlivé otázky dotazníku děti odpovídaly formou křížku nebo kolečka.

Cílem dotazování bylo opět zjistit, zda žákovi tento systém vzdělávání vyhovuje, jak výuka probíhá, jak si rodiče ověřují znalosti a dovednosti žáka. Tyto faktory podstatně ovlivňují mnou zkoumaný problém.

Údaje získané z dotazníků rodičů i dětí jsou zpracovány v další části práce, kde jsou tyto údaje dále vyhodnocovány a srovnávány.

Vzor dotazníku pro děti – viz příloha 2.

Dotazování proběhlo v červenci 2005.

1.3 Zkoumaný vzorek

V celé ČR je doma vzděláváno asi 300 dětí. Vzhledem k tak malému počtu je úspěchem, že se mi dostala zpět přibližně třetina dotazníků. Vzhledem k celkovému počtu je to však pouze přibližně 10%.

1) Rodiče

Dotazník obdrželo celkem 90 rodičů, akceptovalo ho a odpovědělo 32 rodičů, ostatní odmítli dotazník vyplnit.

2) Děti

Dotazník obdrželo taktéž 90 dětí, akceptovalo ho a odpovědělo 35 dětí, ostatní odmítly dotazník vyplnit. (V některých rodinách se učí více dětí než jedno, proto 35 dětí.)

Rodiče jsem požádala, aby dětem s vyplněním dotazníku pomohli, popřípadě jim některé otázky blíže vysvětlili.

1.4 Způsob zpracování dotazníků

Dotazník pro rodiče

Všechny vyplněné dotazníky jsem vyhodnotila (tabulka č.1). U otázek měli rodiče možnost zaškrtnout více odpovědí než pouze jednu. Součet odpovědí v procentech tedy převyšuje 100%. Z tohoto důvodu jsem závěr zpracovala formou sloupcových grafů, nikoli výsečových. Rodičům jsem prostřednictvím dotazníku položila 12 otázek. Zpracování je provedeno tak, že otázka je vždy vyhodnocena a spolu s grafy zobrazena. Údaje v grafech jsou pro lepší orientaci uváděny v procentech. Konkrétní otázku jsem vyhodnotila a k ní uvedla vždy graf s procenty, která nám ukazují, jak dopadlo vyhodnocení jednotlivých otázek.

Tabulka č. 1		Odpovědi rodičů v dotazníku						
		Otázka č. 1						
Počet odpovědí	a) 21	b) 5	c) 4	d) 5	e) 3	f) 3	g) 3	h) 14
	Otázka č. 2							
	a) 21	b) 0	c) 11	d) 0	e)	f)	g)	h)
	Otázka č.3							
Otec	a) 1	b) 4	c) 4	d) 2	e) 1	f)	g)	h)
Matka	a) 11	b) 6	c) 2	d) 5	e) 0	f)	g)	h)
	Otázka č. 4							
	a) 14	b) 7	c) 11	d) 19	e) 2	f)	g)	h)
	Otázka č.5							
	a) 17	b) 20	c) 30	d) 24	e) 3	f)	g)	h)
	Otázka č.6							
	a) 25	b) 24	c) 15	d) 1	e) 2	f)	g)	h)
	Otázka č.7							
	a) 1	b) 25	c) 6	d) 6	e) 1	f)	g)	h)
	Otázka č.8							
	a) 12	b) 14	c) 19	d) 5	e) 5	f)	g)	h)
	Otázka č.9							
	a) 8	b) 10	c) 7	d) 5	e) 5	f)	g)	h)
	Otázka č. 10							
	a) 3	b) 5	c) 16	d) 7	e) 2	f)	g)	h)
	Otázka č. 11							
	a) 4	b) 13	c) 10	d) 5	e) 3	f)	g)	h)
	Otázka č. 12							
	a) 17	b) 15	c) 1	d) 1	e)	f)	g)	h)

Dotazník pro děti

Dotazníky jsem vyhodnotila (tabulka č.2) a pro lepší přehlednost opět zpracovala formou sloupcových grafů. Děti měly též možnost zaškrtnout více odpovědí než jednu, a proto byl procentuální součet opět vyšší než 100. Otázka je vždy uvedena vždy s jedním grafem a vyhodnocením.

Tabulka č. 2		Odpovědi dětí v dotazníku							
		Otázka č. 1							
Počet odpovědí	a)	b)	c)	d)	e)	f)	g)	h)	
	16	0	19	0	0	-	-	-	
		Otázka č. 2							
	a)	b)	c)	d)	e)	f)	g)	h)	
	20	15	18	13	0	-	-	-	
	Otázka č.3								
	a)	b)	c)	d)	e)	f)	g)	h)	
	16	18	19	8	0	-	-	-	
	Otázka č. 4								
	a)	b)	c)	d)	e)	f)	g)	h)	
	32	12	17	18	2	-	-	-	
	Otázka č.5								
	a)	b)	c)	d)	e)	f)	g)	h)	
	25	24	4	0	0	-	-	-	
	Otázka č.6								
	a)	b)	c)	d)	e)	f)	g)	h)	
	3	2	13	4	3	-	-	-	
	Otázka č.7								
	a)	b)	c)	d)	e)	f)	g)	h)	
	19	28	24	4	0	-	-	-	
	Otázka č.8								
	a)	b)	c)	d)	e)	f)	g)	h)	
	30	20	13	4	0	-	-	-	

2. Interpretace výsledků

2.1 Zpracování dotazníků pro rodiče

Dotazník vyplnilo: 32 rodičů

Proč jste zvolili domácí vzdělávání?

(v dotazníku otázka č.1)

- a) přizpůsobení individuálním potřebám dítěte
- b) špatná zkušenost s klasickou školou (šikana, špatný pedagog, atd.)
- c) nevyhovuje mi systém klasické ZŠ ani alternativních škol
- d) velká vzdálenost od místa bydliště
- e) náboženské důvody
- f) odloučení od rodiny
- g) dítě má poruchy učení
- h) jiné důvody

Při zpracování všech dotazníků nám graf č.1 ukazuje, že se 65,6 % rodičů rozhodlo pro DV proto, že se chtěli přizpůsobit individuálním potřebám dítěte. Velká část rodičů – 43,8 % volila DV i z jiných důvodů. Jako jiné důvody uváděli:

- budování identity dítěte
- děti v rodině hrají na více hudebních nástrojů a klasická docházka do ZŠ by je zatěžovala
- odstranění školního stresu
- přetěžování CNS bydlením ve velkoměstě (postupné zatěžování dítěte jako dojíždění, trávení času mimo domov)
- dlouhodobé pobyty v zahraničí
- časté nemoci dítěte
- touha ovlivňovat výchovu svého dítěte podle vlastního světonázoru a svědomí
- být se svým dítětem, dát mu svůj čas, který by při docházce do školy úplně zmizel, zmenšila by se komunikace
- přistěhování ze zahraničí (rodiče nechtěli, aby šlo dítě do ZŠ než si spolehlivě osvojí ČJ)
- zodpovědnost za výchovu a vzdělání vidí u rodičů, kteří rozhodnou, která forma vzdělávání bude pro jejich děti nejvhodnější

Nejmenší skupinu tvořili rodiče, kteří se rozhodli pro DV na základě náboženských důvodů (9,4 %), kvůli poruchám učení a chování (9,4 %) nebo pouze kvůli odloučení od rodiny.(9,4 %)

Kdo v rodině dítě vyučuje?

(v dotazníku otázka č.2)

- a) matka
- b) otec
- c) oba
- d) učí je odborný pedagog docházející do rodiny

Výsledky zpracované v grafu č. 2 nám ukazují, že nejčastěji v rodině vyučuje matka – 65,6% z celkového počtu odpovědí. Menší část tvoří rodiny, kde vyučují oba rodiče – 34,4%. Otec většinou vyučuje pouze výjimečně a to matematiku a geometrii.

Jaká je úroveň dosaženého vzdělání rodiče, který dítě učí?

(v dotazníku otázka č.3)

Otec:

- a) středoškolské s maturitou
- b) VŠ nepedagogického směru
- c) VŠ pedagogického směru
- d) pomaturitní studium – nástavba, bakalář
- e) jiné – uveďte

Matka:

- a) středoškolské s maturitou
- b) VŠ nepedagogického směru
- c) VŠ pedagogického směru
- d) Pomaturitní studium– nástavba, bakalář
- e) Jiné – uveďte

Výzkum prokázal, že nejvíce otců, kteří děti vyučují, má vysokou školu nepedagogického směru (12,5%) nebo pedagogického směru (12,5%). Další skupinou jsou otcové s pomaturitním studiem nebo bakalářským titulem (6,3 %). Nejméně početnou skupinu tvoří otcové se středoškolským vzděláním (3,1 %) nebo vzděláním jiným (3,1 %). Viz graf č. 3.

Z grafu č.4 je patrné, že 34,4% matek má středoškolské vzdělání s maturitou, 18,8% má VŠ nepedagogického směru, 15,6% pomaturitní studium a Nejméně početnou skupinu 6,3% tvoří matky, které mají VŠ pedagogického směru.

Jak probíhá Vaše další vzdělávání?

(v dotazníku otázka č.4)

- a) pravidelné schůzky s metodičkou
- b) nepravidelné schůzky s metodičkou (pouze, když je problém)
- c) výměnou zkušeností mezi rodiči
- d) samostudiem
- e) jiné – uveďte

Z dalšího grafu, který je zpracováním vyhodnocených dotazníků, vyplývá skutečnost, že se většina rodičů vzdělává samostudiem a to 59,4%. 43,8% rodičů, kteří volí pravidelné schůzky s metodičkou, 34,4% si vyměňuje zkušenosti mezi sebou – tedy mezi rodiči. 21,9% se nepravidelně schází s metodičkou a to pouze, nastane – li nějaký problém. Rodiče opět využili možnost tuto otázku doplnit a uvedli, že se vzdělávají také díky pravidelným schůzkám s pedagogem, kterého mají v okolí nebo v příbuzenstvu (6,25%).

Jaké využíváte pomůcky a prostředky k výuce?

(v dotazníku otázka č.5)

- a) audiovizuální technika
- b) vlastní výroba pomůcek
- c) učebnice, pracovní sešity z nabídky nakladatelství
- d) výukové programy na PC
- e) jiné – uveďte

Graf č.6 nás informuje o tom, že nejvíce rodičů a to 93,8% preferuje učebnice a sešity z nabídky nakladatelství. Dále se nejčastěji využívají výukové programy na PC (75%). Více, jak polovina dotazovaných využívá vlastní vyrobené pomůcky (62,5 %) a audiovizuální techniku (53,1%). Rodiče zde využili možnost uvedení jiných prostředků např. návštěvy muzeí, divadel, knihovny, zahrady, dále odborné encyklopedie a slovníky (9,4%).

Jak probíhá výuka výchovných předmětů VV, HV, TV, PČ?

(v dotazníku otázka č.6)

- a) učíme děti sami
- b) navštěvují kroužky
- c) navštěvují hodiny v ZUŠ
- d) učí je odborný pedagog docházející do rodiny
- e) jiné – uveďte

Nejvíce rodičů (78,1%), jak je patrné z grafu č.7, uvedlo, že své děti vyučují tyto předměty sami. Skoro stejně velkou skupinu tvoří děti, které navštěvují kroužky – 75%. Téměř polovina dětí (46,9%) navštěvuje hodiny v ZUŠ. Nejmenší skupinu tvoří děti, které učí odborný pedagog docházející do rodiny – 3,1%. Ten většinou učí děti hudební výchovu. Děti navštěvují instituce jako Sokol a Skaut, dále keramický kroužek a atletiku – 6,3%. Některé docházejí na tělesnou výchovu do místní základní školy, kde se učí společně se svými vrstevníky. Pokud se učí hudební výchova doma, pak se většinou vyučuje více dětí najednou – např. pět dětí i z jiných rodin. Inspiraci pro náplň v těchto hodinách hledají rodiče ve škole, v knihách popř. využívají své vlastní nápady.

Jaká je četnost hodin a přestávek?

(v dotazníku otázka č.7)

- a) školní režim 45 min., předměty střídáme, přestávka je pevně stanovená
- b) nepravidelná vyučovací hodina, přestávky individuální, předměty střídáme
- c) pravidelná vyučovací hodina, střídání předmětů, individuální přestávky
- d) projektové vyučování v tématických okruzích
- e) jiné – uveďte

Graf č.8 nám ukazuje, že nejvíce vyhovuje dětem nepravidelná vyučovací hodina s individuálními přestávkami a střídáním předmětů 78,1%. 18,8% vyhovuje pravidelná vyučovací hodina, střídání předmětů a individuální přestávky. Stejněmu počtu vyhovuje projektové vyučování v tématických okruzích. Nejméně jim vyhovuje klasický školní režim – 3,1%.

Časová dotace věnovaná výuce

(v dotazníku otázka č.8)

- a) jen dopoledne
- b) část dopoledne, část odpoledne
- c) jen v pracovní dny
- d) i o víkendech
- e) jiné – uveďte

Vzdělávání dětí, jak vidíme na grafu č.9, je rozličné. Velké procento rodičů - 59,4% - učí své děti jen v pracovní dny. 43,8% tvoří rodiče, kteří svou výuku dělají. Část učí dopoledne, část odpoledne. O víkendech učí své děti pouze malé procento rodičů a to 15,6%. Pouze dopoledne vyučuje své děti 37,5% rodičů. V pracovní dny a dopoledne se většinou vyučují odborné předměty. O víkendech a dopoledne většinou výchovy – výlety, návštěvy divadel, výstavy. Večer se učí většinou jen výjimečně – např. po příchodu otce z práce.

Vyhovuje Vám systém natolik, aby byly děti tímto způsobem vzdělávány celých 9 let povinné školní docházky?

(v dotazníku otázka č.9)

- a) ano
- b) nejsem si úplně jist
- c) budu-li mít možnost spolupráce s odborným pedagogem, pak ano
- d) ne
- e) jiné – uveďte

Graf č.10 vypovídá o tom, že si většina rodičů není úplně jista tím, že by chtěla děti vyučovat tímto způsobem celých 9 let povinné školní docházky 31,3%. Mají například obavy, zda budou děti v pubertě ochotně spolupracovat.

Celá čtvrtina (25 %)souhlasí s tím, aby byly děti vzdělávány tímto způsobem po celou povinnou školní docházku. Menší skupina (21,9%) by byla pro pouze tehdy, pokud by měla možnost spolupráce s jiným odborným pedagogem. 15,6% rodičů uvedlo, že jim tento systém nevyhovuje natolik, aby se jejich děti vzdělávaly tímto způsobem po celých 9 let povinné školní docházky. Z těch, co souhlasí, si většina rodičů uvědomuje, že je druhý stupeň náročnější než první stupeň, ale „chut' do toho jít“ by měli. U rodičů, kteří uvedli kategorické ne, převládá názor, že je první stupeň ideální a dostačující. Někteří z nich u svých dětí vidí po 5. třídě zralost a nutnost jít do školy.

Vyhovuje Vám pevný režim nebo volnější?

(V dotazníku otázka č. 10)

- a) vyhovuje pevný režim
- b) vyhovuje volný režim
- c) ideální je střídání pevného a volného režimu
- d) pevný režim se zařazením vycházky, exkurze, výletu
- e) jiné . uveďte

Velké části rodičů vyhovuje střídání pevného a volného režimu – 50%. Hned poté je skupina, které vyhovuje pevný režim se zařazením vycházky , exkurze výletu – 21,9%. Následuje volný režim – 15,6% a za ním nejméně frekventovaný pouze pevný režim – 9,4%. Do poznámek rodiče uvedli, že jim vyhovuje především takový režim, který vyhovuje dítěti a zároveň splňuje osnovy – tedy se průběžně mění. Viz graf č.11

Pokud ano, jakým způsobem byste byli ochotni zajistit kvalitní výuku všech předmětů na druhém stupni?

(V dotazníku otázka č.11)

- a) myslíme si, že sami
- b) s pomocí odborného pedagoga
- c) nemáme vyřešeno, zatím jsme o tom nepřemýšleli
- d) tento způsob nepřichází v úvahu
- e) jiné – uveďte

Jak nám ukazuje graf č.12 nejvíce rodičů (40,6%) by zajistilo kvalitní výuku všech předmětů na druhém stupni doma s pomocí odborného pedagoga. 31,3% rodičů neví, protože o tom zatím nepřemýšlelo. Pro 15,6% tento způsob nepřichází v úvahu a 12,5% by bylo schopno zajistit výuku samo. Většina rodičů si náročnost druhého stupně plně uvědomuje. Odborného pedagoga by většinou volili pro výuku cizího jazyka.

Kolik dětí se v rodině vzdělává?

(v dotazníku otázka č.12)

- a) 1
- b) 2,3
- c) Více z jedné rodiny
- d) Více i z dalších rodin

Z grafu č.13 je patrné, že nejpočetnější skupinu tvoří rodiče s jedním dítětem – 53,1%. Většinou jsou však v rodině mladší sourozenci, které by chtěli vyučovat stejným způsobem. Skoro stejně velkou skupinu tvoří rodiny se 2-3 dětmi – 46,9%. 3,1% rodičů vyučuje více vlastních dětí v jedné rodině a stejné procento více dětí i z dalších rodin. Některé rodiny mezi sebou spolupracují – například při angličtině a tělesné výchově je v domácí škole více dětí. Často se učí předškoláci se svými staršími.

2.2 Zpracování dotazníků dětí

Dotazník vyplnilo: 35 dětí

Vyhovuje ti, že se učíš doma a ne ve škole?

(v dotazníku otázka č.1)

- a) ano zcela
- b) ne zcela
- c) spíše ano
- d) spíše ne

Graf č.1 nám ukazuje, že přes polovinu dotázaných dětí (54,3%) DV spíše vyhovuje. Necelé polovinu (45,7%) vyhovuje DV úplně. Žádné dítě neuvedlo, že by mu DV ne zcela vyhovovalo nebo vůbec nevyhovovalo.

Proč? Co ti vyhovuje na domácí výuce?

(v dotazníku otázka č.2)

- a) že mě učí rodiče
- b) jsem v domácím prostředí
- c) mohu si individuálně uzpůsobit pracovní režim
- d) mám klid na práci

Podle grafu č.2 57,1% dětí je spokojeno s tím, že je učí vlastní rodiče. Více jak polovina (51,4%) uvedla jako výhodu, že si mohou individuálně uzpůsobit pracovní režim. Téměř polovinu (42,9%) dětí vyhovuje, že výuka probíhá v domácím (pro ně dobře známém) prostředí. To, že mají klid na práci vyhovuje 37,1% dětí.

Jak dlouho se denně učíte?

(v dotazníku otázka č.3)

- a) jen dopoledne
- b) část dopoledne, část odpoledne
- c) jen v pracovní dny
- d) i o víkendech

Z grafu 3 lze zjistit, že se většina dětí se učí pouze v pracovní dny a to 54,3% dětí. Velká část (51,4%) si svou výuku dělí na dopolední a odpolední. Pouze dopoledne se učí 45,7% dětí. A o víkendech je to nejméně dětí – 22,9%. Většina dětí se o víkendech věnuje výchovám nebo se připravuje na přijímací testy na gymnázium.

Jakým způsobem si zpestřujete výuku?

(v dotazníku otázka č.4)

- a) vycházky, výlety
- b) exkurze
- c) kultura, výstavy, koncerty
- d) sportovní akce dle vlastního výběru
- e) jinak – uveď

Graf č.4 vypovídá o tom, že nejčastěji si děti zpestřují výuku vycházkami a výlety (91,4%). Přes polovina (51,4%) si výuku zpestřuje sportovními akcemi dle vlastního výběru. Necelá polovina (48,6%) navštěvuje kulturní akce jako výstavy a koncerty. Exkurzí se účastní 34,3% a mezi dalšími variantami (5,7%) byla např. audiovizuální technika a společná výuka výchov.

Kam si zapisuješ své znalosti?

(v dotazníku otázka č.5)

- a) do klasických sešitů
- b) na jednotlivé předměty používám pracovní sešity
- c) volné listy zakládám do „šanonu“

Graf č.5 ukazuje, že většina dětí si své znalosti zapisuje do klasických sešitů (71,4%). 65,7% dětí používá pro svou práci pracovní sešity. Jen malá část dětí si zakládá volné listy podle předmětů do „šanonu“ (11,4%).

Je něco, co se ti na domácím vyučování nelíbí? (Pokud již žák navštěvoval ZŠ)

(v dotazníku otázka č.6)

- a) jsem sám, nemám srovnání
- b) chybí mi soutěžení
- c) mám méně kamarádů
- d) chybí mi společné školní akce
- e) něco jiného – uveď

Na tuto otázku odpovídaly pouze děti, které již navštěvovaly klasickou základní školu.

Z grafu č.6 lze vyčíst, že dětem nejvíce na DV vadí, že mají méně kamarádů (37,1%). Jako další nevýhodu uváděly, že jim chybí společné školní akce (11,4%). 8,6% uvedlo, že jim vadí, že jsou samy a nemají srovnání. Stejně procento uvedlo jiné nevýhody jako např. , že se nemohou střídat ve čtení. Nejméně dětem chybí soutěžení (5,7%). Dle vyhodnocených dotazníků jsem zjistila, že 21 dětí z 35 navštěvovalo klasickou školu před zařazením do DV.

Jak si rodiče ověřují tvé znalosti a dovednosti?

(v dotazníku otázka č.7)

- a) testem
- b) rozhovorem
- c) zkoušením
- d) jinak, uveď

Většina rodičů si podle grafu 7 ověřuje znalost dětí rozhovorem (80%). Další místo zaujímá zkoušení (68,6%). Přes polovina rodičů (54,3%) ověřuje znalosti svých dětí testem. Mezi jinými způsoby ověřování se objevila např. hra nebo testy na PC (11,4%).

Jak hodnotíte tvé znalosti a dovednosti?

(v dotazníku otázka č.8)

- a) slovně
- b) známkou
- c) sebehodnocením
- d) jinak – uveď

Podle grafu č.8 je většina dětí hodnocena slovně (85,7%). Přes polovina (57,1%) dětí dostává známku. Sebehodnocením je hodnoceno 37,1% dětí. Ještě jiným způsobem hodnotí své děti 11,4% rodičů. Dětem dávají různé obrázky, malou sladkost atp. Rodiče oceňují i sebemenší zlepšení – chválí a povzbuzují. Např. při splnění zadaného úkolu umožní dítěti podílet se na oblíbené činnosti nebo spořit na vysněný dárek.

3. Diskuse

Cílem mé práce bylo zjistit, proč rodiče volí formu DV. Jaké jsou výhody a nevýhody DV. Teoreticky jsem zpracovala osobnost dítěte v období prepubescence, úlohu rodiny ve vývoji dítěte a přehled o systému DV, který se v ČR několik let postupně ověřoval a teprve letos ho povolil nový školský zákon, historii u nás i ve světě, výhody a nevýhody.

V druhé části práce jsem se formou výzkumu snažila zjistit alespoň některé kvantitativní ukazatele ovlivňující právě ono rozhodnutí rodičů pro DV a jeho výhody a nevýhody. Při zpracování dat do jednoznačných výsledků jsem si uvědomila, že jsme teprve na počátku cesty, která nám nejdříve tak za dvacet let ukáže, jaký vliv má DV na osobnost a vývoj dětí. Teprve s odstupem několika let uvidíme, zda budou děti, které byly vyučovány tímto způsobem v životě a na pracovních pozicích úspěšnější než děti z klasické školy.

Vzhledem k velmi malému vzorku nemohu výsledek této práce zobecňovat.

Závěr:

Ocitli jsme se v závěru práce, která se snažila teoreticky rozebrat pojem domácí vzdělávání, přiblížit jeho vývoj a poukázat na jeho výhody a nevýhody pro žáky, kteří jsou tímto způsobem vyučováni.

Proč volí rodiče formu domácího vzdělávání?

Výzkum, který jsem provedla, nepotvrdil můj předpoklad. Velká většina rodičů (65,6%) volí domácí vzdělávání, protože se chce přizpůsobit individuálním potřebám dítěte – v dotazníku pro rodiče otázka číslo 1. Rodiče chtějí trávit se svými dětmi mnohem více času. Nejedná se ale o jediný důvod.

Lze říci, že můžeme rodiče rozdělit do několika skupin.

První skupinu mohou tvořit rodiče, kteří se chtějí přizpůsobit individuálním potřebám dítěte. Mají pocit, že se učitel v přeplněných třídách nemůže dostatečně věnovat každému dítěti. Díky tomu nemusí dítě dosahovat tak dobrých výsledků, kterých by dosáhlo při individuální péči, z čehož může následně plynout stres ze školy.

Do druhé skupiny bych zařadila rodiče, kteří tuto možnost volí proto, že mají sami špatnou zkušenost s klasickou školou (šikana, špatný pedagog, atd ...). V dotazníku tuto možnost označilo 15,6% rodičů. Tato skupina by si však měla uvědomit, že se zrovna tak mohou děti setkat s těmito problémy na druhém stupni základní školy nebo na střední škole. Tento faktor by podle mého názoru neměl být dominující. Přesto jsem si myslela, že tuto odpověď označí nejvíce rodičů.

Třetí skupinu by tvořili rodiče, kteří uvádějí jiné důvody. Jiné důvody uvedlo 43,8% rodičů. Děti jsou např. umělecky zaměřené a klasická docházka do ZŠ by je zatěžovala, dalším důvodem jsou dlouhodobé pobyty v zahraničí nebo časté nemoci dítěte.

Výzkumem, v čem spočívají výhody a nevýhody domácího vzdělávání se zabýval již zmíněný experiment. Nebylo prokázáno, že děti, které se učí tímto způsobem, jsou sociálně izolovány nebo nemají znalosti srovnatelné s žáky klasické základní školy. Nebylo rovněž prokázáno, že by tato forma vzdělávání byla nejlepší, a proto by měla nahradit povinnou školní docházku na klasické základní škole. Jde o to, aby rodiče měli možnost volby a pravomoc rozhodovat o tom, jaký způsob výuky je pro ně nejlepší.

Dle mého názoru má každý právo zvolit si, jaký systém výuky mu vyhovuje. Je to individuální záležitost a je dobře, že byly povoleny obě varianty.

Mezi největší úspěchy patří bezpochyby, že nový školský zákon č.561/2004Sb. platný od ledna 2005, povoluje domácí vzdělávání dětem i bez závažných zdravotních problémů. Uvažovalo se totiž o tom, že se povolení omezí jen na děti se zdravotními problémy. Zdravé děti by se tedy z domácího

vzdělávání úplně vyřadily. Dále bylo ustanoveno, že povolovat rodičům vzdělávat své dítě doma bude ředitel školy, nikoli pracovník krajského úřadu, jak navrhoval zákon..

Zákon nyní také vyžaduje maturitní vysvědčení vzdělavatele. V pokusném ověřování byly i maminky se základním vzděláváním a nebyl s nimi problém. I když to zákon povinně neukládá, většina vzdělavatelů jsou matky. Otcové se podílejí na výuce pouze částečně – třeba jedním, dvěma předměty. Při zkoumání mého vzorku rodičů jsem zjistila (v dotazníku pro rodiče otázka č.3), že 12,5% otců, kteří své děti vyučují, má vysokou školu nepedagogického směru, 12,5% vysokou školu pedagogického směru, 6,25% pomaturitní studium a 3,12% středoškolské studium s maturitou. Nejvíce matek má středoškolské vzdělání s maturitou a to 34,4%. Vysokou školu nepedagogického směru má 18,75%, 15,6% má pomaturitní studium a nejméně 6,25% má vysokou školu pedagogického směru.

Každá rodina by měla dle mého názoru mít možnost zkusit své dítě vzdělávat doma. Ředitel by měl rozhodnout až ve chvíli, když by dítě neprosplávalo. Žádné psychologické testy ani zkoušky nedokáží o rodině dost dobře referovat. Proto by mělo být domácí vzdělávání povoleno každému. Berme to tak, že v nejhorším případě dítě ztratí rok, což by mohlo i z různých jiných důvodů např. z důvodu nemoci.

Ustanovení zákona č. 561/2004 Sb. v němž se mluví o nutném zajištění podmínek pro domácí vzdělávání jako ochrana zdraví či materiální zabezpečení (§41 odstavec 2d) považuji za formality, jejichž plnění se nedá nijak ověřit. Do rodiny nemá nikdo ze školy přístup. Tato podle mne zbytečná ustanovení pak „brzdí“ ředitele v rozhodnutí rodině domácí vzdělávání povolit.

Dalším formálním požadavkem žádosti o povolení domácího vzdělávání je vyjádření pedagogicko-psychologické poradny. Samotné poradny však nemají často s něčím podobným zkušenosti a tak ani sami nevědí, k čemu se mají vyjádřit.

Škola nemá možnost ovlivňovat v průběhu pololetí vzdělání dítěte. Proč by tedy měly vzdělávací ústavy nést zodpovědnost za vzdělání dítěte? Ze zákona vyplývá, že zodpovědnost má ředitel, protože on rozhodl. Ale přezkoušení probíhá jednou za půl roku a nikdy předem nevíme, co se může stát. Pokud je tedy rodič přesvědčen, že nejlepší vzdělání poskytne dítěti on, ať má zodpovědnost za vzdělání dítěte on. Škola by měla mít odpovědnost pouze za kontrolu výsledků vzdělávání.

Další slabinou výše zmíněného zákona je, že nelze přerušit domácí vzdělávání po půl roce z důvodu neprospěchu, jak to šlo v době experimentu. Pokud dítě u přezkoušení v prvním pololetí propadne, mohou rodiče v učení doma pokračovat. Pouze po druhém pololetí má ředitel školy možnost dítě z domácího vzdělávání poslat zpátky do školy. Dohánět celý rok je už větší problém, než by bylo jedno pololetí.

Nejčastější námitkou vůči domácímu vzdělávání je možná izolace, nedostatek komunikace s jinými dětmi a z toho plynoucí problémy se zapojením do kolektivu. Rodiče chodí na časté konzultace (43,75% z mého vzorku rodičů se pravidelně setkává s metodičkou – v dotazníku otázka č.4), rizika si uvědomují a problémům chtějí předcházet. Většina z nich se snaží podporovat děti v sociálních kontaktech ve volném čase (75% dětí z mého vzorku navštěvuje kroužky – v dotazníku pro rodiče otázka č.6). Děti mají díky volnému času, kterého mají ve srovnání s ostatními dětmi nesrovnatelně více, spoustu zájmových aktivit.

Domácí vzdělávání podporuje jedinečnost každého dítěte a mělo by být regulární alternativou „školního“ vzdělávání. Nevidím důvod, proč nepovolit domácí vzdělávání i na druhém stupni základní školy, přestože na základě svého výzkumu jsem zjistila, že největší část ze vzorku rodičů – a to 31,3 % - si není úplně jista, zda jim systém vyhovuje natolik, aby tímto systémem vzdělávaly své děti po celých devět let povinné školní docházky (v dotazníku pro rodiče otázka č.9). Většina rodičů by pak výuku na druhém stupni zajistila s pomocí odborného pedagoga a to 40,7% (v dotazníku pro rodiče otázka č.11).

Na základě svého výzkumu jsem zjistila, že nejvíce rodičů se vzdělává samostudiem – 59,4% (v dotazníku pro rodiče otázka č.4). Nejen rodiče, kteří domácí vzdělávání praktikují, ale i široká veřejnost by jistě uvítala lepší informovanost o tomto způsobu výuky. Veřejnost získává informace pouze z odborných časopisů jako jsou Učitelské noviny, Literární noviny aj. , které se k tomuto tématu občas vyjadřují. Pouze však jen tehdy, děje-li se nějaká významnější událost. Odborná kniha na toto téma nebyla dosud v naší zemi vydána. Rodiče by uvítali více informací o novinkách a novém způsobu výuky nebo školení, stejně jako mají učitelé a větší podporu pro domácí vzdělávání ze strany škol.

Na úplný závěr této práce bych si dovolila citovat názor jednoho z rodičů, kterého jsem požádala o vyplnění dotazníku. S vyplněným dotazníkem jsem obdržela i dopis, z něhož cituji:

Jelikož nám všem neumožňuje dnešní doba žít jinak než v běhu, nepočítáme čas věnovaný dětem ani na hodiny, ani na minuty. Vnímáme raději intenzitu našeho společného bytí a snažíme se o to, aby si tuto skutečnost uvědomovaly i naše děti.

Seznam použité literatury:

- 1) Bakončík, J.: Jak se zkouší DV? UN 2000, č.19
- 2) Bouchalová, M.: Vývoj během dětství a jeho ovlivnění. Avicenum, Praha 1987 **cké nakladatelství."**
- 3) Čačka, O.: Psychologie dítěte. Sursum, Tišnov 1994
- 4) Čáp, J.: Psychologie mnohostranného vývoje člověka. SP N, Praha 1990, ISBN 80-04-22 9670
- 5) Čáp, J.: Psychologie pro učitele. SPN, Praha 1980
- 6) Čáp, J.: Psychologie výchovy a vyučování. Karolinum, Praha 1993
- 7) Čáp, J., Mareš, J.: Psychologie pro učitele. Portál, Praha 2001
- 8) Fontana, D.: Psychologie ve školní praxi. Portál, Praha 1997, ISBN 80 71 78-063-4
- 9) Hartl, P.: Psychologický slovník. Nakladatelství Budka, Praha 1994
- 10) Havránková, K.: Škola hrou, domov hernou. Literární noviny 2005, č. 36 (26.9.2005)
- 11) Helus, Z., Hrabal, V., Kulič, V., Mareš, J.: Psychologie školní úspěšnosti žáka. SPN, Praha 1979
- 12) Hrabal, V.: Pedagogickopsychologická diagnostika žáka. SPN, Praha 1989
- 13) Janoušek, J. a kol.: Metody sociální psychologie. Praha, SPN 1986
- 14) Krejčí, J.: Domácí učitel. Bazaar 2004, červenec-srpen
- 15) Krobová, T.: Škola v obýváku. Vlasta 2004, č.36.
- 16) Kubička, L. PhDr.: Psychologie školního dítěte a jeho výchova v rodině. Státní zdravotní-
- 17) Miňhová, J., Trpišovská, D.: Kapitoly ze sociální psychologie. UJEP v Ústí nad Labem, PF 1993
- 18) Nitschová D.: Kudy přišlo domácí vzdělávání. Literární noviny 2005, č.36 (26.9.2005)
- 19) Polák, S.: Jak se zkouší DV?. UN 2000, č.19
- 20) Procházka, M. a kolektiv: Program SET 97, Ústav pro informace a vzdělávání 1998, Praha
- 21) Průcha, J. – Walterová, E. – Mareš, J.: Pedagogický slovník. 1. vyd. Praha: Portál 1995, ISBN 8071 78-029-4
- 22) Schwubová - Tomsová, K.: Máma školou povinná. Mladý svět 2005, roč. 47, č.17, s. 16-17.
- 23) Schwubová-Tomsová, K.: Svoje děti do školy nedám. Žena a život 2005, č.22
- 24) Šmahel, I.: Psychologie osobnosti pro učitelské obory. SPN, Praha 1983
- 25) Štefflová, J.: Novinky základního vzdělávání. UN 2004, č.38
- 26) Štefflová, J.: Homeschooling po česku. UN 1999, č.22
- 27) Štefflová, J.: Jak se zkouší DV? UN 2000, č.19
- 28) Truxová, E.: Náš syn už není „opovrhovaný“. UN 2001, č.6
- 29) Vágnerová, M.: Psychologie školního dítěte. Karolinum, Praha 1997
- 30) Valenta, J.: Školské zákony. Anagram, Praha 2005
- 31) Vízek, F. PhDr.: Povinné vzdělávání bez školní docházky? UN 2001, tč.32
- 32) Williams, T.: FactSheet. Home Schooling: An Overview online. Dostupné z: <http://www.Homeschooling.cz>
- 33) Zemánková, T.: Jaké novinky čekají žáky, studenty ... i rodiče?. Tina 2005

Seznam citací:

- 1) Čáp, J.: Psychologie mnohostranného vývoje člověka. Praha, SPN 1990, ISBN 80-04-229670
- 2) Krobová, T.: Škola v obýváku. Vlasta 2004, č.36
- 3) Mertin, V.: Domácí vzdělávání má zelenou. MF Dnes (25.7.2003)
- 4) Štefflová, J.: Homeschooling po česku. UN 1999, č.22
- 5) Tůma, J.: UN 2001, č.22 (30.10.2001)
- 6) Schwubová-Tomsová, K.: Svoje děti do školy nedám. Žena a život 2005, č. 22
- 7) Truxová, E.: Náš syn už není „opovrhovaný“. UN 2001, č. 6, str. 18
- 8) Krejčí, J.: Domácí učitel. Bazar 2004, č. 7-8
- 9) Štefflová, J.: Jak se zkouší domácí vzdělávání? UN 2000, č. 23

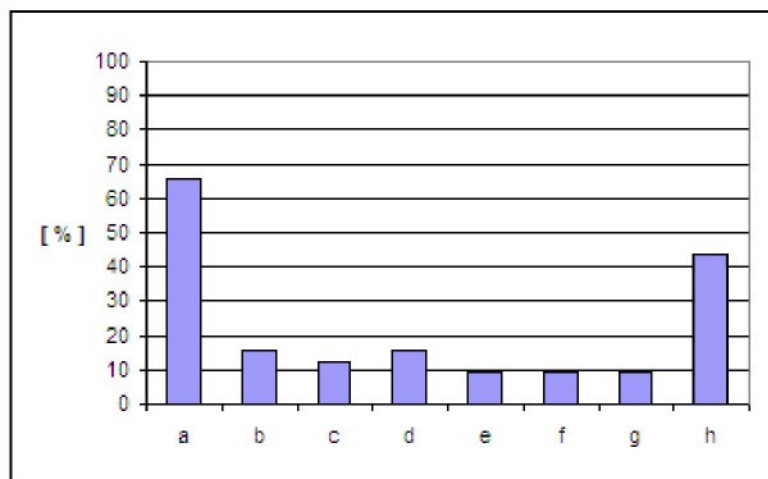
Dostupné z : [http:// www.homeschooling.cz](http://www.homeschooling.cz)
[http:// www.rodina.cz/rubrika/domaciskola](http://www.rodina.cz/rubrika/domaciskola)
[http:// www.domaciskola.cz/zaklinf/stanovy.htm](http://www.domaciskola.cz/zaklinf/stanovy.htm)
[http:// www.ucitelskenoviny.cz](http://www.ucitelskenoviny.cz)
[http:// www.volny.cz/domvzd/](http://www.volny.cz/domvzd/)

1. DOTAZNÍK PRO RODIČE

1. Proč jste zvolili individuální vzdělání?

- a) přizpůsobení individuálním potřebám dítěte
- b) špatná zkušenost s klasickou školou (šikana, špatný pedagog, atd.)
- c) nevyhovuje mi systém klasické ZŠ ani alternativních škol
- d) velká vzdálenost od místa bydliště
- e) náboženské důvody
- f) odloučení od rodiny
- g) dítě má poruchy učení
- h) jiné důvody

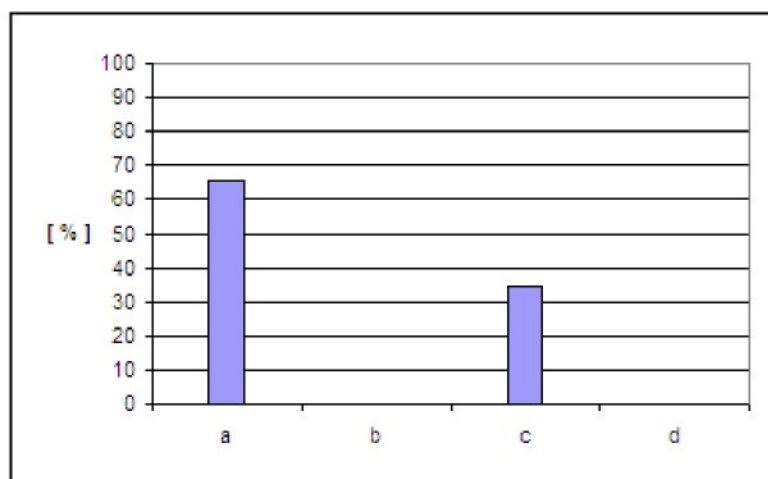
a	65,6 %
b	15,6 %
c	12,5 %
d	15,6 %
e	9,4 %
f	9,4 %
g	9,4 %
h	43,8 %

2. Kdo v rodině dítě vyučuje?

- a) matka
- b) otec
- c) oba
- d) učí je odborný pedagog docházející do rodiny

a	65,6 %
b	0 %
c	34,4 %
d	0 %

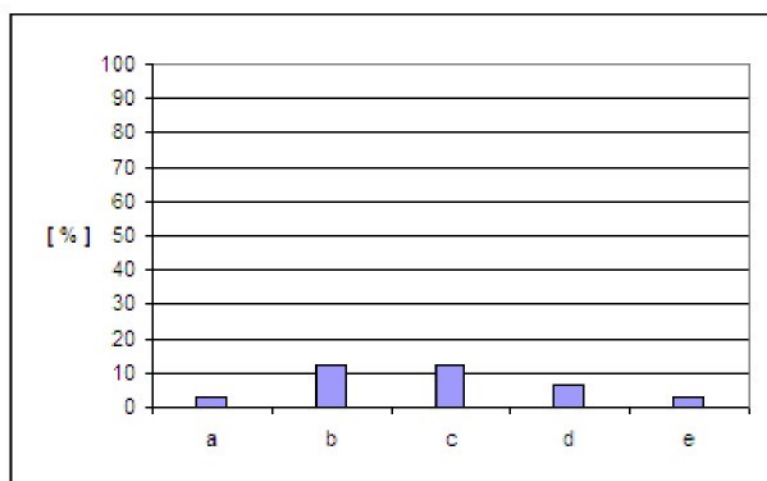

3. Jaká je úroveň dosaženého vzdělání rodiče, který dítě učí?

otec

- a) středoškolské s maturitou
- b) VŠ nepedagogického směru
- c) VŠ pedagogického směru
- d) pomaturitní studium- nástavba, bakalář
- e) jiné- uveďte

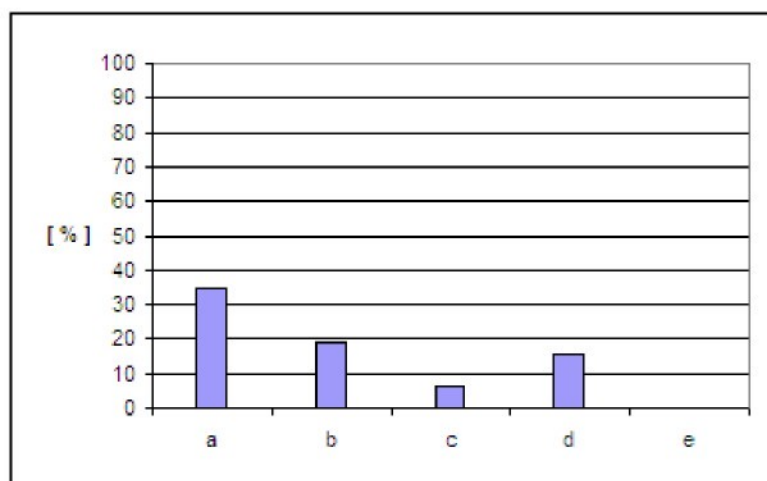
a	3,1 %
b	12,5 %
c	12,5 %
d	6,3 %
e	3,1 %

matka

- a) středoškolské s maturitou
- b) VŠ nepedagogického směru
- c) VŠ pedagogického směru
- d) pomaturitní studium- nástavba, bakalář
- e) jiné- uveďte

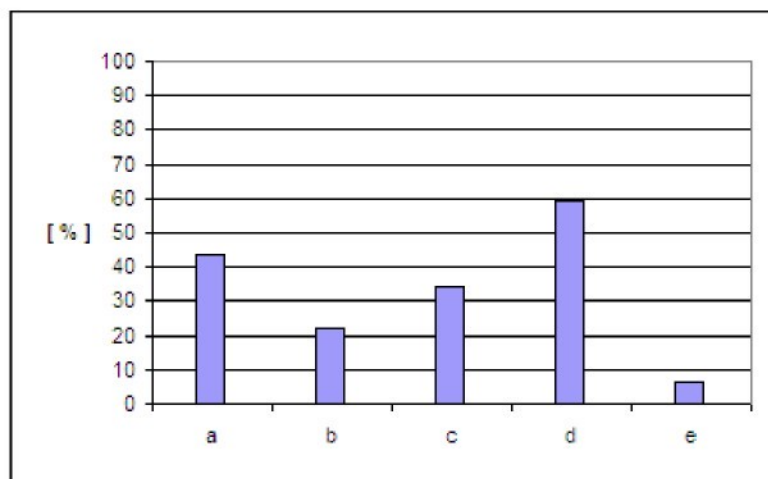
a	34,4 %
b	18,8 %
c	6,3 %
d	15,6 %
e	0 %

4. Jak probíhá Vaše další vzdělání?

- a) pravidelné schůzky s metodičkou
- b) nepravidelné schůzky s metodičkou (pouze, když je problém)
- c) výměnou zkušeností mezi rodiči
- d) samostudiem
- e) jiné- uveďte

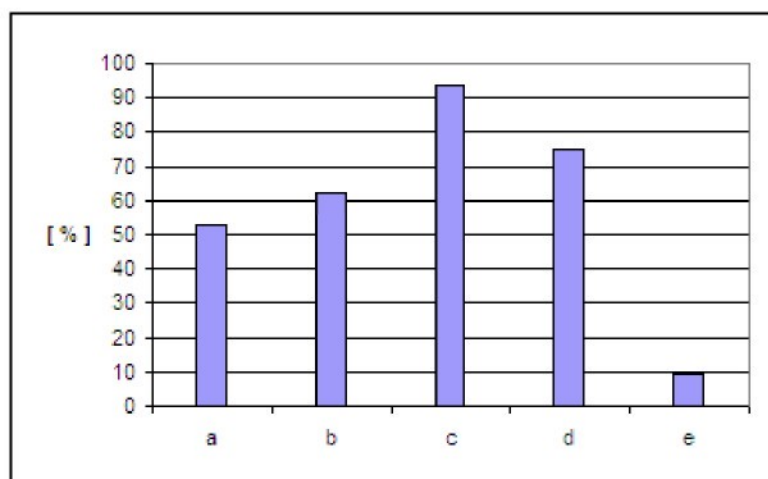
a	43,8 %
b	21,9 %
c	34,4 %
d	59,4 %
e	6,25 %

5. Jaké využíváte pomůcky a prostředky k výuce?

- a) audiovizuální technika
- b) vlastní výroba pomůcek
- c) učebnice, pracovní sešity z nabídky nakladatelství
- d) výukové programy na PC
- e) jiné- uveďte

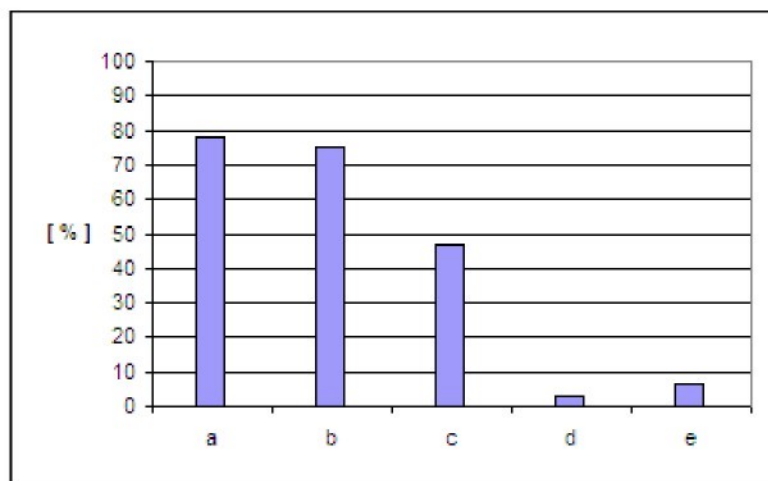
a	53,1 %
b	62,5 %
c	93,8 %
d	75 %
e	9,4 %

6. Jak probíhá výuka výchovných předmětů Vv, Hv, Tv, Pč ?

- a) učíme děti sami
- b) navštěvují kroužky
- c) navštěvují hodiny v ZUŠ
- d) učí je odborný pedagog docházející do rodiny
- e) jiné- uveďte

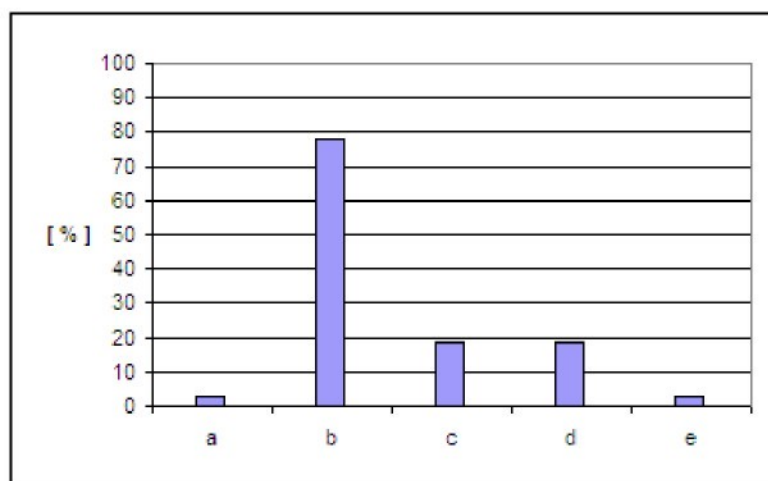
a	78,1 %
b	75 %
c	46,9 %
d	3,1 %
e	6,3 %

7. Jaká je četnost hodin a přestávek?

- a) školní režim 45min., předměty střídáme, přestávka je pevně stanovená
- b) nepravidelná vyučovací hodina, přestávky individuální, předměty střídáme
- c) pravidelná vyučovací hodina, střídání předmětů, individuální přestávky
- d) projektové vyučování v tématických okruzích
- e) jiné- uveďte

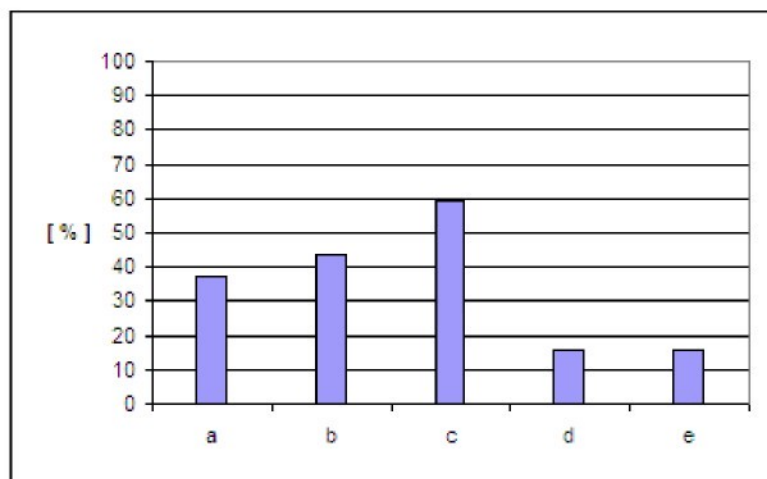
a	3,1 %
b	78,1 %
c	18,8 %
d	18,8 %
e	3,1 %

8. Časová dotace věnovaná výuce?

- a) jen dopoledne
- b) část dopoledne, část odpoledne
- c) jen v pracovní dny
- d) i o víkendech
- e) jiné- uveďte

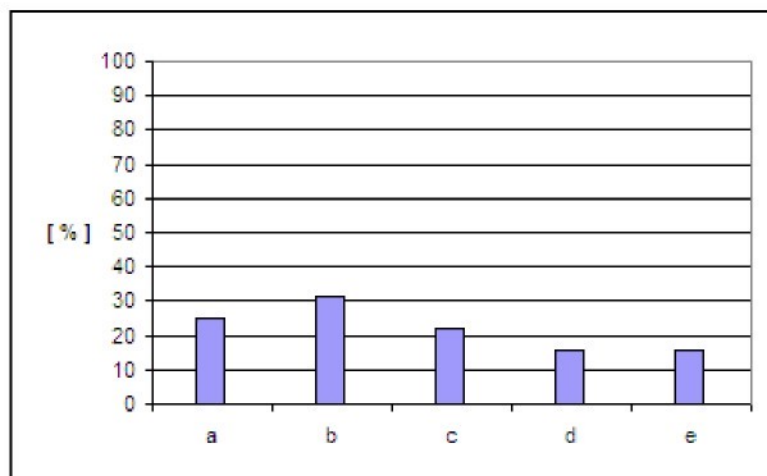
a	37,5 %
b	43,8 %
c	59,4 %
d	15,6 %
e	15,6 %

9. Vyhovuje Vám systém natolik, aby byly děti tímto systémem vzdělávány celých 9 let povinné školní docházky?

- a) ano
- b) nejsem si úplně jist
- c) budu-li mít možnost spolupráce s odborným pedagogem, pak ano
- d) ne
- e) jiné- uveďte

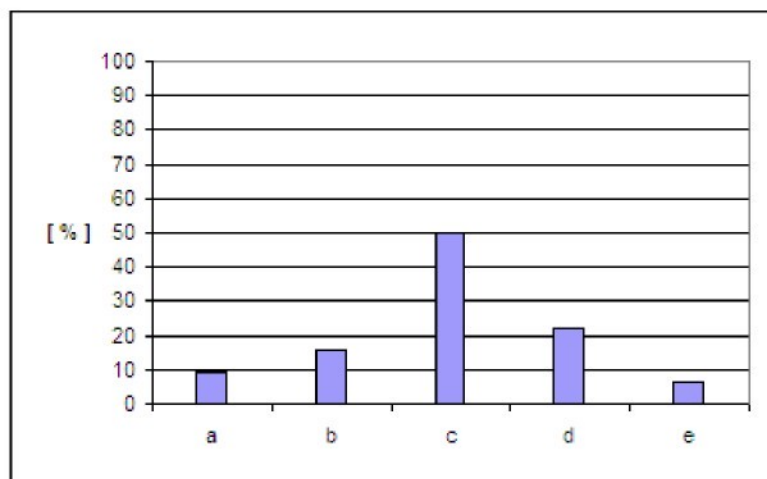
a	25 %
b	31,3 %
c	21,9 %
d	15,6 %
e	15,6 %

10. Vyhovuje Vám pevný režim, nebo volnější ?

- a) vyhovuje pevný režim
- b) vyhovuje volný režim
- c) ideální je střídání pevného a volného režimu
- d) pevný režim se zařazením vycházky, exkurze, výletu
- e) jiné- uveďte

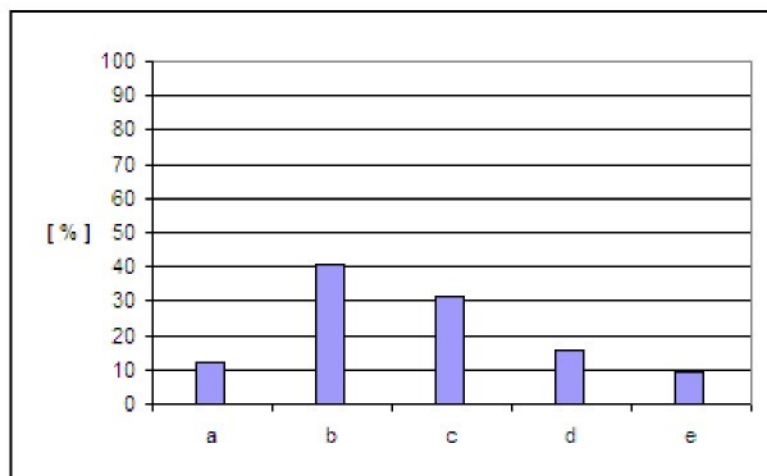
a	9,4 %
b	15,6 %
c	50 %
d	21,9 %
e	6,3 %

11. Pokud ano, jakým způsobem byste byli ochotni zajistit kvalitní výuku všech předmětů na 2. stupni?

- a) myslíme si, že sami
- b) s pomocí odborného pedagoga
- c) nemáme vyřešeno, zatím jsme o tom nepřemýšleli
- d) tento způsob nepřichází v úvahu
- e) jiné- uveďte

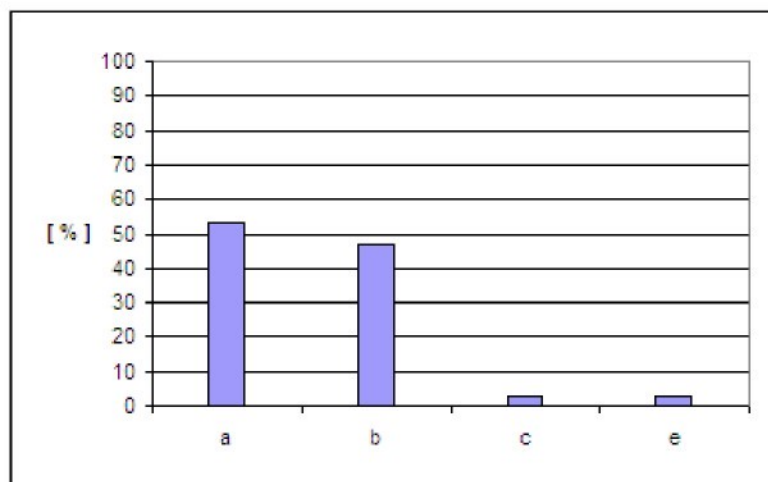
a	12,5 %
b	40,6 %
c	31,3 %
d	15,6 %
e	9,4 %

12. Kolik dětí se v rodině vzdělává?

- a) 1
- b) 2, 3
- c) více z jedné rodiny
- d) více i z dalších rodin

a	53,1 %
b	46,9 %
c	3,1 %
e	3,1 %

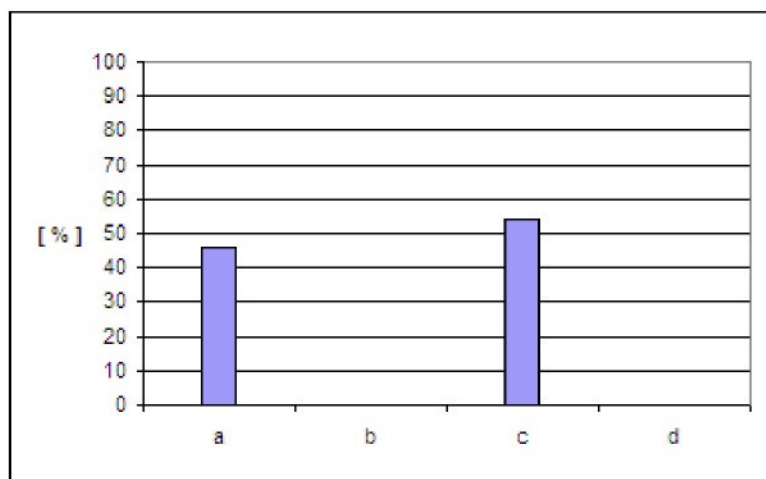

2. DOTAZNÍK PRO DĚTI

1. Vyhovuje ti, že se učíš doma a ne ve škole?

- a) ano zcela
- b) ne zcela
- c) spíše ano
- d) spíše ne

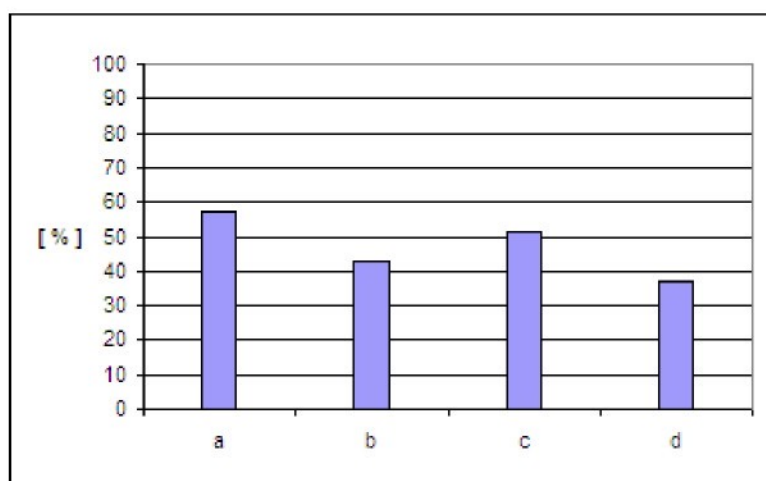
a	45,7 %
b	0 %
c	54,3 %
d	0 %

2. Proč? Co ti vyhovuje na domácí výuce?

- a) že mě učí rodiče
- b) jsem v domácím prostředí
- c) mohu si individuálně uzpůsobit pracovní režim
- d) mám klid na práci

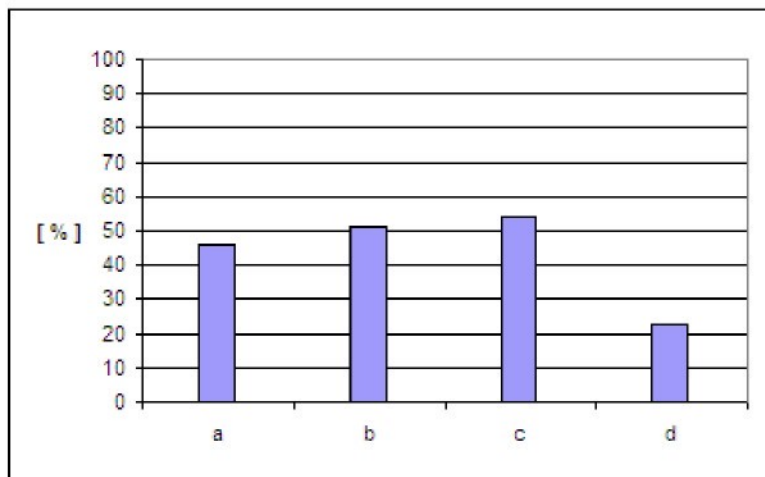
a	57,1 %
b	42,9 %
c	51,4 %
d	37,1 %

3. Jak dlouho denně se učíte?

- a) jen dopoledne
- b) část dopoledne, část odpoledne
- c) jen v pracovní dny
- d) i o víkendech

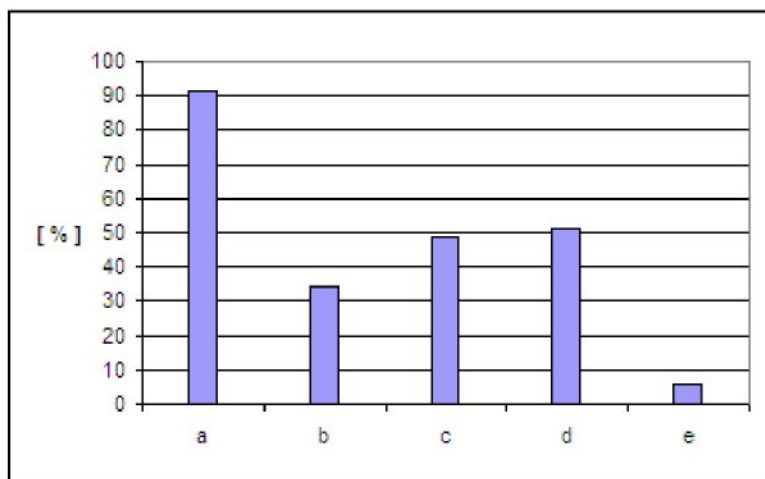
a	45,7 %
b	51,4 %
c	54,3 %
d	22,9 %

4. Jakým způsobem si zpestřujete výuku?

- a) vycházky, výlety
- b) exkurze
- c) kultura, výstavy, koncerty
- d) sportovní akce dle vlastního výběru
- e) jinak, uveď

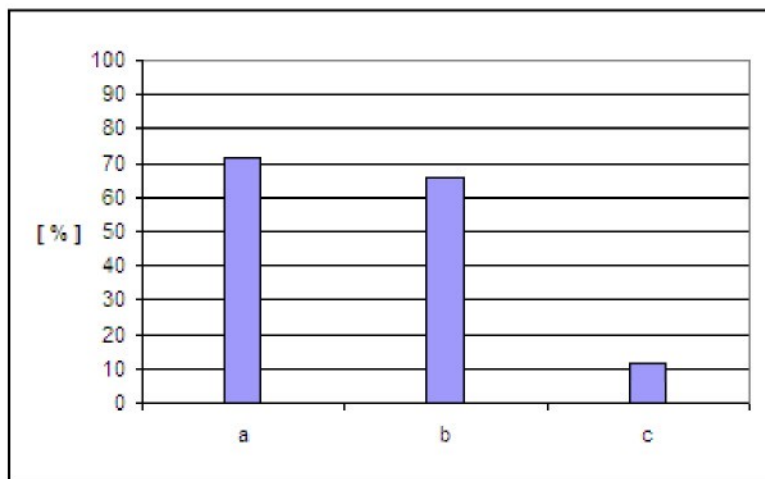
a	91,4 %
b	34,3 %
c	48,6 %
d	51,4 %
e	5,7 %

5. Kam si zapisuješ své znalosti?

- a) do klasických sešitů
- b) na jednotlivé předměty používám pracovní sešity
- c) volné listy zakládám do sešitu

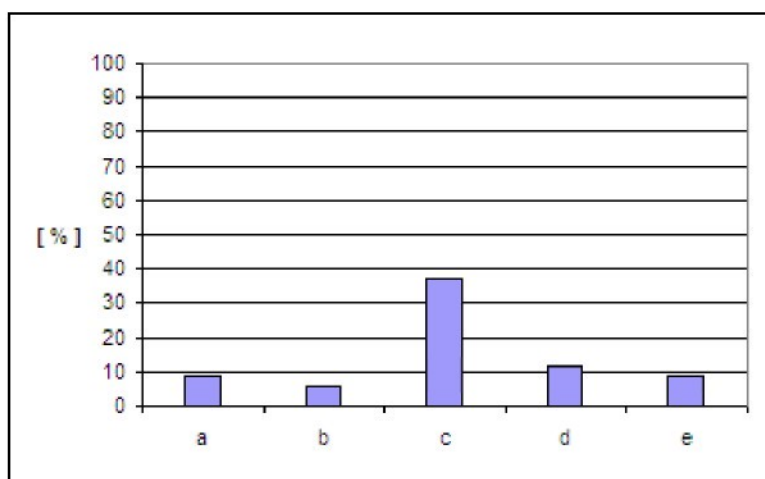
a	71,4 %
b	65,7 %
c	11,4 %

6. Je něco, co se ti na domácím vyučování nelíbí? (Pokud již žák navštěvoval ZŠ)

- a) jsem sám, nemám srovnání
- b) chybí mi soutěžení
- c) mám méně kamarádů
- d) chybí mi společné školní akce
- e) něco jiného, uveď

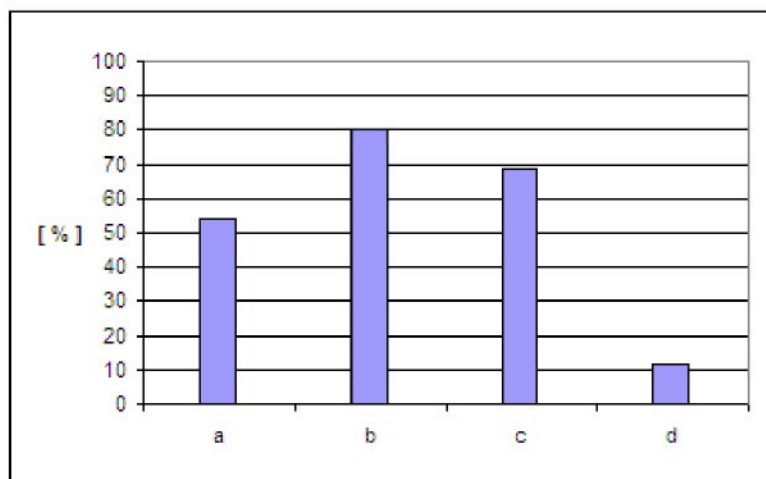
a	8,6 %
b	5,7 %
c	37,1 %
d	11,4 %
e	8,6 %

7. Jak si rodiče ověřují tvé znalosti a dovednosti?

- a) testem
- b) rozhovorem
- c) zkoušením
- d) jinak, uveď

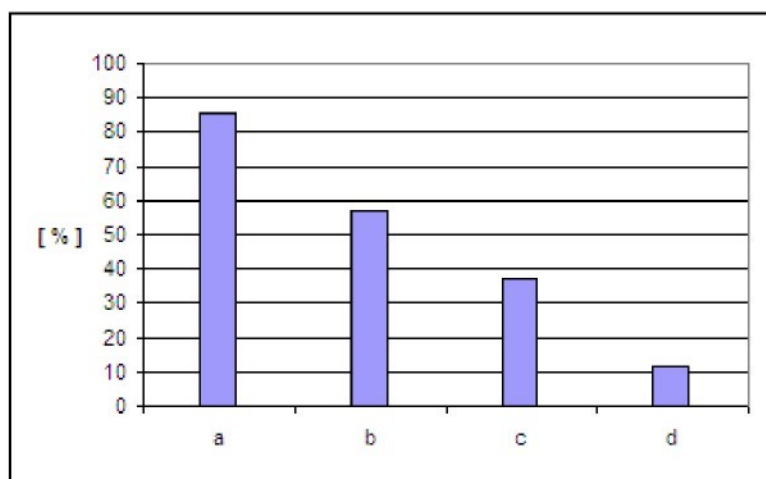
a	54,3 %
b	80 %
c	68,6 %
d	11,4 %

8. Jak hodnotíte tvé znalosti a dovednosti?

- a) slovně
- b) známkou
- c) sebehodnocením
- d) jinak, uveď

a	85,7 %
b	57,1 %
c	37,1 %
d	11,4 %

3. SEZNAM ŠKOL, NA KTERÝCH PROBÍHAL EXPERIMENT DV

Zájemci o zapojení do DV se mohou obrátit na školy, které mají zkušenosti získané po dobu průběhu Experimentálního ověřování DV:

BRATRSKÁ ŠKOLA
Rajská 3/300, 170 00 Praha 7
Tel. 283 870 423
Mail: bratskola@quick.cz
www.dulos.cz/cz/bs
(kapacita školy naplněna)

CÍRKEVNÍ ZÁKLADNÍ A MATEŘSKÁ ŠKOLA JANA ÁMOSE KOMENSKÉHO
Srbská 441/12, 460 11 Liberec
Tel. 485 106 111
Mail: czmsjak@nexta.cz
Czmsk.infohelp.cz

ZÁKLADNÍ ŠKOLA LETOHRADSKÁ
Letohradská 1, 170 00 Praha 7
Tel. 233 370 782
Mail: letohradska@volny.cz
www.volny.cz/letohradska/

ZÁKLADNÍ ŠKOLA OSTRAVA – VÝŠKOVICE
Šeříková 43, 700 30 Ostrava
Tel. 696 750 070
Mail: zsseirikova@ostrava.czcom.cz
www.zsseirikova.ostrava.indos.cz

ZÁKLADNÍ ŠKOLA ŠLAPANICE
Masarykovo náměstí 1594/16, Šlapanice, 664 51
Tel. 544 120 311, fax.: 544 246 354
Mail: kancelar@zsslapanice.cz
www.zsslapanice.cz

ZÁKLADNÍ ŠKOLA VRANÉ NAD VLTAVOU
Konzultantka Hana Tůmová
U školy 208, Vrané nad Vltavou, 252 46
Tel. 241 950 714
Mail: reditelstvi@zsvrane.cz
www.zsvrane.cz
www.zsvrane.cz

ZÁKLADNÍ ŠKOLA KOŠETICE
Ředitel Jaroslav Skolek
Konzultantka Bohumila Kobrlová
Košetice 165, 394 22, okres Pelhřimov
Tel. 565 498 183
Mail: jaroslav.skolek@zs-kosetice.iol.cz, www.kosetice.cz/zs.htm